

גליון
באר
הבשרה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

פסח

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com



מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2024

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת מצורע - שבת הגדול

- ונתתי נגע - ה'נגע' אינו אלא נתינה ומתנה ב
- נרפא נגע הצרעת - האמונה שהכל לטובה מהפכת מידת הדין לרחמים ו
- כל מחמצת לא תאכלו - למעט בהשתדלות ולהרבות באמונה שהכל מן השמים ט
- שאור שבעיסה - ביעור יצר הרע מן הלב ועשיית גדרים וסייגים יא
- לטהר עצמו קודם הרגל - בחובת ההכנה לזכות לקדושת הרגל יג
- שבת הגדול - טעמים לקריאת שם זה יז
- ובערתם הרע - רמזי בדיקת וביעור חמוץ והתעוררות הרחמים והרצון יח
- ישלים שנתו - מכתבו של הגר"ש מאוסטרופולי כ

פסח

- אחד אלוקינו בשמים ובארץ - חג האמונה כא
- והגדת לבנך - זמן השרשת האמונה בקרבו וביוצאי חלציו כד
- לילה כיום יאיר - גודל הקדושה הבאה עלינו בלילה הזה כו
- רוב ניסים הפלאת בלילה - בכל שנה ושנה נשפע שפע רב בליל זה כט
- כבני חורין - בשמחה וטוב לבב בכל מצב שהוא לג
- ולקחתי אתכם לי לעם - ההתקרבות שבין הבורא לבני ישראל בלילה זה לה
- בצאתי ממצרים - אף הפחות שבפחותים מתעלה בלילה הזה עד רום המעלות לו
- הבן שואל - עת רצון למלא משאלותיו וביותר לזש"ק ופתיחת הלב בתורה לח
- ונצעק אל ה' - הזמן גרמא ומסוגל לקבלת התפילות לפעול בו כל מיני ישועות מ
- למען תספר - סגולת סיפור יציאת מצרים מד
- תאכלו מצות - מעלת המצווה מז
- מצות תאכל - סגולת המצווה מז
- על מרורים יאכלוהו - מתיקות המרור מט

שביעי של פסח

- ויאמינו בה' - סגולת היום לבוא לידי אמונה בהקב"ה נ
- ויושע ה' ביום ההוא - זמן מסוגל לישועות נ
- ביום השביעי מקרא קודש - קדושת היום נב

פרשת מצורע - שבת הגדול

ונתתי נגע - ה'נגע' אינו אלא נתינה ומתנה

בפרשתן (יד לד), 'כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחווה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוותכם', וברש"י, 'בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, וע"י הנגע נותן הבית ומוצאן'. הנה, התורה נצחית היא, ו'בשורה' זו לדורות עולם, והיא 'מבשרת ואומרת' לנו, בכל עת שנרמה לו לאדם כי 'כנגע נראה לו בבית', בענייני ממון בנזקים שונים או בדוחק הפרנסה,

בענייני בריאות הגוף או הנפש, בחינוך הבנים והנחת מהם, בנזקי שכנים או 'ידידים', בשידוכים או בוש"ק, איש איש בנגעי לבבו, ידע שבאמת בשורה היא להם שהנגעים באים, כלומר, שתוכו רצוף אהבה מהקב"ה להביא את האדם לטובתו האמיתית והשלימה, ובתוך ה'צרה' נגו 'מטמוניות זהב וכסף' אלא שמתחילה הוא מכוסה ואינו ניכר".

ביסוד הדברים ביאר הרה"ק ה'דברי ישראל' ז"ע (ד"ה כי תבואו) הא דאיתא במדרש (ויק"ר יז א) על

א. ובזה פירשו בספה"ק מה שאמור בעניין (פסוק לה) 'ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית', וכבר דקדקו קמאי בלשון הכתוב שאומר 'כנגע' ולא 'נגע', אלא כי אכן לאמיתו של דבר אין זה נגע אלא בשורה טובה שכולה מלאה רחמים וחסדים, אלא שנראית היא כנגע, שבעיני בשר קצר רואי נדמה שפגע בו מידת הדין ח"ו, אך המשכיל יודע שגם באופן כזה שנראה כנגע הרי זה לטובה.

עפי"ז פירש הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב ז"ע הי"ד מה שכתב ה'בעל הטורים' על הפסוק 'כנגע נראה לי בבית' שמצינו ב' פעמים תיבות 'נראה לי' במסורה. א. 'כנגע נראה לי'. ב. 'מרחוק ה' נראה לי' (ירמיה לא ב), ועיי"ש מה שפירש בזה, ולאור הדברים הנ"ל יש לפרש הרמז, שכשמופיע נגע על הבית אין זה רעה אלא רק כנגע נראה לי, אבל באמת טובה גדולה היא, וזהו מרחוק ה' נראה לי, כשמתבוננים 'מרחוק' על כל ה'תמונה' אזי מתברר כי הו"ה מקור הרחמים נראה לי, שהיה הכל טוב וחסד מתוך רחמים ולא דין ח"ו.

הוסיף בזה ה'קדושת ציון', שלכאורה יש לתמוה, וכי לא היה להקב"ה דרכים אחרות להביא לישראל את כל אותם אוצרות זהב וכסף של הכנענים אלא על ידי נתיצת הבתים... אלא הא גופא רצה השי"ת להשריש בבני ישראל תיכף בבואם לארץ ישראל את האמונה שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, וגם מה שנראה כרעה אינו אלא טובה, על כן הביא עליהם את ה'נגע' וכבר יתברר להם שאין כאן רעה אלא טובה גדולה, והא גופא בשורה היא להם - ר"ל ההתחזקות באמונה היא היא הבשורה הטובה (הובא ב'זר זהב' בראשית אות י).

כדברים הללו ממש פירש גם הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע במה שאומרים ב'הגדה' מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, וכלשון קדשו, כוונתו שלא יהיה מקום לבעל דין לומר מה הביאני לתגר הזה לשעבדנו במצרים ואחר כך הפליא ניסים לגאלנו לא היה לו לשעבד ולא לגאול, והתירוץ על זה, רצה הקב"ה לזכות את ישראל להודיע שמו הגדול למען יאמינו בו לעולם ולא ישכחו נפלאותיו על כן עשה להם זה להביאם בכור הברזל ולגאלם אחר כן, עכ"ל. ובזה מפרש שמתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו ועכשיו - על ידי הגלות קרבנו המקום לעבודתו. ומוסיף לפרש בזה גם מה שנאמר (תהלים קיז) 'כי גבר עלינו חסדו ואמת ה' לעולם הללויה', שהנה 'גבר' הוא מלשון דין וגבורה, ובתחילה גבר עלינו - שהיה דין ורק אח"כ התגלה חסדו, שכל הצרה תכליתה להביא להשפעת החסד, וסיבת הדבר היא משום שאמת ה' לעולם - שהקב"ה רצה שנאמין בשמו לעולם.

ומכאן חיזוק גדול לכל מי שעובר עליו יסורים רח"ל, שאף כאשר מתחזק באמונתו שהכל לטובה, אך עדיין ליבו דווה עליו מדוע באה עלי הצרה שתכליתה לטובה, וכי לא היה יכול הקב"ה לחסוך ממני את הצער ולהביא תיכף את הטובה בלי כל הכאב והקושי שבתחילה... אך מלבד התשובה הפשוטה שהייסורים הם המכשירים את האדם לקבל את הטובה, עפ"י האמור יש לבאר עוד, כי רצה הקב"ה לזכות את ישראל ולהאיר בהם את אור האמונה בו

באר הפרשה - פרשת מצורע - שבת הגדול

ג

ו'מעניינא דיומא' הוא, כמו שכתב רבינו מנוח (פ"ו מה' חו"מ ה-ו) לבאר מה שתקנו חז"ל לומר ב'הגדה של פסח' בכל דור ודור חייב אדם להראות כו' 'ובזכירה הזאת תהיה יראת ה' על פניו, שמיד בראותו השגחת השם שהיתה בישראל ולא יסור לבו ממנו ית' לעולם, ואם יצר לו זמנו מאד יבטח בה' מקוה ישראל מושיעו בעת צרה, וכמו צרת גלות מצרים שהיתה סיבה להיטיב להם באחריתם, כן כל צרות הגלות הזה הם סיבה לישראל להושיעם תשועת עולמים'. עכ"ל.

והנה כאשר נתגלה יוסף אל אחיו כתיב (בראשית מה כג) 'ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים

הפסוק 'ונתתי נגע צרעת' - הדא הוא דכתיב (תהילים עג א) 'אך טוב לישראל', ולכאורה מה עניין זה לזה ומה שייכות הפסוקים להרדי, אלא שמפרשה זו של נגעי בתים למדים אנו ש'אך טוב לישראל', שכל הנהגתו של הקב"ה היא לטובה, וכמו שתכלית הנגע היה למען ימצאו את המטמוניות שבקירות הבתים, כך גם בשאר 'נגעים' ויסורים, הרי סוף מעשה במחשבה תחילה להשפיע עליו את הטובה, וגם מידת הדין והגבורה נועדה להביא את הטוב והחסד. וכדיוק לשון הכתוב (בראשית כז כז) 'יתן לך האלוקים', שכנודע ששם אלוקים מורה על מידת הדין, ואף באופן זה יתן לך האלוקים.

ית' שהוא טוב ומיטיב, על כן מקדים להביא את ה'רעה' וכשרואים את תוצאותיה לטוב אזי מתחזקת האמונה בהשי"ת שכל מעשיו הינם אך ורק לטובה.

באופן אחר פירשו את ה'מסורה' והשייכות בין כנגע נראה לי ל'מרחוק ה' נראה לי', שבא לרמז למי שנמצא בפרשת נגעים ל"ע, שידע שדייקא באותה שעה שנדמה לו שהוא מרוחק ביותר (וכאותו מצורע שצריך להשתלח מחוץ לג' חנות ובדד ישב) אז ה' נראה לי ביותר, כי הקב"ה משרה שכינתו אצל שבוי לב ונדכאי רוח.

ב. מן העניין להביא כאן מה שכתב הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (פרשת בשלח ד"ה והן המצוה), וז"ל, והן המצוה על כל איש שיסב בליל פסח זכר לחירות, ויתהדר בשולחנו בכסף וזהב, להראות ניסי ה' איך עבדים היינו במצרים והוציאנו ה' ויתן לנו את כל זאת, והעשיר לבו לב שמח ומיסב כדרך עשירים, אבל עני אין לו מה לאכול וכמעט שאפה לחם עוני לפסח ואין בביתו כלום, ריק מכל, במה ישמח עד שיסב ולבו בל עמו, אלא, שלנו בטוח בה', מאחר שמזכיר ניסי ה' במצרים ויותר על הים, כי ישראל היו בצרה מוכפלת ומצרים עמדו שם ברכבו ופרשיו ובכל עושר, וכמעט רגע נתהפך הדבר כי נפלו מצרים בים והם בזו עשרם, בטוח לבו - כי אם אז כשלא קבלו התורה הושיעם ה' על העתיד כי יקבלו התורה ק"ו שלא יעזוב ה' יראיו, ועל זה מיסב, ולבו בטוח על ישועת ה'.

ועל פי זה מבאר מה הא דאיתא במדרש (שמו"ר כ יח) על הפסוק (שמות יג יח) 'ויסב אלוקים את העם דרך המדבר ים סוף' - מכאן אמרו רבותינו אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, שכך עשה להם הקב"ה שנאמר ויסב אלוקים, ולכאורה תמוה מה עניין 'ויסב' לה'סיבה'... אלא שעיקר הטעם שסיבבם הקב"ה דרך המדבר ים סוף, כדי שתמיד יהיה חרות על לוח לבם כי אין מעצור לה' להושיע, מכאן אפילו עני שבישראל יסב ויזכיר נס זה, וגם לו הישועה תבא מאת ה'.

ג. מובא בשם הגה"ק ה'חיד"א' זי"ע לבאר את המנהג להוסיף בליל הסדר כוס חמישי על ה'ארבע כוסות' ובשם יקרא 'כוס של אליהו', וגם מדוע אין שותים אותו כשאר ד' הכוסות, ומקדים להביא את דברי חז"ל (בסדר עולם רב פ"ג), כי אף שעל פי גזירת עליון היה על אבותינו להיות משועבדים במצרים ארבע מאות ושלושים שנים, אך השעבוד בפועל היה רק פ"ו שנים - מלידתה של מרים, (וזה לשון המדרש 'משמת לוי עד שיצאו ישראל ממצרים מאה ושש עשרה שנה, אין שעבוד יתר עליו ולא פחות מפ"ו שנים כשנותיה של מרים שנקראת על שם המירות'), עוד מקדים להביא את דבריו של רבינו ניסים גאון (ספר המעשיות לרבינו ניסים גאון - מובא בספר ילקוט סיפורים שיו"ל בשנת תרנ"ט בווארשא, בפרשת וירא) המביא מדרש חז"ל שרבי יהושע בן לוי התענה שיהא לו 'גילוי אליהו', נענו לו מן השמים ונתגלה אליו אליהו פנים בפנים, ושאלו, מה רצונך, אמר לו רבי יהושע שברצונו להתלוות אליו, אמר לו אליהו, אך בתנאי אחד אסכים לך - שלא תשאלני דבר אף אם תראה בהנהגתי דברים משונים ותמוהים שאין דעת האדם סובלתן כי אם תשאלני אהיה מוכרח להיפרד ממך, והבטיח לו רבי יהושע על כך, ואכן יצאו כאחד לדרך.

בלילה הראשון לנו בבית עניים אשר קיימו בהם 'הכנסת אורחים' כדת וכנכון, וסיפקו להם כל צרכיהם ביד נדיבה כפי אשר השיגה ידם, ויהי ממחרת בעת עזבם את הבית, שמע רבי יהושע בן לוי את אליהו התשבי מעתיר בתפילה לבורא העולם שפרתם היחידה של המארחים תמות, גברה מאד פליאתו של רבי יהושע בן לוי מדוע ישיב להם

באר הפרשה - פרשת מצורע - שבת הגדול

רעה תחת טובה', ולא יכול היה לעצור ברוחו ושאל את אליהו הנביא לפשרו של דבר, ענה לו אליהו וכי לא התנית עמך תנאי קודם למעשה שלא תחקור להבין את הנהגתי... ויהי ממחרת ויבואו לביתו של כילי וקמצן אשר לא כיבדם כלל, ואך בקושי הניח להם להיכנס אל ביתו וילינו בביתו בלא אכילה ושתייה, באותו זמן נפל כותל בבית העשיר, ויהי בבוקר ראה רבי יהושע שאליהו הנביא מעתיר בתפילתו שהכותל הרעוע אשר בבית זה ייבנה מעצמו, ובזה נוספה לו פליאה על פליאתו, אך מכיוון שכבר הבטיח, שוב לא שאל את אליהו הנביא על מעשיו התמוהים. לאחר מכן נסעו ובאו לאחת העיירות, ונכנסו לבית הכנסת דשם, נהגו אנשי העיר שלא כהוגן ולא נהגו בהם כבוד כלל, בלכתם משם בירכם אליהו שכל אחד ואחד מהם יהיה ראש ומנהיג, ושוב כלא רבי יהושע את תמיהתו הרבה עד מאד ולא שאלו מדוע יברכם בעד הנהגתם הנלוזה, משם נסעו ויחנו באחת העיירות, אנשי המקום קיימו בהם 'הכנסת אורחים' כראוי וכיאות, בירכם התשבי שלא יהיה להם כי אם ראש אחד.

ויהי כראות רבי יהושע כל זאת לא עצר יותר בנפשו וגמר אומר לוותר על ההליכה עם אליהו הנביא ובלבד שיתגלו לו פשרן וסודם של דברים. ענהו אליהו הנביא וביאר לו דבר דבר לאשורו - באותה שעה בה שהינו אצל אותם עניים (הראשונים) ראיתי שבשמים ממעל גזרו מיתה רח"ל על בעלת הבית, ומכיוון שרציתי להיטיב להם על שנהגו בנו כבוד בהכנסת אורחים התחננתי לאבינו שבשמים שיקח את פרתם כפדיון נפש עבור נפש האשה. אמנם המארח השני שלא קיבל אותנו כראוי, ראיתי שאוצר גדול טמון מתחת הכותל ואם יבנה בעצמו את הגדר יגלה את האוצר ויתעשר, לכך התפללתי שייבנה הכותל מעצמו ולא יצטרך לחפור שם כדי להקימו כבראשונה, וכך לא ימצא את אלו המעות לעולמים. כשהיינו בעיירה בה לא קיבלו אותנו כראוי ברכתי אותם שכל אחד מהם יהיה לראש, כי במקום שרבים המושלים הרי 'איש את רעהו חיים בלעו', וממש מהאי טעמא ברכתי את בני העיר שכיבדונו כדבעי - שיהיה להם אך ורק ראש אחד כי על ידי זה יזכו לאהבה ואחוה שלום ורעות.

ממעשה זה מלמדנו החיד"א מוסר השכל, שאין לאדם למדוד ה'טובה' לפי ראות עיניו - עיני בשר, אלא עליו לבחון הכל בעין האמונה, כי פעמים ונראה לאדם שקרהו אסון כמיתת פרתו היחידה שממנה כל פרנסתו, והוא צועק ובוכה באשר שאינו מבין על מה עשה לו ה' ככה, בו בזמן שבזכות זה נפדה אחד מבני ביתו ממוות לחיים.

והנה כו"ס עולה למספר פ"ו (86), וגזירת ברית בין הבתרים הייתה שיהיו בני ישראל ארבע מאות ושלושים שנים במצרים, ואם תחלק מספר ת"ל (430) לפ"ו (86) יעלו בידך ה' חלקים, והרי ד' חלקים הראשונים (ד' חלקים של 86 שנה כל חלק) לא היו בני ישראל משועבדים בפועל, ורק בפ"ו האחרונים היה עליהם קושי השעבוד כאמור [והיינו ש'כו"ס' (מספר פ"ו שנים) החמישי הוא כנגד פ"ו האחרונים שעבדו בהם בפרך]. לכן שותים את ד' הכוסות להודות על חרותנו ופדות נפשנו מאותם ארבעה פ"ו הראשונים, בהם עדיין לא חל השעבוד על עם בני ישראל (וכן כתב בתורת חיים חולין צא.), ומוסיף החיד"א שמהאי טעמא אין 'טועמים' את הכוס החמישי, דהרי בא לרמז על החלק החמישי - פ"ו שנים האחרונים שבהם נאנחו בני ישראל מן העבודה, ובא לומר שלעולם לא נדע סיבתם ו'טעמם' של פ"ו שנים אלו, כי מי יודע כמה טובה לאין ערוך טומן הצער בחובו. על שם כך הוא נקרא כוס זה 'כוס של אליהו' כי הוא אשר אילפנו בינה במעשה דרבי יהושע בן לוי להבין ולהשכיל שאין האמת כפי הנראה לעינינו, אלא כפי הקושי והיסורים, כמה שיקשה הדבר יותר כך הדבר מצמיח ישועה ורחמים בכפליים.

ד. ליל התקדש חג הפסח שנת תש"ד בברגן בלזן ערך הרה"ק מבלאזוב זי"ע את הסדר בפינה נידחת בלי 'שולחן עורך' ובלי 'הסבה' כי אם בישיבה על הקרקע, יחד עמו נמצאו מספר קטן של ילדים... ואנשים מבוגרים, הניחו לפנינו מצות אחדות, תפוח אדמה וראש סלק בתוך שארית כלי שבור ששימש כקערה, זרוע ביצה חרוסת לא היו בנמצא, מרור היה להם די והותר בכל המצב שהם שרויים, בו השתקף שיעור רבתי - שיעור מהודר של מרור, ככתוב באיכה 'השביעני במרורים רוני לענה', הרבי סיפר לילדים אודות יציאת מצרים, אחד מהם השמיע את ארבע הקושיות 'מה נשתנה', עיני הנוכחים זלגו דמעות כאשר הילד בקולו הצעיר המצלצל חזר על הקושיות עתיקות היומין, שיהודים בכל רחבי תבל חוזרים עליהן מזה אלפי שנים.

הפעם, כשסיים הילד, חזר הרבי על הקושיות ונתן להן פירוש שונה מן הרגיל, פתח ואמר 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות', והרי הגלות החשוכה נקראת לילה, מדוע נשתנתה גלות זו לרעה יותר מכל הגלויות שגלו ישראל, 'שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה' - החמץ תופח ומתנשא, המצה רדודה ונמוכה, מדוע בכל הגלויות היו לנו זמנים של עליה וזמנים של ירידה ואילו הפעם הננו לגמרי בשפל המצב הרי מעולם לא היתה כנסת ישראל כ"כ מוכה ומושפלת כמו בזמן הזה, מדוע הלילה, הגלות הזה 'כולו מרור וכולנו מסובין' - שוכבים לארץ, אי אפשר לזקוף קומה, מדוע.

ומאחד נעשה ששה, שילדו ששה בכרם אחד. וזהו שאמר 'מטוב מצרים', לומר, כי דייקא מתוך שעבוד מצרים תצמח להם טובה גדולה".

הן הן הדברים אשר כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תר"מ ד"ה אלו) לבאר במה שאנו אומרים 'והיא שעמדה', וז"ל, הוא הגלות מצרים והנאולה כל זה היה הכנה לכל דור ודור שעומדין עלינו. לכן אנו שמחים על גלות מצרים גם כן, ואוכלין מרור זכר לעבודת שבל זה היה למזבתינו, עכ"ל.

ורמזו לה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (הג' על שו"ע תע"ג ס"ה) באחד ממיני ה'מרור' שיוצאים בהם ידי חובה בליל הסדר הנקרא 'תמכא', שהוא 'ראשי תיבות' תמיד מספרים כבוד א-ל (יוצר אור לימות החול), וביאר ב'ליקוטי מהרי"ח' (הנהגת הסדר) שכוונת דבריו לרמז

מטוב מצרים, ואיתא במדרש (בר"ר צד ב) מהו טוב מצרים - זה גרים של פול. ואין הדברים אומרים אלא דרשוני, מה ראה יוסף לשלוח לאביו דייקא גרים פול, ולא עוד אלא שהעיד עליהם הכתוב שהם 'טוב מצרים' - הדברים הטובים והמעולים שבמצרים ולא פחות. ומבאר המהר"ל (גור אריה שם, גבורות ה' פ"י) שהנה יעקב התיירא לירד למצרים מפני שידע שזו תחילת גלות בני ישראל, ולפיכך שלח יוסף אליו כי הגלות הוא טוב, כי יהיו ישראל פרים ורבים מכח השעבוד וגלות, כדכתיב (שמות א יב) וכאשר יענו אותנו כן ירבה וכן יפרוץ, וזהו ששלח לו גריסין של פול, שהם פולים השבורים לחלקים על ידי שמוחנים אותם בריחיים והם נשברים לחלקים רבים, וכדמיון זה היו בני ישראל במצרים, שהעבירו אותם בפרך 'בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו' (לשון רש"י שמות א יב), ועי"ז נתרבו

כאן נשא הרה"ק את עיניו השמימה, והמשיך, דעו ילדים שבכל לילה טרם יאיר השחר החושך מתגבר אנו כבר קרובים מאד לגאולה השלמה, ולכן כל כך חשכו עינינו, דבר זה מרומז בתירוץ של מחבר ההגדה 'עבדים היינו' - נוטריקון של עבדי"ם הוא דוד בן ישי עבדך משיחך, לרמז, שזו סיבת קושי גלותנו, משיח צדקנו עומד לבוא בקרוב ויגאלנו, בדיבורים אלו חיזק ועודד את רוח היהודים המעונים שהתקבצו סביבו באותו לילה כיום יאיר (מספר לעד בבני ישראל עמוד 66).

ה. זאת אפשר ללמוד גם מעניין ה'יחץ', שחוצים את המצה האמצעית, ואת החלק הגדול מבין שתי החלקים מוציאים מה'קערה' ומצפינים אותו, מעתה יש מקום לאותה 'מחצית' להתלונן 'מה נשתנה' חלקי משאר חברותי, מדוע יגרע חלקי שלא להיות בשולחן ה'סדר' כמו ידידי המצות השוכנים אחר כבוד ב'קערה' שלפני בעל הבית.. אבל האמת, שכעבור זמן יתברר שמחצית מצה זו היא ה'חשובה מכולם', ומה שסילקוה מעל השולחן אינו אלא לפי רוב חשיבותה וגדולתה, שמצניעים אותה לאפיקומן, ולא עוד שכל המחזיק בה יקבל בעדה מתנות... כך, כאשר נדמה לאדם כי נגרע חלקו, אזי יקיים בעצמו חבי כמעט רגע וסופו של דבר יריקו עליו כל מיני שפע ומתנות טובות. עוד יש להתבונן מדוע כשהתינוקות מחטפים וגונבים את האפיקומן אין בעל הסדר בוכה ומתאונן כדרך כל 'נגנב' הבוכה בשאר גניבות... אלא שכמה טעמים בדבר, א. יודע הוא שכך הוא סדרו של לילה, ב. ברי לו שעתידים להחזיר לו את 'הגניבה', ועל כן לא זו בלבד שאינו מתלונן אלא נותן מתנות גדולות, איש כמתנת ידו כברכת ה'. וללמדנו פרק בהלכות אמונה לכל השנה בכל מיני גניבות והיזקות אשר יבואו על האדם, שאם יתבונן בהם וישירשם בעצמו שוב לא 'יבכה' ויתלונן. א. כי כך נקבע מלמעלה, ולא 'פלוני' גנב אלא הוא שליח ההשגחה העליונה. ב. ועוד עתיד הקב"ה להחזיר לו כמו שנגנב, ואף יקבל ע"כ שכר הרבה על שקיבל את הדין באהבה.

ו. מעשה באיש יהודי שהשיא כמה מצאצאיו ועול החובות עלו והשתרגו על צווארו עד למעלה ראש, בלית ברירה נטל את מקל נדודיו למדינות הגולה לזכות נדיבי עם לקחת חבל ונחלה בנשואי בניו ובנותיו, אחר תלאות שונות ומשונות שם פעמיו לחזור לביתו, בעודו בדרך התנחם על כל תלאותיו כי 'קבלת פנים' יפה תיערך לו בביתו כפיצוי על השבועות הקשות שעברו עליו... משהגיע הביתה אחר נסיעה מייגעת ומפרכת כשהוא עייף ורעב נכנס למטבח הבית ולא ראה מאומה על השולחן החל מתאונן ואומר לעצמו 'וכי כך מקבלים את פני...?' אחר שבועות שביזיתי עצמי למען בני ביתי... שכחו ממני לגמרי... וכי אינם מבינים שאחר דרך כזאת נעשה האדם רעב וצמא ועייף... וכי אינם מתביישים בהנהגה כזאת... כך הוסיף בטענותיו עד שעבר בסמוך לחדר הגדול שבו אוכלים בשבתות וימים טובים וירא כי הוכנה לכבודו סעודה כיד המלך ברוב פאר והדר לשם ולתפארת... אף המקום הוכן כראוי לסעודה נכבדה... או אז נתכסו פניו בבושה נוראה ולא מצא לעצמו מקום לרוב הבזיון שכה התלונן בשעה שבעודו בדרך כבר טרחו בני הבית ויגעו לכבודו באופן נפלא...

באר הפרשה - פרשת מצורע - שבת הגדול

וזוהו תכלית 'סיפור יציאת מצרים' - את אשר 'שיחקתי' במצרים, כי הנה כל זה (הרעב והשובע ושעבודם) אך כג' מאות וכ' שנה, והרבה מבני ישראל לא ראו את הטובה אלא נולדו ואף מתו בימי הרעה, אבל המאמין יודע שהבורא הוא 'היה הוה ויהיה' - והוא עשה הכל על פי חשבון, לזה עלינו לספר ביציאת מצרים שעל ידי זה תקבע האמונה הטהורה בלבב בני ישראל לכל הדורות, שבכל נסיון והסתרה ידעו כבירור שהקב"ה מסובב כל הסיבות לטובתם, אלא שבשעת מעשה אין בידי 'בשר ודם' להבין דרכי ההנהגה העליונה, וזוהי ה'עבודה' - להאמין שהכל לטובה ולקוות לחסדיו יתב"ש.

עפ"ז מבאר החת"ם את הכתוב (תהלים קו ו-ז) 'חטאנו עם אבותינו העווינו הרשענו, אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך לא זכרו את רוב חסדיך וימרו על ים בים סוף'. שהרי 'חטא' היינו עבירה בשוגג, ו'עוון' הוא במזיד (וימא לו:), והנה אבותינו שהיו במצרים אף אם הוקשה להם על דרכי הבורא עמם, לא היה זה להם כי אם חטאנו - בשוגג, שהרי עדיין לא ראו שהכל 'הכנה' לטובתם, אבל אנחנו, אם תחלש אמונתנו בשעת הסתר לא יחשב זאת כשוגג אלא העווינו והרשענו במזיד, והמעם, מאחר שאבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך, עדיין לא ראו לנגד עינם את גילוי עומק דרכי ה' שהם אכן עומדים לצאת משם עם כל רכוש זה, על כן וימרו על ים בים סוף, אבל הדורות שלאחריהם שכבר ראו וידעו את גודל הניסים שעשה הקב"ה לאבותיהם במצרים, אם כן יש להם להבין ולדעת כי כל קושי אינו כי אם הקדמה והכנה לרוב הטובה שקרובה לבוא עליהם, ואם כן 'מה יתאוונ אדם חי'.

נרפא נגע הצרעת - האמונה שהכל לטובה מהפכת מידת הדין לרחמים

בפרשתן (יד א), 'וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע', ועמדו המפרשים לפרש דקדוק לשון הכתוב, שלכאורה תיבת 'נגע' היא יתור לשון,

שאנו מראים בזה כי גם כשהנהגת השי"ת היא בבחי' מרור ו'תמכא' עדיין אנו מספרים כבוד א-ל, ו'תמיד' אנו מודים להקב"ה בכל מידה ומידה שהוא נהוג עמנו, מתוך ההכרה שהכל מאיתו ית', וכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד.

וזוהו תכלית מצוות סיפור יציאת מצרים, וכדכתיב (שמות י א-ב) 'ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שייתי אותותי אלה בקרבו, ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים, וברש"י התעללתי - שיחקתי. ומבאר הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע (תו"מ ד"ה אשר התעללתי) מהותו של 'השחוק' אשר שחק הקב"ה על המצריים, כי הנה בהיות אבותינו בארץ מצרים עבדים לפרעה הרשע, היה יכול לעלות בלבבם תמיהות וקושיות, על מה אירע ככה להם עם ה' - בני בכורי ישראל, להיות משועבדים בתכלית השעבוד למצריים, באופן שהיה נראה שישארו הם ובניהם עד סוף כל הדורות משועבדים לפרעה במצרים, (ובפרט, שהרי פרעה מבני בניו של 'כנען' הוא שנתקלל על חטאו של חם - 'ארור כנען... ויהי כנען עבד למו' (בראשית ט כה-כו), וכיצד אירע שבניו של חם משתעבדים בבניו של שם) ועוד יפלא, על מה שכל הכסף והזהב שהיה בעולם הגיע למצרים בשנות הרעב, שהרי מכל קצוי תבל באו לקנות שם אוכל להשיב נפשם בשנות הרעב, וכל זה הוא כעין 'שפחה כי תירש גבירתה'.

אמנם 'בצאת ישראל ממצרים' נתגלה ש'שחוק' גדול שחק ה' במצריים, שהראה להם כאילו הם אוצרים הון ועושר רב לעצמם, ולמעשה, תכלית דבר היה בכדי שכל ההון והעושר הלז יגיע לידיהם של בני ישראל, ותקויים הבטחת הבורא 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' (בראשית טו יד). ומטעם זה גופא ירדו בני ישראל ונשתעבדו למצרים, כדי שבגמר השעבוד יצאו ברכוש גדול, ויעשו את מצרים כמצולה שאין בה דגים (ברכות ט:), נמצא שכל ההסתר פנים בשעבוד בני ישראל לא היה כי אם לתכלית טובתם.

אף אנו מהלכים בעולמו של הקב"ה מלאים טענות כרימון כי 'נשכחנו...' ואיננו משימים על לב לפקוח עיניים לראות כי הקב"ה עומד כביכול ומכין עבורנו מכל הטוב שבעולם.

אולי י"ל דלכן לובשים 'קיסל' (בגדי לבן) בליל הסדר, כי באותו הלילה מתגלה אור האמונה - אז אנו רואים כי בתוככי החושך הוכנו בעבורנו טובות נפלאות, וכל הנראה כרעה טובה עצומה היה בעדנו... ממילא אנו מתמלאים בושח וכלימה על כל 'טענותינו' במשך ימות השנה, וכדינו של המתבייש ש'אזיל סומקא ואתא חיוורא' לובשים אנו לבן כדמות הלבן שנתכסה פנינו...

באר הפרשה - פרשת מצורע - שבת הגדול

ז

(משלי כא כג) 'שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו', אמר רבי ינאי, כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט [- פירוש המקרא] עד שבא רוכל זה והודיעו מי האיש החפץ חיים. לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם זאת תהיה תורת המצורע - תורת המוציא שם רע. ע"כ דברי המדרש.

ותבאר על פי יסוד גדול ונחוץ לכל תהלוכות החיים, בכל מאורע ומקרה שיבוא על האדם ועל כל צרה שלא תבוא, שהמאמין בהקב"ה שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, ואף אומר בפיו 'גם זו לטובה', הרי בעצם אמירתו על הרעה' שהיא טובה - הרי הוא מהפך את מידת הדין לרחמים, ואכן הצרה נהפכת לטובה. וזה ה'סוד' אשר גילה הרוכל באומרו מי האיש החפץ חיים, מי הוא הרועה לקנות סם חיים, אזי הדרך הוא על ידי 'נצור לשונך מרע', כלומר שינצור לשונו מלומר שהוא רע אלא יאמר שהוא טוב, וזהו שממשיך הכתוב לומר סור מרע ועשה טוב, ר"ל סור מלומר שהוא רע, וממילא עשה מאותו רע טוב. וזהו גם ביאור

שהרי היה די באומרו 'והנה נרפא הצרעת', גם צריך לבאר מה שנאמר 'מן הצרוע' שאף הוא נראה בשפת יתר, שהלא פשיטא שנרפא נגע הצרעת מן הצרוע ולא ממי שאינו צרוע...

ומבאר הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע בהקדם מה דאיתא במדרש (ויק"ר פ"ו ב) על מה שנאמר (פסוק ב) 'זאת תהיה תורת המצורע' בזה"ל, הדא הוא דכתיב (תהלים לד יג) 'מי האיש החפץ חיים'. מעשה ברוכל אחד שהיה מחזר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי והיה מכריז ואומר מאן בעי למזבן סם חיים, רבי ינאי הוה יתיב ופשיט פתורקליניה [- לומד בטרקלינו], שמעיה דמכריז מאן בעי סם חיים, אמר ליה ליה פא סק להקא זבין לי [- בא ועלה לכאן ומכור לי], אמר ליה לאו אנת צריך עליה ולא דכוותך, אטרח עליה [- הפציר בו] סליק לגביה הוציא לו ספר תהילים הראה לו פסוק 'מי האיש החפץ חיים', מה כתיב בתריה [- מה כתוב אחריו] 'נצור לשונך מרע, סור מרע ועשה טוב' (שם יד-טו). אמר רבי ינאי אף שלמה מכריז ואומר

ז. מעשה היה בימי רבינו האר"י הק' זי"ע, באיש יהודי שנוות ביתו היתה בעלת מידות רעות עד מאד, והייתה מצערת אותו נוראות, בצערו הלך האיש אל האריז"ל, והוא גילה לו 'מכבשי דרחמנא' שבגלגול הקודם היה להיפך שהוא ציער אותה, ולכן עכשיו כל פעם שהיא מצערת אותו הרי זה כפרה גדולה, ומצילתו מגיהנום קשה - כל צער וצער מנקה ומנכה עוד ועוד מעונשי הגהינום. כשהבין האיש את הטובה וה'תיקון' שבדבר החל לשמוח מאד על כל עינוי וסבל שהיה לו מידה, ונהפך לו מ'מוצא אני את האשה מר ממות' ל'מוצא שלל רב'... עד שהרגיש בלבו 'הכרת הטוב' גדולה על שהיא מזככת אותו, ושהיא נבחרה משמיא להיות השליח הטוב לתקן אותו, והחל להעניק לה מתנות על העבודה הנפלאה שהיא עושה בשבילו.

והיא היתה עומדת ומשתוממת מה אירע... והפצירה בו שיגלה את הסוד ולא אבה, עד שהפצירה עוד ועוד, וסיפר שהיה אצל האריז"ל והוא גילה לו את כל ה'סוד'. אך היא ברוע מידותיה אמרה, וכי אכן תחשוב שאני אעזור לך להינצל מהגיהנום... לא ולא... וחדלה מלצער ולענותו בכדי ש'יזכה' לעונשי הגיהנום בעולם הבא. מיהר האיש אל האריז"ל, ובכה לפניו רבי קדוש, פסקו העינויים, מי יצילני מעתה מדינה של גיהנום... ענה לו האריז"ל, שכבר השיג את כפרתו, ומעתה יהיו לו אך ורק חיים טובים.

שמא תאמר, היאך נזדמנו שני המאורעות בדיוק בבת אחת, בדיוק באותו הזמן שקיבלה על עצמה להפסיק לצער בכדי שישמר לו העונש אז נשלם זמן התיקון... (ואילו לא מחליטה כך וכי לא היה נשלם התיקון), אכן התשובה הברורה היא על דרך מה שאמרו חז"ל (ברכות סב.) 'סמא דיסורי קבילי', פירוש, שקבלת הייסורים באהבה ושמחה הוא סם המרפא לייסורים, והם כלים ממילא והולכים מאליהם [וכמו שהאריך בזה רבינו ה'ואור החיים' הק' זי"ע (בראשית מו ז), עיי"ש], על כן ככל שהתחזק באמונתו שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד וייסורים אלו הם תיקון וטובה עצומה עבורו עד שקיבל את ה'דין' בשלמות ובשמחה אזי בזה הפך את כל הדינים לטובה, וממילא כבר לא היתה צריכה להמשיך לצער, על כן סיבבו מן השמים שתחדל מהנהגתה הרעה.

ומעתה יתבאר לנו עוד במה שנתבאר שאמירת גם זו לטובה מהפכת את הרעה לטובה, שכאשר אדם מתחזק באמונתו לומר גם זו לטובה ומקבל את הדין בשמחה על ידי שסומך על אבינו שבשמים שכל מעשיו הינם רק לטובה, וגם קושי ויסורים אלו הם לטובת תיקון נפשו, אזי נמתקים כל הדינים ושוב אין צריך לייסורים שימרקו את גופו ונפשו.

באר הפרשה - פרשת מצורע - שבת הגדול

ומעתה יתבארו היטב כל לשונות הכתוב, והכי פירושו, והנה נרפא נגע הצרעת - שעל ידי שחדל המצורע מלהביט על הצרעת שהיא נגע אלא הפך את עינו לומר שהכל לטובה, ואין כאן נגע אלא ענג, על ידי זה אכן נרפא נגע הצרעת, וזהו שמסיים הכתוב מן הצרוע, ר"ל היאך נרפא נגע הצרעת על ידי הצרוע עצמו, כי בידו הדבר להפוך את הרעה לטובה.

ובך כתב להדיא הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע (ויגש ד"ה או יאמר ויבחה) בהאי לישנא, ובוה צדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים (בר"ר עג ג), כי הם אומרים בנפשם אשר מדת הדין הוה מדת הרחמים הוא ולא דין, כי כל היסורין טובות וחסדי הא-ל המה כמו שבארנו, ועי"ז"ה הקב"ה מהפך להם מדת הדין לרחמים והקללה לברכה, שמיסורין האלה נעשה טובה גמורה להם וכו'. וזה אומרו (תהילים קיח כא) 'אורך כי עניתני ותהי לי לישועה', כלומר שאני מודה ומשבח לך בעת

המקרא שהכריז שלמה ואמר 'שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו' שהשומר פיו ולשונו מלומר על המאורע שהגיע אליו שהינו רע ומר אזי בזה הוא שומר מצרות נפשו כי הצרה מתחלפת לטובה, וכלל הדברים שהכל תלוי באמרי פיו, אם אומר שהוא טוב - אכן כך יהיה, וכן להיפך ח"ו. ועל כך מסיימים חז"ל ואומרים לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם זאת תהיה תורת המצורע - תורת המוציא שם רע, כלומר, אחר שנתבאר כיצד זוכים ל'סם חיים' על ידי שיאמר שהכל לטובה, לפיכך משה מזהיר את ישראל שיזהרו על לשונם מלהתלונן ולהתאונן על הרעה אשר פקדתם אלא יתחזקו באמונתם שהכל לטובה, ואמר להם זאת תהיה תורת המצורע, תורת המוציא שם רע, כי זה שמוציא שם רע, ואומר כי בלתה אליו הרעה הוא אכן שנאמר בו דיני המצורע, אך לו חכמו ישכילו מלהוציא 'שם רע' אלא יוציאו רק שם טוב על כל מה שהגיע אליהם ובוה 'יפטרנו' מכל 'תורת המצורע'.

ולהלכה ולמעשה לימוד עצום ונפלא, אם יש לך 'שונא' (מ'בית' או מבחוז) שיורד לחייך, אזי אף שאין לנו את האריז"ל שישגלה לנו שורשי הנשמה ומה היה בגלגולים קודמים, אכן הקב"ה הוא שגילה לנו בתורתו במה שאמרו כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, א. אותו צער וסבל אינו מיד השונא אלא כל דעביד רחמנא, הקב"ה הוא שעשה ועושה ויעשה לכל המעשים. ב. לטב עביד - אין זה אלא לתיקון נפשך, על כן תקבל על עצמך את כל ה'פעקלי' (חבילת הקושי) באהבה, וכאשר תקבלנה באהבה ממילא פקע שיעבודיה, והכל יתבטל בעזהשי"ת.

ח. והוכיח זאת ה'בן יהוידע' (ברכות ס: ד"ה שם א"ל) מאותו מעשה שהיה עם רבי עקיבא, שהלך בדרכו עם תלמידיו ובידיהם תרנגול חמור ונר. בדרכם הגיעו לעיר אחת, חיפשו מקום ללון ואיש מאנשי העיר לא אבה לתת להם 'קורת גג', נענה ר"ע ואמר כל דעביד רחמנא לטב. שכבו עצמם לישן במדבר, והנה באה הרוח וכיבתה את הנר, בא החתול ואכלו לתרנגול, בא האריה וטרף את החמור. ועל כולם הכריז 'כל דעביד רחמנא לטב'. באותה הלילה נכנס ה'גייס' לעיר ולקח את כל בני העיר בשבי, ואילו את ר"ע ותלמידיו לא לקחו מכיוון שלא ראו ולא שמעו אותם... נענה ר' עקיבא ואמר לתלמידיו, וכי לא אמרתי לכם כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה. והקשה ה'בן יהוידע', וכי מה בא לומר להם 'וכי לא אמרתי לכם', מה חידוש יש בדבר, ומה ענין זה לאמירתו עד הנה. ומבאר ה'בן יהוידע', וז"ל. כוונתו לומר כי האדם שפותח פיו לטובה אפילו אם נגזרה עליו גזירה לרעה אפשר שתתבטל הגזירה, ולכן אמר מה שאתם רואים עתה שהכל היה לטובה אלא מאחר שאמרנו בכל עת ושעה - 'כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד', כי בזה נפתח פתח לטובה - שיתהפך הדבר לטובה ולברכה. ורצה ללמדם בזה שיהיו מורגלים לפתוח פיהם לטובה על כל דבר אף מה שנראה להם כרעה, כי בזה יהפכו הכל לטובה.

יש שהקשו מדוע נקט בלשון 'ארמי' כל דעביד רחמנא לטב עביד ולא בלשון הקודש 'כל מה שעושה הקב"ה לטובה', והקושיא תגדל ביותר וביותר קשה שהרי רבי עקיבא עצמו פתח בלשון הקודש, וכמו שאמר 'לעולם יהא אדם רגיל לומר', ומדוע סיים בלשון ארמי, אלא שמבואר בראשונים (עי' רא"ש ברכות פ"ב ס"ב ב ומעני יו"ט שם אות ז) שלשון ארמי אינו לשון 'אמיתי' ושפה בפני עצמה אלא הוא לשון משובשת מ'שבועים לשון'... ועיקרה מלשון הקודש (ועל כן 'קרובה' היא ודומה הרבה ללה"ק), ושמה נאה לה כי 'ארמי' הוא מלשון 'מרמה', ומשום כך אמר רבי עקיבא לומר כל מאי דעביד רחמנא בלשון ארמי דייקא, שגם אם אינו 'אמיתי' - שאינו אוחז בדרגה גבוהה כזו שהוא בטוח בעצמו שיהא זה לטובה, מכל מקום ידבר בפיו דברי אמונה ויאמר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. וגם אמירה כזו תהפוך את הכל לטובה.

לא יפסוק דבר ברור לומר נגע נראה לי, אלא כנגע נראה לי, שהנה מדרכו של ת"ח שהוא שפל בעיני עצמו, ואינו רואה לעצמו שום זכות אלא נדמה לו שהוא מלא חטאים ועוונות, וממילא כאשר יודמן לו נגע הוא סבור שהקב"ה נפרע ממנו על עוונותיו, ולא עולה על ליבו שיש בזה 'בשורה טובה'. אך מ"מ בא הכתוב ללמדנו, שאף מי שבדין הוא שיקבל ענשו אל יאמר 'נגע נראה לי' אלא רק 'כנגע', כלומר שנראה כנגע אך באמת 'ענג' הוא כי הכל לטובה, ועל ידי שיאמר זאת יתהפך לטובה למצוא אוצרות זהב וכסף.

כל מחמצת לא תאכלו - למעט בהשתדלות ולהרבות באמונה שהכל מן השמים

והנה כתיב בפרשתן (יד ט), 'והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו, את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו, ואת כל שערו יגלח', ולכאורה יש להתבונן מה טעם מצווה זו, והלה כבר ישב 'בדד מחויץ למחנה' - מרוחק מכל באי עולם, ו'טמא טמא יקרא', מדוע לעת כזאת אחר שכלתה סאת צרותיו ונתכפר לו החטא, עליו לגלח את כל שער גופו, למען ידעו כל הרואים כי מצורע היה.

וביאר הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (דרשות, פרשת טהרות ב"ה וגלוח) שהנה כל ענין טומאת הצרעת בגופו של אדם באה מטומאת נשמתו בעוון לשון הרע^ט

עניתני בשמחה באמרי שהכל טובה וחסד הוא, ובוה 'ותהי לי ישועה' כלומר שהצרה נעשה לי ישועה ממש, כי נתהפך הדין לרחמים ממש. עכ"ל.

בדברים הללו פירש גם הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (ד"ה כי תבואו) בלשון הפסוק בפרשתן (יד לד), 'כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזת ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם, וברש"י, 'בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, וע"י הנגע נותן הבית ומוצאן, אך אם כן לכאורה קשה מדוע נקט הכתוב בלשון 'נגע' והרי אין זה אלא 'ענג', ומבאר בזה"ל, אלא כי למראה עיני אדם כשפוקדים עליו להרוס את ביתו הלוא הוא נגע, אך באמת מי שהיה מאמין באמונה שלימה שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד ובטוח היה שכן הוא לטובה - מצא אוצר ונתהפך מנגע לענג, וזה שהיה מתרעם על שנצטווה להרוס את ביתו ולא היה מאמין שהוא לטובה - הוא לא מצא אוצר, והיה לו זה באמת נגע צרעת. וכן הוא תמיד, זהו שאמרו חז"ל (ברכות ט:): לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכשאומר לטב על ידי זה נעשה באמת לטובה ונתהפך מנגע לענג כנ"ל. עכ"ל.

ומהאי טעמא כתב רש"י לפרש לשון הכתוב כנגע, ש'אפילו תלמיד חכם שיודע שהוא נגע ודאי,

וכמו שביאר הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע (תורת אבות, אמונה ובטחון כח) במה דאיתא בגמ' (תמיד כח). 'איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם... יחזיק באמונה יתירה', כלומר - למעלה ממדרגתו באמונה, ואף שבכל ענייני העבודה אינו מן הראוי לדבר בעניינים שאינו עומד בהם ולעסוק במדרגות שלא השיג, מיהו בענייני אמונה מותר ואף מצוה לעסוק אף במדרגות שהן רחוקות ממנו (וכך היתה דרכו בקודש, להרבות לדבר ולעורר בענייני אמונה, ואף במדרגות נשגבות המיועדות לגדולים וצדיקים). ט. והזמן גרמא להתחזק בשמירת הלשון, וכבר פירש הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ליקו' חדשים ד"ה מצות תאכל, בסו"ד) במה שנאמר (לעיל ו ט) 'מצות תאכל במקום קדוש', שיכין את עצמו קודם פסח לקדש את פיו שהוא המקום שמכניס שם המצה - להיותו 'מקום קדוש', ויאכל את המצה בקדושה, ומקודם החג יקדש את מוצא שפתיו שלא יתערב בו לשון הרע ושאר דיבורים אסורים, ויהיו כל דיבוריו לשם שמים, ובכלל זה נמי להשגיח במשנה זהירות על הנכנס לתוך פיו, ואז 'מצות תאכל במקום קדוש'.

ועל כך בכה פעם הרה"ק רבי בעריש מביאלא זי"ע בדרשת 'שבת הגדול', שרבים שואלים אותו כיצד מכשירים כלים שונים, ואין דורש ואין מבקש להכשיר את הפה כדי שיוכל לאכול בו את המצה בקדושה ובטהרה.

מאמר נפלא אמר פמ"מ הרה"ג רבי משה וויינבאך שליט"א כי הנה הסוגיא הראשונה במסכת פסחים - סוגיא ארוכה הנפרסת על שני דפי גמרא - עוסקת כולה בחיוב לדבר בלשון נקיה, לרמז כי ההכנה הראשונה ותחילת הכניסה ל'פסחים' הוא על ידי הזהירות בלשון נקיה...

הנה מנהג ישראל תורה לברך ברכת 'בורא פי האדמה' על הכרפס, ומכוונים לפטור בברכה זו את המרור שיאכלו אחר אכילת המצה (עי' משנ"ב תע"ג סקנ"ה), ומספרים על הרה"ק ה'חקל יצחק' מספינקא זי"ע, ששנה אחת כאשר אמר

שערות יונקות מגומא אחת, היו מחשיכות מאור עיניו של אדם'. ומזה ילמד המצורע לקח שלכל חד וחד יש שורש יניקה בנפרד הן לפרנסתו הן לשאר הצטרבויותיו, ואין איש יכול לנעת או להתעסק - לגרוע או להוסיף ב'גומתו' של חברו, אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו בכהוא זה, וממילא מה לו כי ילון על חברו - הרי לא הוא גרם לו לחסרון הפרנסה וכיו"ב, ויעלה בידו להיטהר לגמרי מחטא הלז של 'לשון הרע' ב.

כי זאת תורת האמונה הטהורה, שלכל בריה ובריה נקצב 'פרנסה ודי מחסורה' מן השמים. ולכל בריה יש 'גומא' מיוחדת שמשם הוא מקור חיותה, ומכיוון שכן, מדוע ירדוף יומם ולילה אחר פרנסתו המוכנת

הנורא, וה'שורש' שבגינו מדבר האדם 'לשון הרע' הוא מחשבותיו שנדמה לו שחברו לקח ממנו מאומה או הפסידו באיזה דבר, בענייני פרנסה, או בשאר העניינים שמדמה בנפשו שאחד לוקח מעמו מאומה", ועל ידי כך הוא בא לדבר עליו רעות. אך לו חכמו ישבילו להבין ש'אין אדם נוגע מן המוכן לחברו אפילו כמלא נימא' (יומא לה:), ואין מי שיוכל להשיג את גבולו, מיד יפסיק מלדבר על רעהו כל רע, וזאת מרמזים לו בגילוח השיער, כי שערות ראשו של אדם נראות כמי ששוכבות זו ע"ג זו, וכאילו אחת תופסת מקומה של חברתה - אך בשעה שמגלחים את השערות נתגלה שכל שיערה ושערה יונקת חיותה מגומא נפרדת בראש האדם, ואדרבה, איתא בחז"ל (בבא בתרא טז.) 'אלמלי שתי

סימן זה פרץ בבכי, והסביר עומק הכוונה, שעל ידי אכילת הכרפס פוטרם ומבטלים את ה'מות' העולה בגימטריא כמספר 'מרור' (446). ולענייננו יאמר, שעל ידי שאדם נזהר ב'כרפס' - באותו 'כלל ראשון פה סגור' הרי הוא פוטר מעצמו כל מיני מרורים ועקתין בישין... כי שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו.

י. וכמו שדייק הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע (עיי' עץ הדעת טוב) בלישנא דקרא (יד לה) 'כנגע נראה לי בבית', שלכאורה קשה מדוע אמר כנגע, ואינו אומר 'נגע' נראה לי בבית, אלא, כי האיש הרואה צרעת בביתו ידע שאין זה הנגע עצמו, אלא רק 'כנגע', כי הנגע עצמו הרי הוא עצם 'חטא הלשון' הנורא, אשר נחקק בעמקי נשמתו, והיא נשחתת על ידי אלו הדיבורים, וכלומר שבפגם הדיבור נעשה 'נגע' בפנימיות נפשו, וה'נגע' החיצוני אינו רק 'כנגע'... יא. וביסוד הדברים ביארו מה שאמרו חז"ל (פסחים קיח.) 'כל המספר לשון הרע, וכל המקבל לשון הרע, ראוי להשליכו לכלבים', כי הנה מדרך הכלב ומטבעו, שכאשר בעליו מכהו במטה, הרי הוא קם בחמתו ונושך את המטה, והנה, לא די שאינו נוקם ומעניש בזה את בעליו אשר הכהו - אלא אף פוצע את פיו בעקירת שיניו עד זוב דם, וזאת מפני שאין לו דעת להבין שה'מכה' אותו הוא האדם המחזיק במטה, ולא המטה שאינו אלא 'אמצעי' לבעליו להכות על ידו. ולכלב הלז דומה המספר לשון הרע ומרכל על חברו, כי הוא חושב ומדמה בנפשו שחברו עשה לו עוול ועל כן מדבר עליו סרה, ומדוע אינו שם על לב שחברו אשר עולל לו כך וכך אינו כי אם 'מקל' בעלמא אשר הקב"ה הכהו במקל זה, בכדי לעוררו ולקרוב את לבו אליו, והוא ב'חכמתו' במקום אשר יבוא להתעורר ולשמוע את דבר ה' אליו הריהו מדבר לה"ר ומגלגל 'מחלוקת' בעולם... על כן ראוי להשליכו לכלבים, כי ימצא מין את מינו... יש שנתנו טעם לשבח מדוע לוקה המספר לה"ר בנגע הצרעת, לרמז לאדם שילמד לקח מנגע הצרעת, מה הנגע בצרעת ירבה לחכך את עצמו עוד ועוד, ולרגע נראה לו שמיטיב לעצמו ומרגיע את כאבו, אבל באמת אינו אלא גורע לעצמו, וככל שירבה להתחכך יזיק לעצמו יותר ויותר. כיו"ב ממש המדבר לה"ר, נדמה לו שבדיבוריו הרעים על חברו ירוויח לעצמו, אך באמת אינו אלא כמתחכך בבשרו שאינו מועיל אלא מזיק לעצמו.

יב. שמעתי מצדיק אחד לבאר עפ"י"ז הא דאיתא בגמרא ונפסק בשו"ע (או"ח תקל"א) מצוה לגלח בערב יו"ט, והוא חובה על כל אחד לכבד בכך את היו"ט, וכ"כ החמירו בזה עד שמטעם זה אסרו לגלח בחול המועד, כדי שלא יכנס ליו"ט כשהוא 'מנוול' (מגודל שערות, כי יסמוך להשאר את מעשה התגלחת לחוה"מ). וביאור הדברים הוא, כי הנה נצטוונו 'ושמחת בחגך', אבל האדם עומד משתהה מחריש לדעת כיצד יעשה כדבר הזה, הרי פלוני השיג את גבולו, אלמוני הזיק לו הזיק נורא, וכן הלאה, מכל צד ועבר הנו מוקף ברודפים ומציקים, כיצד ישמח, לזה אמרו לו, רבי יהודי, בערב החג לך נא וגלח שער ראשך, ואז תבין כי לכל אחד יש 'גומא' שמשם שואב את כל שפעו וכל הנצרך לו, וממילא יעלה בידך לקיים בהידור רב 'ושמחת בחגך'. וביתר שאת, הזהירו חכמים אל יכנס לרגל כשהוא 'מנוול' וראשו מלא במחשבות שהם היפך האמונה... אלא 'התגלח' ותתמלא במחשבות אמונה ורק כך אפשר להיכנס אל החג הקדוש...

'חמיצות' ודוחק הפרנסה (כמשקה ש'חמיץ' ומתקלקל), שכשם שחמימות הבצק מביאו לידי חימוץ, כך ה'חמימות' בעסק הפרנסה - כלומר שהוא 'משוקע' במשא ומתן בחשק גדול וברדיפה אחרי הממון בהשתדלות יתירה מביא לידי 'חמיץ' - דחקות וקושי ל"ע", על כך שנו חכמים בלשון המשנה זה הכלל תפח תלמוש בצונן, שאם רואה אדם שפרנסתו מחמצת ומתקלקלת אזי תלמוש בצונן - יעסוק בה ב'קרירות' מבלי להיות משוקע כל כולו, אלא יעשה השתדלותו מתוך שהוא סומך ובוטח בהא-ל הטוב המכין מזון לכל בריותיו, כשהוא מאמין ויודע שאין ההשתדלות מביאה את הפרנסה אלא עושה כן רק בגזירת מלך, ואז יהיה נושע בהרחבה.

שאר שבעיסה - ביעור יצר הרע מן הלב ועשיית גדרים וסייגים כתב הרדב"ז בתשובותיו (ח"ג תתקע"ז ד"ה תשובה שניה) שעפ"י דרך הפשט אי אפשר להסביר מדוע החמירה תורה כל כך באיסור חמיץ שאיסורו במשהו וכן הוא אסור בהנאה, (וכיוצא בחומרות אלו שלא מצינו בשום איסור), ועל כן אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות, כי חמיץ בפסח רמזו ליצר הרע והוא שאור שבעיסה, ולכן בלה גרש יגרש אותנו האדם מעליו, ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו^{טו}, ואפילו כל שהוא לא בטיל, והוא אמת ונכון^{טז}.

ומזומנת לו ממילא, והרי בריבוי השתדלותו לא יוסיף לעצמו מאומה, מדוע יגע לריק, אין עליו אלא לקיים מצוות 'השתדלות', לצאת ידי חובתו כמו שנצטווה, ואף אחר זאת ידע נאמנה שלא ה'השתדלות' מסבבת את הפרנסה אלא מגזירת שמים היא באה לו.

וכך ביאר הנציב ב'העמק דבר' (שמות יג ג, ויקרא ב יא) טעם איסור אכילת חמיץ בחג הפסח, כי הנה ה'שאור' אמצעי הנעשה בתחבולות בני אדם בכדי לגרום לעיסה שתחמיץ, מה שאין כן מצה שאין בה שום 'תפיסת יד אדם' אלא רק קמח ומים שהם מיד ה', ועל כן בחג הפסח שאז זמן השרשת אמונה בלב ישראל הזהיר הכתיב על אכילת חמיץ, בכדי לחזק בקרבנו את האמונה המהורה, שהפרנסה וכל קיום החיים הוא רק מיד ה', בלי שום קשר ושייכות להשתדלות^{יז}.

וכך כתב הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (כללי דאורייתא) לבאר הא דאיתא במשנה (פסחים פ"ג מ"ד) לגבי סדר עשיית ואפיית המצות 'זה הכלל תפח תלמוש בצונן', ולכאורה קשה איזה 'כלל' נאמר כאן, והרי היה יכול לנקוט 'תפח תלמוש בצונן', ואילו משמעות הלשון 'כלל' מורה שיש ללמוד ממנו גם לעניינים אחרים שלא נאמרו במשנה, וצריך לבאר כלפי מה הדברים אמורים, אלא שאכן חז"ל באו לרמוז כאן על 'חמיץ' אחר, והוא

יג. כיו"ב אמרו לבאר בחיוב ההסיבה על צד שמאל בליל הסדר זכר לחרות, וכי ישיבה כזאת תיקרא 'חירות' - כשא"א לו לישב כדרכו אצל השולחן, והוא נשען על צד שמאל ונשפך יינו מימינו ומשמאלו... אלא דבלילה זו עסוקים אנו בהשרשת האמונה, ומיסודי האמונה הנוגעים למעשה הוא בענין הפרנסה - שידע שלא מלאכתו מביאה לו הפרנסה אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, וממילא יבין שאי אפשר לבריה בעולם להפסידו ולחסר ממנו ומזונו, לזה באו לומר אל תשב זקוף כמי שבא לעשות מלאכה, אדרבה השאר נא על מקומך, שעון על מיטתך, ותראה שמאכלך יבוא עד לפיך אפילו כשאתה 'על צד שמאל'...

יד. ידוע להקשות בסדר 'חד גדיא', כי לכאורה ה'שונרא' נהג שלא כהוגן בכך שאכל את הגדי על לא עוול בכפו, וממילא נמצא שה'כלבא' היה צדיק בדרכיו על שאכל את השונרא, וכן על זה הדרך עד שעולה שמלאך המות נהג כשורה, וא"כ מדוע 'אתא הקב"ה ושחט למלאך המות'...

ושמעתי מ'חכם אחד', שאותו 'אבא' חשב בלבו שהוא ב'כחו ועוצם ידו' זה שקנה את ה'חד גדיא' בתרי זוזי שלו, שיגע וטרח להשיגם, לכן סיבבו מן השמים ש'אתא שונרא ואכלה לגדיא'... אך אם היה מרגיש מתחילה שהכל בא לו מן השמים כי בידו לגדל ולחזק לכל והעושר והכבוד מלפניו וה' מוריש ומעשיר, היה נשאר עם הגדי ברשותו עד היום הזה... ולפי זה כל החשבון עולה היטב, השונרא נהג כהוגן ואילו הכלבא לא צדק במעשיו, וממילא לא היה למלאך המות לשחוט את השוחט, על כן בדין הוא שהקב"ה ישחטנו...

טו. רמז לדבר נתן הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע במה שנפסק בשו"ע (סי' תלב ס"ב) 'אין בודקין וכו' אלא בנר של שעוה', שהרי ה'שעוה' עשויה מדבש דבורים, וכבר מצינו בפוסקים על כוחו של 'דבש' להפך טהור לטמא, שאם נפלו בעלי חיים לתוך הדבש הרי הם מותרים באכילה, ומשום כך בודקים בנר של שעוה לרמז על 'בדיקת חמיץ' שתכליתה 'לגרש את היצר' ולהפך את הטמא לטהור.

באר הפרשה - פרשת מצורע - שבת הגדול

ותנת לבו לאביו שבשמים. ו'שריפת חמץ' מרמז על אש התלהבות בעבודת השי"ת שעי"ז 'שורף' ומבער כל חלקי הרע שבקרבנו.

ובכללל ההרחקות מה'חמץ' ומהיצר הרע שלא יראה ולא ימצא אפילו במשהו - הוא עשיית גדרים וסייגים המרחיקים את האדם מן העבירה, וכמו שהחמירו ב'חמץ' אף בדברים שאינם איסור ממש מעיקר הדין 'משום חומרא דחמץ', ואף צריך לעשות מחיצה בינו לבין חמצו של נכרי, כך צריך לעשות 'מחיצות' של ברזל בינו לבין העבירה.

והיא שעמדה לאבותינו ולנו"ה, אותה הבדלה בין ישראל למצרים בתוספת 'חומרות' גדרים וסייגים, שאך ורק מחמתה יצאנו ממצרים לחרות עולם. וכה ביאר

זהבי נמי אמרו בגמרא (ברכות יז.) 'רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות', ופירש רש"י 'ומי מעכב - שאין אנו עושים רצונך, שאור שבעיסה - יצר הרע שבלבנו, המחמיצנו', ולכן החמירו כל כך באיסור חמץ כדי להרחיק את האדם מן העבירה, שלא תהיה לו שום שייכות עם הסטרא אחרא".

הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (לער"פ) מבאר דיני בדיקת חמץ וביעורו על דרך העבודה שהחמץ מרמז על היצר הרע, כי אור לארבעה עשר בודקים את ה'חמץ' לאור הנר - היינו נר מצוה ותורה אור, כלומר שבריבוי תורה ומצוות 'בודק' את היצר הרע ומגרשו. ו'ביטול בלב' היינו 'מיט איין שטיקעלע הארץ' - עם

טז. כתב הרמ"א (סימן תלב סעיף ב) 'ונוהגים להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבודק, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה', ונתחבטו הפוסקים איך תועיל עצה זו להציל את הבודק מברכה לבטלה, והלא אין זה כי אם הערמה בעלמא, שהרי כל הבית נקי מחמץ, ואילו אותם פתיתים אינו 'בודקם' - שהרי הוא עצמו הניחם במקומות הידועים לו. והשיב הגאון מטשעבין זצ"ל בשם צדיק נסתר שהתגורר בווארשא [לפרנסתו עסק בתיקון שעונים, וכאשר שמע אודותיו גאב"ד טשעבין שבר את שעונו והלך לתקנו אצלו כדי שיזכה להתברך מפיו, אך כאשר הגיע אליו הבין הצדיק את כוונת בואו, וסירב לברכו, באמרו שאיש פשוט הוא, בלית ברירה ביקש ממנו שיאמר לו דבר חידוש, ולבקשה זאת לא סירב, ואמר לפניו תירוץ זה], דהנה מצוות בדיקת חמץ היא לאור הנר, וילפינן ליה בפסחים (דף ז:) בגזירה שוה מכמה פסוקים, וחדא מינייהו הוא הכתוב אצל עבדי יוסף ש'חיפשו' את הגביע אשר הם עצמם הכניסו לבין אמתחותיהם של השבטים, ואעפ"י שידעו מקום המצאו של הגביע נאמר שם (בראשית מד יב) 'ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא', אלא מכאן, שאף חיפוש כזה שמייה 'בדיקה', ושייך שפיר לברך על בדיקה זו, ודפח"ח. ממאמר זה למד הרה"ק הפני מנחם זי"ע, דהנה פעמים יתלונן האדם - מה אעשה, והקב"ה הכניס בקרבי יצר הרע גדול וקשה כ"כ, לזה אמרינן ליה, אכן הקב"ה הכניסו, אך המטרה הייתה כדי שתבוא ותוציאנו ותגרשו מעמך, ובידך כוח וגבורה להוציאנו, דומיא דפתיתי חמץ שהוכנסו לשם בכונה תחילה בכדי שיבערו ויוציאו מן הבית. יז. נפלאות כתב החת"ס (דרשות תקס"ב ד"ה קדש) וז"ל, 'קדש ורחץ' - המקדש ורוחץ עצמו מחלאת עוה"ז, עי"ז 'כרפס יחץ' - רצה לומר, פורקים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, כי כרפס הוא עול מלכות. וכל זה למי שקדש רק את עצמו, אמנם 'מגיד רחצה' - שהוא גם מוכיח את אחרים, ומעמיד אותם על דרך טוב, גם הוא 'מוציא מצה' ומריבה - כעובדא דאהרן אוהב את הבריות ועי"ז הוא מקרבן לתורה, גם הוא 'מרור כורך' - כלומר סובל מרירות עולם על עצמו ואינו קץ טרחם משאם וריבם על כל הקושי שיש בהם, זהו שזוכה לדברים הרבה. א. 'שלחן ערוך' בעוה"ז, ב. 'צפון ברך' - בעולם הצפון (הבא), ג. וגם יזכה ל'הלל' שבחו והלולו בפי כל כדכתיב (משלי כח כג) מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון עכ"ל.

יח. אחד מאדמור"י אמשינוב זי"ע הגיע לבקר בחוה"מ פסח את הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע ובתוך הדברים אמר לו בשם זקנו הרה"ק מווארקא זי"ע על הא דאיתא בהגדה קודם 'והיא שעמדה' שמכסים המצות ומגביהים הכוס ואומרים והיא שעמדה, שהנה המצות הם חיובם בלילה הזה מדאורייתא, לעומת זאת ארבעה כוסות הם רק מתקנת חכמים, ובא לרמז בזה כי אנו מגביהים את הכוס שחיובה מדרבנן ו'מסלקים' את המצות שהם מן התורה, ואומרים והיא שעמדה להורות כי רק קיום תקנות חז"ל הם שעמדו לאבותינו ולנו להחזיק מעמד בדרך התורה, וכל הגדרים והסייגים הם ה'שומרים' עלינו שנוכל לקיים את מצוות ה'. ונתלהב המהרי"ד וציווה לבנו מהר"ם מבילגורייא זי"ע לרשום את הדברים לזכרון כשהוא מוסיף לומר שמותר לכתוב זאת אפילו בחול המועד מפני 'דבר האבד'...

מקדים להוכיח שעיקר קיום בני ישראל בעת הגלות הוא רק על ידי העמידה בגדרים וסייגים, ורק על ידיהם תבוא הגאולה, וכמו במצרים שנגאלו בזכות שלא שינו שמם לשונם ולבושם, אמנם לאחר שזרח אור הגאולה העתידה העיקר יהיה השמירה על גופי תורה. ובה מבאר מה דאיתא במדרש (תנחומא כי תשא לו) על הא דכתיב גבי משה רבינו שהיה בשמים ארבעים יום וארבעים לילה 'מנין היה יודע משה אימתי יום, אלא כשהקב"ה היה מלמדו תורה שבכתב היה יודע שהוא יום, וכשהיה מלמדו על פה משנה ותלמוד היה יודע שהוא לילה', והיינו שבעת שתורה השמש ויהיה 'יום' - העיקר הוא תורה שבכתב, אכן בעת החושך והלילה - עיקר העסק' והשמירה הוא על 'תורה שבעל פה' - הם הם הסייגים והגדרים [המתחדשים ע"י חכמי הדורות] הנחוצים לקיום הדת. ועפ"ז מבואר הטעם שהרבתה התורה בסייגים ובחומרות בחמץ ובעניין אכילת הפסח, כי רק ע"י עשיית הגדרים זכינו להיגאל ממצרים. ועל כך נאמר 'ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר', שכל זמן שלא הגיע 'הבוקר' - הגאולה המקווה והעתידה עלינו להיזהר ולהישמר 'שלא לצאת מפתח הבית' אלא להיות מקושר לשורש קדושת עם ישראל ע"י הגדרים והסייגים.

לטהר עצמו קודם הרגל - בחובת ההכנה לזכות לקדושת הרגל כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (שבה"ג ד"ה מצות, ובש"ט) לבאר מאמר ההגדה 'יכול מראש חודש תלמוד לומר ביום ההוא', שנרמז בזה כי כבר מראש חודש יתחיל בהכנה וילמד עצמו 'לומר' את המצוות הנוהגות ביום ההוא - בליל התקדוש חג.

כי זה כלל גדול הגידו צדיקי הדורות, שבפי הבנתו של האדם לקראת עשיית המצווה ולקראת הימים המאירים והקדושים הבעל"ט בן יזכה לקבל אורם והשפעתם לטובה^ט, וכמו שכתב השל"ה הק' (ויחי, דרך

ה'פלא יועץ' בספרו 'אלף המגן' (בשלה, על הגש"פ) בשאלת הרשע 'מה העבודה הזאת לכם', שהוא שואל וטוען, דייכם במה שאסרה תורה, אבל מה העבודה הזאת לכם - שאתם מוסיפים בכל יום תורה חדשה ומרבים גדרים וסייגים, ועל זה נאמר 'לכם ולא לו, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר', כי אם אינו שומר את הגדרים בזה סופו לכפור גם 'בעיקר' - בציווים המפורשים בתורה. 'ואף אתה הקהה את שיניו ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל', כי כל יציאת מצרים היתה 'לקחת לו גוי מקרב גוי' כעובר במעי בהמה, שהיו משוקעים בטומאת מצרים, ואף מידת הדין קטרגה עליהם הללו והללו וכו', אלא שהקב"ה 'נושא פנים' לישראל, והטעם מבואר בגמ' (ברכות ב:) כי הם מחמירים על עצמם לברך מכזית ומכביצה ואף שלא נצטוו בברכת המזון אלא רק כשאכלו כדי שיעור שביעה, והרי לך, שרק בזכות החומרות והתוספות על דברי תורה נגאלנו, וא"כ 'הרשע' שאינו חפץ בחומרות אילו היה שם לא היה נגאל.

בדרך זה ביארו צדיקים וגאונים מעם מנהג הנחת ה'ביצה' בקערה, שהנה מדרך התרנגולת שאינה מטילה את הביצה רק לאחר שעלה עליה ה'קרום', אך כל זמן שלא גדלה הקליפה אזי הביצה מחוברת ומעורה במעי התרנגולת, כך הקב"ה הוציא את ישראל 'גוי מקרב גוי' כי אף שהיו 'בקרוב גוי' אך היתה 'קליפה' שהפרידה ביניהם, שהיו 'מצוינים' שם ולא שינו שמם ולשונם ולבושם ושמרו על גדרים בינם לבין המצריים. ומשום כך מניחים את הביצה, להודיע בואת ש'החפץ בגאולה' עליו להיות מוקף במחיצות להבדיל בינו לבין הגויים, ורק עי"ז יהיה ראוי לגאולה.

ביוצא בדבר ביאר ב'משך חכמה' (ד"ה ואתם) בדרך הרמז את הנאמר בפרשת קרבן פסח (שמות יב כב) 'ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר', כשהוא

הסמיך לזה כ"ק אדמו"ר מסיקוורא שליט"א דבר פלא שאומרים בשם הרה"ק החתם סופר זי"ע לבאר הטעם ששלטה ההשכלה הארורה בבערלין ביותר, כי שם זלזלו במנהגי ישראל... (הובא בהגדה של פסח נתיבות הקודש - סיקוורא עמ' רכב). יט. מסופר על בן אחיו של הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע שהיה מקורב אליו ביותר, שנה אחת קודם הפסח שלח אגרת אל דודו הרה"ק בה כתב שב"ה יש לו בשר ודגים מצות ויין לפסח, ולא חסר לו אלא 'פסח' לפסח, ע"כ מבקש שישלח לו 'פסח אויף פסח' ('פסח' לפסח), החזיר לו הרה"ק כיצד אוכל להכניס את ה'פסח' בתוכני שק של חמץ... ודי לחכימא ברמיזא שצריך להכשיר עצמו כדת וכדין ורק אז יוכל להיכנס בו אור היו"ט.

באר הפרשה - פרשת מצורע - שבת הגדול

(ח"ב לח.) 'ותנא הוה נהיר ליליא כיומא דתקופה דתמוז, וחמא כל עמא דינוי דקוב"ה (אותו הלילה היה האור מאיר כבצהרי היום בתקופת תמוז, 'וראו' כל העם את דינו של הקב"ה במצרים), דכתיב (תהלים קלט יב) 'ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה', ואף לדור דורים מאיר לנו הקב"ה בלילה הזה ברוח וגשם, מוטל עלינו להכין עצמנו לזכות לקבל וליהנות מהאור הנורא הלזה"א, וכך המשיל הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (לשבה"ג), כי בשם שא"א ליהנות מאור השמש הזורחת בקרניה אא"כ יפתח תחילה את שערי דלתותיו"ב וחלונות הבית, 'שאם יהיו סתומים לא תוכל החמה לזרוח להבית' ויהא חלקן בין הכסילים ההולכים בחושך ח"ו, כך על האדם

חיים ותוכחת מוסר ב) בביאור דברי חז"ל (יומא לט.) 'אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה', בזה"ל, כי לפי ההכנה שמכין אדם את עצמו אז שורה עליו רוחניות העליון, כי מוצא כסא מוכן למטה, וזהו ענין 'יהב חכמתא לחכימין' (דניאל ב כא, הקב"ה נותן חכמה לחכמים), עב"ל.

וכבר כתב רבינו הרמב"ן (ספר הגאולה) 'כי כן עניין האלוקים עם כל אדם ועם כל דור, מזומן להיטיב כפי הזדמנותם (-שמזמינים ומכינים עצמם) לקבל הטוב'.

מעתה, כאשר עומדים אנו סמוך ונראה ליל הסדר - אשר בו לילה כיום יאיר, וכך איתא בזה"ק

וכך אומרים משם הרה"ק מסאטמאר זי"ע שנהוג עלמא לומר בכל ימי השנה כשרוצים לזלזל במאן דהו 'אוי הנך 'חכם' של מה נשתנה', ומדוע אין גוערין בו שהוא 'רשע' של מה נשתנה או לכה"פ 'תם', הוא מותיב לה והוא מפרק לה, כי הנה 'חכם' זה בא בליל ט"ו בניסן ומתחיל לשאול מה העדות והחוקים אשר ציוה ה'... היכן היית עד היום... זה כבר עידן ועדנים הכל עסוקים בבירור 'מה העדות והחוקים', וזה בא עתה כמי שנפל בזה הרגע מן השמים והכוכבים... ושואל, אמור נא, מה העדות והחוקים... לזה ה'חולם' מדמים את מי שרוצים לגעור במשך השנה ומכנים אותו 'חכם' של מה נשתנה.

מרגלא בפומיה של הגאון החסיד רבי מרדכי חנא פוקס זצ"ל, מגדולי החסידים לבית וויזניץ, המגיע אל הרבי ללא הכנה כראוי, הוא כמכניס סוס בבית קדשי הקדשים, כלומר שהצדיק הוא אכן 'קודש קדשים', אבל אתה, אם אינך מכין עצמך הרי אתה נשאר בתבניתך 'סוס' מגושם... אין לך ברירה אחרת, אלא לעדן את הפערד (הסוס)... אף לדידן ייאמר, הנה מגיע ליל הסדר - לילה שהקב"ה יורד לשכון בקרבנו, כל הבית נעשה קודש קדשים וכמו שיתבאר אי"ה להלן, אבל הזהר נא שלא להשאר 'פערד'... שלא תהיה כסוס הנכנס לבית קוה"ק...

וכך רמז לה הגאון הגדול בעל 'שבט הלוי' זצ"ל, שאברהם אבינו נתנסה בעשרה נסיונות ועמד בכולן, ואעפ"כ רק בנסיון העקידה מצינו שהקב"ה נתגלה אליו, וכל כך למה, כי רק בנסיון זה ערך 'הכנה' - והלך דרך שלושת ימים. כי התגלות הקב"ה אל האדם כפי התעוררותו וכפי הכנתו.

כ. על כן יאמרו המושלים, 'מעשה' שיכול להיות אמת, באיש שקנה 'קאווע' (כוס קפה) בקאווע מאשין (מכונת קפה), והנה מאשין זה מציע לפני האדם כמה וכמה סוגים של קאווע, 'מינים ממינים שונים' להנות בהם בני אדם... ואכן זה האיש בחר בסוג קפה המשובח ביותר, והכניס לתוככי המאשין סך 10 דאללער טבין ותקילין, מיד 'יצא הקצף' והמאשין החל לקלח את המשקה עם החלב, כשהכל נשפך לכל עבר... תהה הלה ואמר, הישמע שערוריה כזאת... חוצפה בפהרסיא לרמות אנשים תמימים... הראו לו כי על יד המכונה עומדים הכן 'כוסות', ומאחר שלא הניח תחילה כוס במקום המיועד על כן לא היה ל'משקה' מקום לנוח בו... וכזאת יאמר כלפי עניין ההכנה בערב יו"ט, הנה מגיע החג הקדוש בו נשפע ממעל כל מיני ההשפעות הטובות, מהסוג המשובח ביותר... אך אם לא יניח תחילה בית קיבול - להיכן יכנסו כל ההשפעות הטובות...

כא. מסופר על הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שפעם נכנסו אליו עסקנים בחודש ניסן ורצו לדבר עמו בעניני ממונות של מוסדותיו הקדושים, אך הוא סירב לקבלם ונימוקו עמו, כי אמר הרה"ק רבי יהושע מקראלי זי"ע מי שאינו זוכה לרוח הקודש בליל הסדר אינו בגדר אנושי [והגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל גאב"ד ירושלים ת"ו שהיה מצאצאי הרה"ק מקראלי, מסר בשם זקינו בנוסחא חריפה הרבה יותר 'מי שאינו זוכה לגילוי אליהו בליל הסדר וביום הכיפורים סימן מובהק הוא שלא עמדו רגליו על הר סיני', ובודאי התכוון בזה לעורר את עדת מרעיתו להתכונן כראוי לקראת ליל הסדר], ובכך אמר לאלו שביקשו לדבר עמו בענייני ממונות שיבואו אליו אחרי החג. כב. נהגו ישראל קדושים לפתוח דלת הבית לפני אמירת 'שפוך חמתך', ומקובל כי הוא פתיחת דלת לאלהיו הנביא שיבוא ויגאלנו במהרה בימינו, וידועה הקושיא, וכי אליהו הנביא שהוא 'מלאך' נצרך לפתיחת הדלת, והרי אין

וכל אחד מישראל יכול לזכות להשגות גדולות ונפלאות למעלה מכפי מדרגתו, וממילא שואל ה'בן החכם' מה העדות והחוקים - מה צורך יש בהכנה בתורה ובמצוות ולעשות את עצמו 'כלי קיבול' לכל אותם הארות, והרי אף בלא הכנה יוכל לזכות בהם. ועל כך עונים לו 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומין', ומלשון 'אפיקו מן' (פסחים קי"ז): ונרמז בזה על עניין ה'כלים' ['מאן' בלשון הגמ' היינו כלי], ור"ל, שאכן בפסח עצמו ניתן להוציא מבחי' כלי - שאין צריך להכין את ה'כלי' לקבל את האורות העליונים, אבל לאחר הפסח - אין 'מפטירין' ואומרים הוציאו כלים, כי אם לא יבין עצמו קודם הפסח לא ישארו אצלו ההארות הנשגבות שזוכים להם בליל הסדר. ורק אם יתכונן על ידי העדות והחוקים יזכה שיהא להם קיום² וישארו בקרבנו לאורך ימים³, ואז יזכה כי יהיה ה'סדר' - 'סדר' לכל השנה⁴.

להכין את עצמו מבעוד מועד כדי שיוכל לקבל את האור הגדול שעתידי לזרוח.

ובלשון הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (ויקרא תרע"א בסופו) ולפי מהרת הלב⁵ ויחוד המעשה שבימים אלו זוכין אח"כ להארה אלוקית בימי הפסח.

ולא עוד, אלא שעל ידי ה'הכנה' יזכה שיהיה האור הגדול בר קיימא, וישאר אצלו רישומא הקדושה והתעלות מחג הפסח לכל השנה⁶. וכמו שביאר הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (פסח ד"ה חכם) במאמר שבהגדה של פסח 'חכם מה הוא אומר, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומין, כי הנה איתא מהאר"י הק' (פע"ח שער חג המצות פ"א) שהארות ליל הסדר יורדים מן השמים באיתערותא דלעילא ובבחי' 'דילוג',

הדלת מעכבת בעדו מאומה... אלא מבאר ה'נפש חיה', שאכן אליהו הנביא בעצמו אינו נצרך לפתיחת הדלת בכדי להיכנס לבית, אבל אנו זקוקים לפתיחת הדלת כדי שיכנס אליהו בקרבנו... אם נפתח לו דלתי לבנו ייכנס ויאיר לנו בזה הלילה, ואם לאו...

כג. פעם שאל הרה"ק מקאברין זי"ע בערב חג הפסח את אחד החסידים האם כבר יש לו אתרוג לכבוד החג, תמה הלה ושאל, מה ענין אתרוג לחג הפסח... אמר לו הרבי, 'אתרוג - דא ליבא' (תיקו"ז כט.), ובזה פסח וסוכות שווים שצריך להכין את הלב לקראת היום טוב (בית אברהם סוכות ד"ה האתרוג).

כד. וכבר איתא מהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (קנ"ד): לפרש במשמעות 'זמן חרותנו' שהוא מלשון 'חרות על הלוחות' (שמות לב טז), כלומר שיהיה החג חרות וחוק בלוחות הלב לאורך ימים. וכמו שאמר אביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע 'שהוא סדר של כל השנה להיות רישומו ניכר, וזכרונו - זכר ליציאת מצרים כל ימי חיין'...

וכבר איתא מהרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (לשבת הגדול) וז"ל, 'ליל שימורים הוא לה', פירוש, הלילה הזאת יש בה כח לתת שמירה על כל הלילות מכל השנה, וזה לשון רבים 'שימורים' קאי על כל הלילות.

כה. ויזכור דברי הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע כי 'ליל שימורים' הוא כעין הנקרא 'קופסת שימורים' (Tin can), כלומר, כפי שהרוצה לְשַׁמֵּר דבר מאכל לזמן ארוך שיעמוד 'בחיותו' שמניחו בתוך קופסה וסוגרו היטב היטב לבל ישלוט בו האוויר, ואז יעמוד לאורך ימים, כך צריך האדם לשמר בקרבנו ולאגור את כל אוצרות הקדושה מליל הסדר לכל השנה כולה.

מעין זה אמר הרה"ק רבי לייבל איגר זי"ע (ראה כע"ז ב'תורת אמת' שנת תרכ"ז ליל ראשון) דלכן אוכלים ביצה בליל הסדר (עי' רמ"א סי' תעו סעיף ב), לרמז לנו שנלמד מטבע הביצה, שהנה תכליתה הוא - להוציא ממנה אפרוח, אך למעשה - לא יולד אפרוח אלא אם כן תשב התרנגולת על הביצה ותחמם אותה, אבל אם לא יעשו בה מאומה לא יצא אפרוח לעולם, כמו כן ביד האדם לזכות להרבה השפעות בליל הסדר, אך כל זה בתנאי קודם למעשה, שיתייגע ויחמם בקרבנו את האור הגדול, שישאר רושם ממנו, ובלאו הכי יהא הכל לשעתו ותו לא מידי.

הסמיק לזה הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (א"א תרע"ה) מדברי חז"ל (ביצה ב:) 'כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה'. כי כדי שיזכה האדם שאכן 'תגמר' הביצה ותבוא לתכליתה - יש לו להיות מוכן ומזומן 'מאתמול' - 'מאתמול גמרה לה' (ולכן מניחים ביצה בקערה, עיי"ש).

כו. וכמו שביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (בא תרנ"ט ד"ה בפסוק) בלשון הכתוב (שמות יב לד) 'וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם צרורות בשמלותם על שכמם', כי משארותם היינו מלשון 'נשאר', והכוונה, שנשתייר בהם רושם מהמצווה, וכיצד באו לידי כך, ע"י שחיבבו את המצווה, וכדאיתא במכילתא לפרש למה נשאו את שיירי

באר הפרשה - פרשת מצורע - שבת הגדול

גם צריך להתפלל אל הקב"ה שיזכהו להיכנס ליו"ט כדבעי^ה, וכמו שאמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ויקרא) וז"ל, 'שואלין ודורשין בהלכות החג לפני החג שלושים יום', ואיכא מאן דאמר ב' שבתות (פסחים ו:), שואלין היינו מבקשין מהשי"ת, ודורשין הוא כמו דכתיב (ירמיה ל יז) 'ציון היא דורש אין לה', מכלל דבעי דרישה (ר"ה ל:), שיזכה אריין גיין אין יו"ט (להיכנס ליו"ט).

וכבר הבאנו מה שאמר הרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע 'הטרחות שמורחין קודם הפסח על ידי זה שוכח האדם עסקי עצמו וכו' והוא בבחינת פושט צורה, ועי"ז ילבש צורה ויכול לקבל חיות ואור חדש לפסח' (אמרי פנחס השלם, ער"פ אות קסו) כ"ט.

לשון נפלא מצינו בדברי הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרוש לו אדר תק"ם) שעל ידי ניקוי הבית וביעור

המצה בשמלותם, וכי לא היה להם בהמות, אלא לחבב את המצווה. ומבאר השפ"א כי כאשר עושין המצוות ברוב אהבה ותשוקה נשארת הארת המצוה בנפש האדם.

כז. מסופר על הגאון רבי שלמה זלמן בהר"ן זצ"ל מגדולי ירושלים של מעלה, שקבע לעצמו 'מנהג' – לחזור אחרי 'ברכת שהחיינו', ועל אף שלא היתה הפרוטה מצויה בכיסו היה הופך עולם ומלאו ומקמץ מפתו הדלה, ובפרוטות שאסף היה קונה בכל עת ועונה פירות חדשים ומברך עליהם 'שהחיינו', המוכר שהיה מבני ישמעאל והכיר את ה'עני' אשר לפניו תמה פעם בפניו, מדוע הנך ממחר לקנות את הפירות מיד כשהם 'יוצאים' לשוק ומחירים עדיין מרקיע שחקים, וכי לא עדיף היה שתמתין חודש או שניים, אז יתרבה שפע הפירות ויתמעט המחיר עדי ארץ, הלה ניסה להסביר לערבי שהוא חפץ בכל מאודו לברך 'שהחיינו'... אך פשיטא שלא קלט המוכר הערבי מאומה. באחד הפעמים שהערבי המוכר 'הוכיחו' מתוך זעם נורא, קרא לו לסוף החנות והורה לו לרדת עמו למרתף – רש"ז כבר החל לחשוש על חייו, מי ודע מה זומם לו ערבי זה... המוליכו למרתף בית אפל וחשוך. אבל, בלית ברירה ירד עמו, הערבי הגביה נסר מרצפת המרתף והראה לו 'אוצר' גדול ואדיר מוטמן בשווי רבבות אלפי זהובים, וכה אמר לו, שמע נא, זה 'חלקי מכל עמלי' בהחזקת החנות עשרות שנים, ואעפ"כ לא אניח לעצמי לקנות פירות יקרים מחמת יוקר המאמיר בתחילת זמן הפרי, אלא אמתין זמן עד שיהיה המחיר 'שוה לכל נפש'. ואדרבה, מחמת זה יש לי ממון הרבה להניח בצד, כיצד עני מרוד שכמותך מסוגל לרכוש פירות בכסף מלא כאילו היו יהלומים... הפעם כבר לא ניסה רש"ז ללמד לו 'סודות' השהחיינו... אלא קנה פרי אחד או שניים, ושב לביתו שמח וטוב לב, ובירך לאלוקים בקול רם וגדול שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

באחד הימים עבר רש"ז ליד החנות וראה שהחנות ריקה ויורשי הערבי מעמידים אותה למכירה, וזכר כי אוצר גדול מוטמן מתחת לפני הקרקע (אביהם לא גילה להם על האוצר, כי חשש שמא 'יירשו' את הממון בחייו...), מיהר ללוות ממון ודמים מכל מכריו, קנה את החנות, ואכן זכה בכל ה'אוצר' שהראהו הערבי לפני כמה שנים, אלא שצדיק כמוהו חשש להשתמש בממון (מחמת גניבת דעת של היורשים...) ונדב את כל המעות לבניית שכונת 'מאה שערים' שנבנתה באותו זמן.

בד"א, עומדים אנו לקראת יום טוב הקדוש של 'פסח', זמן שבו 'אוצרות' עומדים מוכנים לנו. והנה אותו יצר ה'ערבי' שבלב כל איש יהודי אומר לו 'מה העבודה הזאת לכם', מדוע תתאמץ כל כך, המתן קימעא, ותקיים המצוה כמו שיצא מידך, ללא הכנות וברען (אש קודש), מה בוער כל כך בקרבך. ואכן כמו שהרש"ז זכה באוצר מחמת ה'שהחיינו', אף אנו נזכה ל'אוצרות מלכים' אם ניגש אל היו"ט כמו שמעולם לא היה יו"ט, ונזכה ל'מאה שערים' פי כמה וכמה מההשקעה.

כח. הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל היה אומר שהוא הכיר יהודי בעיה"ק ירושלים שהיה מתפלל ומתחנן אל ה', רבש"ע נתת לי חלות ללחם משנה, יין לקידוש והבדלה, ושאר צרכי שבת, אנא ה', הב לי 'שבת' ליום השבת, כלומר שלא אסתפק באכילת חלות ושתיית יין, אלא ארגיש את עצם נעימות וקדושת יום השבת. אף אנן נעני ונאמר, רבש"ע אתה נותן לנו צרכי החג, אנא ה' תן לנו גם 'פסח' לפסח...

כט. בשנת תרנ"ז יסד הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע את ישיבת תומכי תמימים, וכך הנהיג בענין קבלת התלמידים, מידי פעם כאשר נרשמו תלמידים חדשים נתנו לרבי רשימה עם שמות התלמידים, בצירוף 'חוות דעת' מפורטת מה מצבו של כל אחד מהם, מעלותיו חסרונותיו וחולשותיו וכו', והרבי היה מחליט את מי לקבל כתלמיד מן המניין. פ"א היה כתוב על בחור אחד שיש לו ראש ברזל, בעל כשרון נפלא, ולמדן עצום, אבל, הוא מגושם עד מאד, יש לו מיזות גסות ופניו מגושמים ביותר...

תל) בשם המדרש 'ולקחו להם כל אחד שיה לפסחו, וקשר אותו בכרעי מיטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח במצות ה' עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול' (ועי' תוס' שבת פז: ד"ה ואותו).

ידועה קושיית המפרשים, מדוע מייחסים את הנס ליום השבת, ולא ליום י' ניסן שבו ביום אירע הנס, כשאר מועדים שנקבעו ביום החודש שחלו בהם ולא

החמין מן הבית הרי הוא מכנים קדושה לתוך הבית.

שבת הגדול - טעמים לקריאת שם זה

הנה נס גדול נעשה לבני ישראל בשבת זו, כדאיתא ב'סדר עולם' (פרק ה) שיום ט"ו ניסן, יום יציאת בני ישראל ממצרים, היה ביום חמישי בשבת, נמצא שעשירי לחודש - שלקחו או 'שה לבית' היה ביום השבת, ונעשה להם נס כפי שהביא הטור (או"ח סימן

הרש"ב עבר על הרשימה, ובהגיעו לאותו תלמיד התעמק מאד, ואחר נענה ואמר, הנה הימים הללו ערב חג הפסח, והרי יש כעת הרבה עבודה, על כן הכניסו אותו לישיבה, ואת כל העבודות הקשות הטילו עליו, טחינת חיטים וכו'. ואכן, הבחור נכנס להיות כתלמיד בישיבה, מיד העמיסו עליו עול העבודות, לא ניתנה לו מנוחה, רק ערב ובוקר וצהריים - ברציפות, היה עסקו סביב טחינת חיטים, בעמל ויגיעה עצומה - עבודה קשה המפרכת את הגוף, אח"כ הטילו עליו עבודת אפיית המצות, ובסוף באור לארבעה עשר הוטל עליו לבדוק ולבער את כל החמץ, והוא עמל על כך כל הלילה עד שכמעט האיר היום, נס מעט תנומות, וכבר העירו אותו בשעה שבע בבוקר להבעיר את התנור עבור אפיית 'מצות מצוה' אחר חצות.

בהגיע אחרון של פסח, כאשר היסב הרש"ב כמנהגו עם התלמידים לסעודת נעילת החג, וגם אותו תלמיד היסב שם, אז נענה הרש"ב לבנו (הרה"ק הרי"ץ) ראה כמה גדול כוחה של זיעה של מצוה, הרי השיג פנים אחרות לגמרי, כבר אין עליו אותה 'גסות', ומראהו 'פני אדם'.

ואנו נלמד לדרכנו, להדר ולהוסיף להתייגע ביגיעות הרבה בעבודה של ערב הפסח, אולי נזכה לקבל 'פני אדם'... ל. והנה מצוי ביותר בימים אלו, ימי ערבי פסחים וכן בחג הפסח ובליל התקדש חג, שפעמים נדמה לו שאחד מבני הבית נהג שלא כהוגן, בזהירות מחשש חמץ וכיו"ב, ו'מצווה' להעמידו על מקומו, אך יזהר ביותר ויחוס על עצמו ועל הסובבים אותו שלא לשפוך דם... וד"ל.

ידוע להקשות בסדר 'חד גדיא', כי לכאורה ה'שונרא' נהג שלא כהוגן בכך שאכל את הגדי על לא עוול בכפו, וממילא נמצא שה'כלבא' היה צדיק בדרכיו על שאכל את השונרא, וכן על זה הדרך עד שעולה שמלאך המות ש'שחט לשוחט דשחט לתורא' נהג כשורה, וא"כ מדוע 'אתא הקב"ה ושחט למלאך המות'... אלא שטענה גדולה יש על המלאך המוות, אמת שרצית להוכיח את השוחט שנהג לדעתך שלא כהוגן אך מדוע שחטת אותו ולא הוכחת אותו בשפה ברורה ונעימה... ועל כך ענוש תענש... וללמדנו שגם אם צריך להעמיד מישהו על המקום אך אל 'תהרוג' אותו...

והנה אבי אבות נזיקין הוא הכעס והרוגז, שמחמת שבא לכלל כעס בא לכלל טעות, ולא זו בלבד שגם כשרוצה 'לחנק' אסור לו להיות בכעס, וכמו שרמז לה הרה"ק ה'אך פרי תבואה' מליסקא זי"ע בלישנא דקרא אצל העופות הטמאים 'את החסידה האנפה למינה' (לעיל יא יט), כשהוא מקדים להביא את המובא ב'נגיד ומצווה', שפעם ראה רבינו האריז"ל זי"ע את הגה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע כשהוא לומד עם אחיו הקטן ובתוך כדי כך הכה אותו, והוכיחו האר"י הק' על מה שעשה, כי אסור לכעוס על שום דבר ואפילו לשם שמים, עפי"ז מבאר כמין חומר, שהנה ידוע מה שדרשו חז"ל על ה'חסידה' שעושה חסד עם חברותיה, אכן 'אנפה' הוא מלשון כעס (כמו 'גם בי התאנף', דברים א לז), וכן פירש רש"י ש'אנפה' זו 'דיה רגזנית', ומרמז בזה על מי שרוצה לעשות חסד עם חברו ולחנכו לטוב ורוצה להוכיחו אך בל יהא בכעס, כי ה'חסידה' שהיא 'אנפה' וכוועסת - טמאה היא לכם...

על כן ינהג במתינות ובשלוח, וממילא גם כשמוכיח יהא זה בנעימות ולא בכעס, ועוד רווח בצידו, שאם יהיה מתון וינהג בשיקול הדעת הרי פעמים הרבה יראה שאין כאן מקום וסיבה להוכיח... וכאותו רמז נאה שאמרו ב'טעמי המקרא' בכתוב בפרשת תזריע (ג א) 'וראה הכהן את הנגע בעור הברש', שהנה ה'טעמים' על וראה, הכהן, את-הנגע, הינם מונח, מונח, מונח, שבא הכתוב לרמז לכהן שתפקידו לראות את הנגעים ולטמא בני אדם, שלא יראה בבהילות וברוגז, אלא יראה במנוחה מתוך מנוחה וישוב הדעת ושוב במנוחת הנפש... עד שיחליט אם אכן יש כאן נגע או שמעיקרא אין כאן סיבה לנגע ולכעס...

באר הפרשה - פרשת מצורע - שבת הגדול

השבוע יונקים מקדושת השבת שלפניו, אולם כל השבתות בולן יונקות בוחן משבת הגדול ושבת שובה, הרי שכל השבתות של כל השנה גנוזות בגוויה.

ובעתם הרע - רמזי בדיקת וביעור חמץ והתעוררות הרחמים והרצון

כתב הגה"צ רבי ירוחם ממיר זצ"ל (רח"מ ח"א מאמר ל"ז) וז"ל, 'וכי מה מחפש האדם בבדיקתו הלא רק את החמץ את השאור שבעיסה, חז"ל קראו ליצה"ר שאור שבעיסה, וא"כ כנראה 'שאור שבעיסה' מכונן כנגד היצה"ר. ולפי"ז מתאימים מאד כל דיני הבדיקה, ה'בל יראה ובל ימצא', ה'משהו', ומוכן ענין החיפוש הגדול והבדיקה בכל חור וסדק שלא ימצא שם אף שמץ ומשהו מה'שאור שבעיסה'. ובאמת מבדיקת חמץ לחוד מתעלה כבר האדם לאין ערוך וזו הוא שיוכל להתבונן ולהשיג קדושת וטהרת איש ישראל כבודקן אור לי"ד את החמץ בביתו ל"ב.

ביום השבוע. ומבאר הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ליקוטי נ"ך השמטה לשבת הגדול) דמה שקיימו בני ישראל בני בניסן - משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצווה, ודבקו נשמתם בבורא כל עולמים, היה זה בכוחו של יום השבת שהוא יומא דנשמתא (כמבואר בזוה"ק ח"ב רה.), לכן נקבעה לדורות גאולה זו ביום השבת שהוא יומא דנשמתין ואז יוצאים מגלות הנפש ל"א.

ה'לבוש' (סימן תל סעיף א) ביאר, שלכן נקראת שבת הגדול כי היא הקדמה לגאולה, שנאמר בה (מלאכי ג כג) 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול' והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם'.

איתא ב'אוהב ישראל' זי"ע נשגבות בקדושת שבת זו (הובא בספרו שם), דהנה מבואר בזוה"ק (ח"ב סג:) 'מיניה מתברכין כל שיתא יומין', פירוש שכל ימות

ל"א. ב'בית אברהם' (לשבת הגדול ד"ה ענין שבת הגדול) הביא בשם הרה"ק בעל ה'יסוד העבודה' זי"ע טעם לשם שבת 'הגדול', משל למלך רם ונישא שהכין סעודה גדולה לכל אוהביו, וכיון שאין עניות במקום עשירות הכינו העבדים את כל צרכי הסעודה בהרחבה גדולה וכיד המלך, וממילא בתום הסעודה נשארו הרבה מאכלים ומשקאות, באו וסיפרו כן לפני המלך, ויצו המלך לחלק את השיריים לאנשי המדינה, ועדיין נשאר משיירי הסעודה ואין זה מן הכבוד להשליך לאשפה את מאכלי המלך, הורה המלך להאכיל את הפושעים היושבים בבית האסורים ולתת להם לאכול ולשתות [ויש להוסיף עוד, שמן הסתם הוציאו אותם מכלאם והושיבו אותם במקום מכובד כדי לאכול מן הסעודה, שהרי אין זה מדרך כבוד לאכול מאכלי המלך בבית האסורים].

והנמשל, למלך מלכי המלכים שלא כלו רחמיו, ולכן יגיע מרחמיו וחסדיו גם אל הפושעים והחוטאים, כדכתיב (תהלים כא יא) 'וסלחת לעוני כי רב הוא', והקשו המפרשים מה הנתינת טעם באומרו 'כי רב הוא', אדרבה אם רבו מעשיו בפשע וסררה מדוע יזכה לסליחה וכפרה, אך להאמור אתי שפיר, דיש לומר שתיבות 'כי רב הוא' קאי על חסדי ה' שהמה מרובים למאד, וכדי שלא ילכו לאיבוד צריך להשתמש בהם אף לחוטאים ופושעים.

ובזה מפרש ה'בית אברהם' דלכן נקראת השבת 'שבת הגדול', כי גדול וקדוש הוא השבת לחסות תחת כנפיו אפילו לפחות שבפחותים, לפושעים ולמורדים - לטהרם ולהכינם לחג הקדוש.

שמעתי מאחד מנכדי הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע שזקנו היה חוזר בכל עת על דברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שלכאורה קשה, וכי מה ייחוסה של שבת זו שנקראת 'גדולה', והרי כל שבת ושבת 'גדולה' היא, וכמו שאומרים בברכת 'רצה והחליצנו - כי זה יום גדול וקדוש הוא לפניך', אם כן מהי מעלתה של שבת הגדול, אלא, שיום שבת זה הוא ה'גדול שבגדולים'.

ל"ב. העיד הג"ר שלמה אלכסנדרי סופר זצ"ל על אביו הגה"ק רבי שמעון סופר זי"ע מקראקא שבבדיקת החמץ היה בשמחה עצומה לבוש בבגדי שבת, ופניו האירו מתוך שמחה. גם היה טורח הרבה בבדיקה, והוא בעצמו הכניס ראשו ללול של תרנגולים, ומרגלא בפומיה דברי אביו הרה"ק החתם סופר זי"ע, במצרים נאמר לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא שירד למצרים להכות את הבכורות, על אחת כמה וכמה שמחויבים אנו לטרוח בעצמנו בבדיקת חמץ ולא על ידי שליח (הובא במכתב סופר ח"א קיא. בהג"ה).

ולחיבת הקודש יסופר, שבסוף ימיו של הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע הגיעה אחת מאחיותיו כדי לבקרו ולדרוש בשלומו, ושאל אותה הרבי אם היא זוכרת את 'בדיקת החמץ' מלפנים (שבדק הוא עצמו בבית אביהם הרה"ק רבי שמעון נ"נ זי"ע, בשנים שאביהם שהה בחו"ל) - הבדיקה ארכה כל הלילה עם הרבה דמעות...

ית' ומבער ומבטל בליבו כל מעשיו הרעים, אז הוא עת רצון לפני הבורא ברוך הוא יותר מכל השנה, והבא ליטהר מסייעין אותו^ל. ולזה בשעה השישית שאז נפסק ענין חמץ הרומז ליצה"ר (ונעשה אז מח' לה) ואז מתחיל ענין מצה שתלוי ברעיה דה', לרמז כי הרוצה ליעול בתשובה יעול (מנחות כט:), ואז הוא עת רצון לה, כמ"ש.

כתב הגה"ק רבי עקיבא איגר זי"ע ב'מכתב' (מכתבי רעק"א יב) וז"ל. 'גם צריך להזכיר בענין ערב פסח, כי בזמן שהיו ישראל שרוים על אדמתן היה לנו יום טוב בשמחה ובשחיטת פסח וקריאת הלל, וכעת בעונותינו צריכים עב"פ לעשות זכר לזה ולנהוג בו קדושת היום, להיות ירא וחרד ועוסק במצות כל היום בביעור ובביטול חמץ ותיקון והכנת הסדר, עב"ל. ומתוך דבריו למדנו ענין 'וגילו ברעדה', מצד אחד הוא עת שמחה וששון מחמת הקרבת קרבן פסח, לאידך, יש לנו להיות בחרדת קודש על ידי ביטול וביעור החמץ - כפשוטו, וכמדורשו דקאי על עקירת היצר הרע מתוך לבו של אדם לה'.

וממשיך שם, וכמו"כ כשנתבונן בדיני אפיית המצה בגודל השימור והזהירות שלא יחמיץ אף במשהו, הרי באמת מבהיל הוא עד מאד וכו'. בקצרה, כל העבודה היא להישמר ולהיזהר שלא יתגנב לתוכו אף שמץ מהיצר ולבערו מליבו בתכלית הביעור. המתבונן במעשה המצוות של ערב פסח יראה שאין בשבל האנושי לשער גודל הצירוף והזיכוך שמצוות ערב פסח מטהרים ומזככים את איש ישראל, ויהודי של ערב פסח גרידא כבר אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו. מי הוא שיוכל להתבונן גודל ערבן של מצוות ערב פסח והרושם שעושים למעלה. האיתערותא דלעילא ע"י האיתערותא דלתתא. ואלמלא לא באנו אלא בשביל מצוות ערב פסח לחוד - דיינו.

נוראות מצינו בספר 'בת עין' (דרוש לפסח, בפר' מצורע) על סגולת הזמן להתקרב אל הבורא ית"ש, וז"ל, ואפשר לומר שזה ענין ערב פסח בשעה שישית... וזמן ביעור לכל הוא, וכשאדם חוזר בתשובה שלימה לפניו

לג. כבר אמרו צדיקי קמאי, שבעת כזאת מבערים הרע מן העולם ונשאר אויר צח ונקי מכל לכלוך וזוהמא, והזמן מסוגל להעתיר ולהתחנן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. ידוע כי אצל הרבה צדיקים ראו 'עבודה' גדולה בעת שריפת החמץ, וכן העידו המשמשים בקודש של הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, שבשעת שריפת חמץ היו עיניו זולגות דמעות, מחזה שלא היה נראה אצלו בשאר ימות השנה (זולת באמירת 'קרובץ' לפורים).

ב'מנהגי דזיקוב' איתא שהרה"ק ה'עטרת ישועה' מדזיקוב זי"ע היה נוהג לומר את ה'תפילה' של הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע בעת שריפת חמץ.

לד. בימי הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע גזרה מלכות הרשעה גזירה רעה על ישראל, משנודע הדבר לעסקנים חקרו ודרשו איך אפשר לקרוע ולבטל את הגזירה, ונדע להם כי על ידי תשלומי שוחד תבטל הגזירה, כיון שכן, שלח אחד העסקנים לבקש מהרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע שיעזור לו לאסוף סכום נכבד מבני קהילתו, אך לפליאתו לא התייחס הרה"ק מטשערנאביל לבקשתו, ואף לאחר ששלח כמה מכתבים ושלוחים שייספרו לו על הגזירה ושמוכרחים לפעול לביטולה, לא השיב מאומה, בראות ה'עסקן' כי כן, סיפר לפני הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע על הצרה המרחפת על ראשי בני ישראל, וביקשו שיעזור בידו לשכנע את אחיו הגדול הרה"ק מטשערנאביל לעזור לו בענין, ואכן נסע הרה"ק מסקווירא אל הרה"ק מטשערנאביל אך גם זאת לא הועיל במאומה, ויהי בעת שריפת חמץ טרם נטל מהר"א מטשערנאביל את 'קנקן של חרס' עם החמץ כדי להשליכו אל תוך האש, אמר 'יש החושבים שעם כסף מבטלים גזירות, וטעות היא בידם, רק עכשיו בעת שריפת חמץ אפשר לבטל כל מיני גזירות קשות רעות ואכזריות...' בהזכירו מהנאמר ב'יצרות' לשבת הגדול - 'ולמה אכילת חמץ לשש שעות, זכר לחפזון שכינה להעביר גזרות רעות'. ואכן מיד באותה שעה מת המושל באופן פלאי, והגזירה נתבטלה.

מקור נפלא מצינו לדבר, ב'תרגום שני' (אסתר ג ז), שכה אמר המן הרשע ב'לשון הרע' שלו על בני ישראל, הם שורפים ומבערים את החמץ, ואומרים כמו שמתבער חמץ זה כך תתבער מלכות הרשעה מביננו, ובזה תהיה לנו הצלה ופורקן ממלך טיפש, כמו שנצלנו מפרעה במצרים (בתרגום ללה"ק).

לה. שמעתי מעד ראייה שנלווה אל הרה"ק ה'ישועות משה' מוויז'ניץ זי"ע בדרכו לשריפת חמץ, ובתוך כדי הילוכו אמר הרה"ק, כל עבודת היום היא באש, בודקים את החמץ לאור הנר, את החמץ מבערים באש, וגם אפיית המצות היא בתנור אש... וללמד על עבודת היום שצריכה להיות מתוך אש קודש.

באר הפרשה - פרשת מצורע - שבת הגדול

ישלים שנתו - מכתבו של הגר"ש מאוסטרופולי

הבטחה גדולה הבטיח הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע הי"ד, שכל מי שילמד את מכתבו בכל שנה ובפרט בערבי פסחים 'מובטח שהוא ניצול כל אותו השנה, מכל מכשול ומיתה משונה ושום אונס, ואל ימשלו בו אויביו, וכל שונאיו יפלו תחתיו, ובכל אשר יפנה יצליח וישכיל'.

זה גם שבמושכל ראשון נראים הדברים כעמוקים ובלתי מובנים, אעפ"כ יתאמץ האדם לעיין בו. וכאשר ילמד את המכתב במתינות וביישוב הדעת יראה שאפשר להבין את דבריו הקדושים בדרך הפשט, ולכן נכון מאד לכל אשר בשם ישראל יכונה ללמוד מכתב קדשו עכ"פ פעם אחת בשנה - בערבי פסחים, ויזכה לשמירה יתירה בכל דרכיו.



לו. סיפר כ"ק אדמו"ר מערלוי זי"ע, שבשנות האימה במלחמת העולם השניה איקלע באחד מימי חודש אלול לסכנה גדולה, וכפסע היה בינו לבין המוות, ולפתע נזכר שבאותה שנה עדיין לא למד את מכתבו של הגר"ש, מיד פרש לצד ולמד את המכתב, ומאז זכה לסייעתא דשמיא בכל דרכיו, עד שניצל מצרפני הרשעים הארורים. עוד סיפר על זקיני ה'התעוררות תשובה' זצ"ל, שכבן צ"ד שנה היה בפטירתו זקן ושבע ימים, ומדי שנה בשנה הקפיד ללמוד את מכתבו של הגר"ש מאוסטרופולי, בשנתו האחרונה עלי אדמות לא הספיק ללמוד את המכתב, ובאותה שנה נסתלק לגנזי מרומים, כי לא היתה לו ההבטחה להישמר מכל נזק באותה שנה.

פסח

אחד יאכל' ולא בשנים ושלושה בתים, 'ועצם לא תשברו בו' - שלא לחלק עצם אחד לשנים. שכולהו לדבר אחד מכוונים, שבליל זה ישריש האדם היטב במוחו וליבולו שאחד אלוקינו בשמים ובארץ לה, ולהשבית כליל את המחשבה הטמאה שיש אפס זולתו ח"ו לט.

אחד אלוקינו בשמים ובארץ - חג האמונה
המהר"ל (גבורות ה' פ"ס) מבאר מה שמצינו בעניין קרבן הפסח, דכתיב (שמות יב ה) 'שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם' - שמשגדל השה יותר מבן שנה אחת נפסל מלהקריבו לפסח. בן נצטוו (פסוק מו) 'בבית

לז. מעשה באחד מחסידי הרה"ק הרשב"ב מליובאוויטש זי"ע שהיה בעל מוח עצום ובעל כשרון נפלא, הלה היה ותיק וחסיד, עובד ה' גדול מנעוריו. והנה לפרנסתו התעסק החסיד במכירת והפצת 'קאלאשן' (ערדליים, המגינים על המנעלים מבוץ ומגשם), כעבור זמן שהיה מתעסק בעסקיו, סבר הרבי שהוא מתעסק מידי הרבה סביב עסקיו, קרא לו הרבי ואמר לו, זאת כבר ראיתי שמכניסים את הרגליים בתוככי קאלאשן, אבל א קאפ אין קאלאשן (להכניס ראש בתוככי ערדליים) מעולם לא ראיתי.

ולדין ייאמר, הן בענין ימי ערב החג, כשהכל עסוקים בהכנות הגדולות לקראת החג, והן בחג עצמו, הרבה עסקים יש לנו, אבל הבה נזהר לעשותם רק בידיים ורגליים, הבה נזהר לשמור על ה'ראש', שלא ישקע יחד עם הרגליים והידיים, אלא ישאר מעל פני המים - למחשבות הראויות בעניני החג וכיו"ב. ולכן מצינו בכתוב ב'קרבן פסח' שהקב"ה ציוה (שמות יב יא) 'וככה תאכלו אותו... נעליכם ברגליכם' ולא בראשיכם... כל פעולות הגשמיות שאנו עושים (דוגמת נעליים שדורכים בהם על הארציות) אכן עלינו לעשותם, ומצוה גדולה יש בדבר, אבל עדיין רק עם הרגליים לא עם הראש.

עוד בה ייאמר במצוות 'נעליכם ברגליכם', כי כידוע הוצרכו בני"י לכח האמונה בצאתם ממצרים, הן מה שמצינו כי רק בזכות האמונה נגאלו ממצרים כמבואר ב'תפארת שלמה' בפרשת וארא שהיו בני"י יכולים להעלות במחשבתם מדוע אומות העולם יושבים בטח שאנן והם משועבדים תחת מיד מצרים וכו', ועם כל זאת קיבלו הכל באמונה פשוטה וזה הביא להם את הגאולה. כמו"כ היו נצרכים לאמונה על המשך הדרך ככתוב (ירמיה ב ב) כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

ולזה אמר נעליכם ברגליכם, כי כידוע כל בגד ובגד אפשר לאדם ללבוש גם אם אינו מתאים למידותיו, בין אם מידי גדול בין אם קטן ממידתו עדיין אפשר ללבושו, אבל המנעלים חייבים להתאים למידת רגלו בדיוק ממש, כי אם יהיו מידי גדולים יפול הלושם בעת הילוכו, ואם יהיו קטנים ייפצעו רגליו עד זוב דם. (ולכן תקנו ברכת שיעשה לי כל צרכי על המנעלים, כי משם תלמד 'לכל צרכיך' שהכל תפור ומיועד לאדם משמיא כפי מידותיו - כפי הנצרך לו בדיוק נמרץ - לא פחות ולא יותר) ולזה אמר לנו ה' בחג הקדוש הזה - זמן האמונה, נעליכם ברגליכם, מהנעליים אשר ברגליכם תלמדו 'שיעור' באמונה, איך שהכל מדוד ושקול מן שמיא, וניתן לאדם כפי צרכו ברוח ובגשם, כל חד וחד לפי הנצרך לו לא פחות ולא יותר. לח. הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע סיפר פעם בליל הסדר, מעשה בעני מרוד שנתהפך מזלו ונתעלה להיות מעשירי העיר, והיה הדבר לפלא בעיני כל מכיריו, הללו היו מבקשים אותו ומפצירים בו בכל עת שיגלה להם את 'סוד' עשרו (אולי יעלה גם בידם עשות כמוהו), אך העשיר חסם פיו ולא גילה סודו לאיש. לימים נזדמנו ידידיו לסעוד עמו סעודתם, ושם שתה העשיר יין רב כיד המלך עד שנפל לשכרות. ומכיוון ש'נכנס יין' מיד הצליחו מכיריו להוציא ממנו את סוד העשירות במה זכה לה.

אף אנו כמותו, בליל קדוש זה, לאחר שאנו עורכים את הסדר הקדוש ככל משפטו וחוקתו, ומסיימים לשתות את ארבע הכוסות הרי אז 'נכנס יין', ומגלים אנו את הסוד הגדול השמור בלבו של כל אחד מישראל - 'אחד אלוקינו שבשמים ובארץ'... אין עוד מלבדו ואפס זולתו.

וכבר אמרו, שמהאי טעמא אומרים בסוף הסדר פיוט 'אחד מי יודע', שהוא כבוחר את האדם אם הבין נכונה את ענין האמונה, וכך הוא סדר המבחן - שואלים אותו 'אחד מי יודע' - כלומר מה הנך נזכר בשומעך מספר

זוהי יסוד האמונה לדעת שהבורא ית"ש הוא בורא ויעשה לכל המעשים, אין שום כח בעולם זולתו ומנהיג לכל הברואים והוא לברו עשה ועושה שיכול לעשות אפילו משהו בלתי רצונו ית"ש, וכל

אחד, ובידו ה'בחירה' להשיב בשאר דברים שיש בהם מספר אחד – בענייני ממון או שאר ענייני עוה"ז, אך אם הבין לנכון את ענין 'אמונה פשוטה' ישיב – 'אחד' אלוקינו שבשמים ובארץ.

שמעו נא רבותי למעשה שלא היה ולא נברא, באחת המדינות פרצה מחלוקת, מכל צד במחלוקת יצאה קבוצת אנשים להלחם ביריביהם, עד שמאחת הקבוצות עמד איש והרג ברציחה את אחד הנלחמים, ותרב בבית היריבים תאניה ואניה, מיהרו הללו וקראו את הרוצח למשפט, בהגיע היום המיועד עמדו התובעים והנתבע גם סנגור וקטגור בבית המשפט, ראשונה שאל השופט את התובע – מה בפיקך, ויען איש זה פלוני בן פלוני רצח אחד מחברנו, והקטגור הוסיף כי בידו הוכחות ברורות לכך, א. כי הלה ברח מהמקום מיד כשפרחה נשמת הנרצח, ב. כי אלו השנים עדי ראיה שהוא רצחו נפש, ויפן השופט אל הסנגור, מה תענה לנוכח הוכחות ברורות אלו, ענה הסנגור, אכן, ראיות ברורות יש בידם, אבל זאת אומר למע"כ כשהוא מראה על אחד משערי האולם, בעוד כחמש דקות יכנס דרך שער זה הרוצח האמיתי... והיו עיני כל הקהל נשואות אל השער – גם עיני השופט והעדים וכו' כולם עמדו והביטו בכליון עיניים לצד השער, אלא שכבר עברו חמש דק' גם שש ושבע אף עשר דק' ולא עבר איש את מפתן השער... מכיוון שכן, ענה השופט, מדוע תדבר סרה בעדים, סתם משטה הייתה בנו, ובוודאי אלו העדים העידו נכונה וזה האיש הרוצח... ענה הסנגור ואמר, הנה הוכחה בידי שהעדים אינם עידי אמת, והראיה שבשעה שכל הקהל עמדו נכוחים והביטו על השער לראות מי האיש אשר יכנס בו כעבור חמש דק' אזי גם העדים היו בכלל ואף הם הביטו והתבוננו בנעשה בשער, הגידה נא לי, אם היו אלו העדים בטוחים בתכלית שזה העומד לפניהם הוא הרוצח וכי היו מביטים על השער... וכי היו מנידים עפעפיהם לצד השער... אלא ע"כ, שאף הם מסופקים... אמר לו השופט, מיניה וביה, כי הרוצח עצמו לא הביט אפילו פעם אחת לצד השער כי הוא יודע ונטוח שהוא הרוצח.

אף אנו נאמר, עומד לו היהודי וזועק בתפילתו ה' אלוקינו ה' אחד – ע' וד' רבתי – מלשון עד, ולא עוד אלא שהוא מאריך ב'אחד', והנה אך גמר תפילתו יצא אדם לפעלו ומביט הנה והנה לארבעה רוחות השמים לדעת מאין תבוא פרנסתו – מה לך כי תביט, הרי זעקת והעדת בעדות גמורה ה' אחד ורק אליו עליך להביט, אלא וודאי כי אינך בטוח דייך... מה לך כי תביט הנה והנה מי הזיק אותך, ומי דיבר עליך וכו' כיו"ב, אם הנך בטוח בכל לב ונפש שה' אחד, לא תביט על איש רק על הקב"ה בכל עת ובכל שעה. לכן בהגיע ליל הסדר – אז התכלית ש'אחד' אני יודע, ומתחיל להכיר שרק לצד הבורא עליו להביט ולייחל.

לט. נהגו ישראל קדושים ללבוש 'קיטל' בליל הסדר, ויתכן לבאר הטעם בזה, כי הנה בדרך כלל, בימי צעירותו יש לאדם כל מיני דמיונות 'תכניות' (פלענער) ומחשבות אודות עתידו במשך כל ימי חייו, מה יהיה עמו בעניין בני חיי ומזוני, וכל שאר העניינים. אמנם עם הגיעו לשנות העמידה, הרי מזמן לזמן הינו מכיר בעוד ועוד עניינים כי הקב"ה מנהיג ומנהל עולמו, וסוף דבר יהיה כפי רצון הבורא, ולא כפי ש'רבות מחשבות בלב איש'. והמליצו על כך, כי כמו מנהג המלחמות כאשר צבא מדינה אחת נכנע בפני הצבא שכנגדו, אזי ירימו הנכנעים 'דגל לבן' כאות כניעה, להראות שהם מקבלים על עצמם את מרות המדינה המנצחת אותם, כמו כן גבי האדם, בהגיעו לשנות העמידה מתחילים שערותיו להלבין, והוא כעין דגל לבן לגבי הקב"ה – שמדי כמה שבועות מוציא עוד שיער לבן, להראות הכנעתו, ולומר אף בענין פלוני הנני מכניע את עצמי, והנני מכיר כי בורא עולם הוא המנהיג ולא אנכי, ואח"כ מוסיף להודות בעוד ענין וכו' וכו'. אך החכם עיניו בראשו, וכבר בצעירותו אינו בוטח וסומך על כוחותיו, ומבטל דעתו להקב"ה בשלימות.

ולזאת לובשים קיטל בלילי פסחים – כי בלילה הזה מאיר ובא אור האמונה, ובזה מראה האדם ש'כולו לבן' לא רק שערה פה ושערה שם, וכולו מכיר ונכנע תחת ממשלת הבורא כי אדון עולם ובידו הכח והממשלה בכל הנהגת העולם כולו.

וכבר מרומז בקרא (ויקרא יג ג) 'כולו הפך לבן טהור הוא' – כשמכניע עצמו לגמרי אל הקב"ה אז טהור הוא ונרפא מצרעתו.

מ. וכך שמעתי לפרש מאמרם ב'הגדה של פסח' אחד חכם ואחד רשע, כי הנה כל אשר בשם ישראל יכונה יענה ויאמר 'מאמין אנכי כי ה' הוא האלוקים' והכל במאמרו נעשה... אלא שיש מי שיוסיף אכן, הכל בידי שמים אבל מדוע הזיק אותי פלוני, ומדוע הקדימני פלוני בעסק שרציתי לגמור, מה רוצה פלוני מאתי והוא יורד לחיי... על

הנעשה בעולם הוא רק כפי שנגזר מלעילא, בחשבון פורתא^{מג} [זולתי בתפילה], וכן רמזו בלשון ההגדה, מדוד^{מא} ומדוקדק^{מב}.

אפשר לבריה שבעולם להוסיף או לגרוע מצערו אפילו וירעו אותנו המצרים כמה שנאמר... ויענונו כמה שנאמר... ונצעק כמה שנאמר... ולכאורה קשה מדוע הקדים בעל ההגדה לומר 'כמה שנאמר' על כל דבריו שכל צער ומכאוב שקול ומדוד ממעל, ואי

כגון דא רמז בעל ההגדה אם אמונתו תמה באחד שמאמין ש'הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים', הרי זה חכם. אבל אם ואחד, כלומר בוא"ו החיבור, שאכן הקב"ה עושה אבל גם מוסיף לשאול ולקצוף - מדוע פלוני עשה לי כך וכך... הרי זה רשע ל"ע.

מא. כלל ידוע הוא, שסיום וסוף כל דבר הוא תוקפו של דבר, כדוגמת 'תפילת נעילה' ביום הכיפורים, והיינו כי תוקפו של יום בסופו הוא [ולכן תמצא ב'משנה תורה' להרמב"ם, שבסוף כל סדר מסיים בענייני עבודת ה' להלכה ולמעשה, כי זה התוקף והעיקר העולה מכל ההלכות, לשמור לעשות ולקיים], ולפי זה יש קצת לתמוה מדוע גמרו של 'סדר' ליל שימורים הוא בפיוט 'חד גדיא'.

אכן, י"ל כי תוקפו ועיקרו של כל הסדר - להשריש את האמונה בלב האדם עד שידע שאף ה'דומם' מושגח הוא ומתנהל על פי חשבון, וכך רואים אנו ב'חד גדיא' שהגדי מתרעם על שנטרף בשיני החתול באכזריות, ובשעת מעשה נראה בעינים גשמיות דלית דין ולית דיין ח"ו, כי הגדי מתבוסס בדמו על אף שלא הרע לשום בריה, ואילו החתול הרשע אוכל ונהנה כ'סעודת שלמה'. אך האמת, שמיד יבוא הכלב ויענישנו בכל חומר הדין, ולאחמ"כ ייענש אף הכלב על פי חשבונות שמים - על ידי המקל. וכך הוא בכל ענייני העולם, הכל מונהג בחשבון מדוקדק ואין שום מקרה בעולם, וזה עיקר העבודה בלילה הזה.

מב. נודע הטעם לתקנת חז"ל שתיית ארבע כוסות בליל הסדר שהוא כנגד ד' לשונות של גאולה, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי, אמנם רש"י (פסחים קח. ד"ה ארבע) מבאר שהוא כנגד ג' פעמים שנזכר לשון 'כוס' בחלומו של שר המשקים, וכדכתיב (בראשית מ יא) 'וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים וְאֶשְׁחַט אותם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה', ועוד כוס של ברכת המזון (ומקור הדברים הוא בתלמוד ירושלמי פ' ערבי פסחים), וצריך ביאור מה עניינם של כוסות אלו שבחלום שר המשקים לעניין ליל הסדר.

וביאר בספר 'שערי ליל הסדר' (עמ' קמה) באופן נפלא, כי אם נדקדק בדבר נמצא שכל גלות וגאולת מצרים נסתבב על ידי זבוב אחד... הוא הזבוב אשר נפל לתוך כוסו של שר המשקים בשעה שהגישו אל פרעה מלך מצרים, שעל כן קצף עליו המלך ונתנו במשמר בית האסורים, על יד יוסף, ועי"ז פתר יוסף את חלומו וסיפר שר המשקים לפרעה אודות יוסף שידוע לפתור חלומות, ועי"ז נתגלגל הדבר שעלה יוסף למלוך על כל ארץ מצרים, וירדו יעקב ובניו למצרים...

והנה תכלית ליל הסדר הוא וידעתם כי אני ה', על כן אין די בסיפור הניסים שהיו ביציאת מצרים, אלא עלינו להשים אל ליבנו כיצד קורא הדורות מראש משגיח על הבריאה על כל פרט ופרט, וכבר מתחילה הכין את הגלות והגאולה, ועלינו להתבונן כיצד ה'זבוב' היה בהשגחה פרטית נפלאה שיפול לתוך הכוס... כדי שע"ז ירדו בני ישראל למצרים, וזו 'הגאולה' האמיתית כאשר אנו זוכים לאור האמונה לדעת כיצד כל דבר הנעשה בבריאה, קטן כגדול, הוא רק ברצונו ית', על כן תקנו לשתות ד' כוסות כנגד ה'כוסות' שהיו בחלומו של שר המשקים.

מג. ובכלל זה, שגם האדם עצמו אינו יכול להביא על עצמו שום צער אם לא נגזר עליו כן מלעילא. שהנה בסדר הקערה של האר"י הק' איתא, תפארת מרור כנגד יעקב, יסוד חזרת כנגד יוסף - ושניהם בתחתית ה'סגול' שאנו מעמידים בקערה, ובא להשוות ביניהם, וללמדנו שהנה נראה לאדם שצרותיו של יעקב בלבן דינה ועשו הגיעו אליו מן השמים, אך צרות יוסף עם האחים ואשת פוטיפר לכאורה רבו האומרים מדוע גרם לעצמו בידיים - ע"י שגרם להם לשנוא אותו, וגם הלך אל אחיו, ומכאן נלמד שגם הנעשה בידיים הכל בידי שמים, ולכן עומדים שניהם בתחתית הסגול לומר ששניהם שקולין, ואין אדם גורם רעה לעצמו...כי גם 'ידי' בידי שמים הם.

וכך דייקו מלשון הכתוב (תהילים כג ד) 'גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי', שלכאורה מהו 'אלך בגיא צלמות' וכי ראית אדם שמעצמו החליט לילך ולהכניס עצמו לגיא צלמות, הרי אחרים מוליכים אותו בעל כרחו שמה, והיה צריך לומר 'גם כי יוליכוני' או 'גם כי אתהלך' וכיו"ב, אלא שאפילו אם הוא עצמו 'גרמא לנזיקין'

שם, היה לו לומר מיד, וירעו אותנו המצרים, ויענונו וכו', שהרי אין הפסוק מחדש מאומה יותר ממה שאמר מקודם לכן. ואינו מוסיף כלום על דברו הראשון, ומפרש ה'חידושי הרי"ם' זי"ע שרמזו יש כאן בלשונם הקדוש, שכל עינוי וצער המגיע אל האדם הרי הוא כמה שנאמר בשמים ממעל - במדה במשקל ובמשורה^מ, ואפילו צער כל שהוא לא יגיע אליו יותר מהנקצב לו, והיינו

דקאמרי הכא 'ויענונו - כמה שנאמר'^מ, וירעו אותנו - כמה שנאמר.

והגדת לבנך - זמן השרשת האמונה בקרבנו וביוצאי חלציו מעיקרי מצוות היום הוא מצוות 'והגדת לבנך' - סיפור יציאת מצרים לבנו^מ, כי בליל התקדש חג

- שנראה שהוא גרם לעצמו לילך בגיא צלמות, גם כן לא אירא רע כי באמת אתה עמדי, ומן השמים הזמינו שאלך בעצמי לאותו מקום היזק, ועדיין הקב"ה עמדי להצילני מכל רע.

מד. כתיב (שמות יג ד) 'היום אתם יוצאים בחודש האביב', ופירש רש"י 'וכי לא היינו יודעין באיזה חודש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחודש שהוא כשר לצאת, לא חמה ולא צינה ולא גשמים', והוא פלא, וכי בעת צאתם 'מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה' נשאר מקום בלבם לחשוב אודות 'חמה וצינה' השוררת בחוצות וכדומה, ומי יחשוב בזוטות כאלו בשעה שנעשה לו נס גדול ונפלא כזה, לך נא אל אותם פליטי חרב בימי ה'מלחמה', אשר קפצו מרכבות המוות באמצע נסיעתם וניצלו בניסי ניסים ממוות לחיים, ושאל אותם האם היה בימים ההם חם או קר, לח או יבש, האם ירד גשם או שלג, בוודאי שהנשאל ילעג על השאלה, כי באותה שעה לא חשב רק על הצלת חייו, ולא העלה בדעתו לחשוב לרגע כמימרא אם יורד גשם או לאו. הא למה הדבר דומה, לעשיר שהלווה את חברו אלפי אלפים רובל כסף ועוד כמה פרוטות, וכי בעת פרעון החוב יזכור לו המלווה את הפרוטות הבודדות שלוה, פשיטא שלא, והיינו טעמא, מפני שהפרוטות נבלעות ומתבטלות בסכום הגדול.

אלא, האמת תורה דרכה, כי אצל הקב"ה אין הדבר כן, הצור תמים פעלו בתכלית השלימות, אין מקרה בעולם ואין שום דבר יורד מן השמים כי אם בחשבון מדוקדק על כל 'חוט השערה'. לא יגיע לאדם לא בריווח ולא בהפסד אפילו בכהוא זה יותר ממה שנקצב לו מן שמיא בחשבון מדוקדק, וזו חובת האדם ללמוד מיציאת מצרים, שישריש בדעתו שכל דבר קטן כגדול נפסק במידה במשורה ובמשקל.

וכן היה בירידתם למצרים שהחלה במכירת יוסף, כמו שרמזו בה קמאי (הסבא מקעלם ועוד) בדברי רש"י בפסוק (בראשית לו כה) 'וישאו עיניהם ויראו והנה אורחת ישמעאלים באה מגלעד, וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולוט', וברש"י 'למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יוזק מריח רע'. ולכאורה קשה, וכי במצב שפל כזה - כשעומדים למכור ולהרחיקו מבית אביו לדורות עולם, מבלי דעת מה יעלה בגורלו ברוחניות ובגשמיות היש אז איזה 'נפקא מינה' איזה ריח נודף סביבו אם ריח טוב או לאו. אלא, שאין הקב"ה מביא על האדם שום צער יותר מהנקצב עליו אפילו כמלא נימא, וכיוון ש'ריח רע' לא נגזר עליו בנוסף לעצם ה'מכירה', סיבבו מן השמים שישאו עמם הערביים 'נכאת צרי ולוט' - שלא כמנהגם. היודע 'עיקר' זה, ישתנו חייו לטובה ולברכה, ביודעו שכל הצער אשר בא עליו מדוד בפלס ומידה, ולעולם לא יצטער אפילו כקליפת השום יותר מהמגיע לו לטובתו השלימה.

מה. עוד ביאר ה'חידושי הרי"ם' (הובא בשפת אמת שבה"ג תרנ"ד) שבא ללמדנו שמכל עינוי וצער שהיה לנו מהמצרים נעשה 'פרשה' בתורה, כי אין 'צער' ו'סבל' לחינם וללא חשבון, אלא כל העובר על האדם הרי זה להביאו לשלמותו, ובזה נשלם ה'תורה'.

מו. סיפר הגאון רבי אליהו לופיאן ששמע בקעלעם מת"ח ושמו רבי בצלאל, שהיה אצל סבו בעל ה'מלבושי יו"ט' בליל הסדר, לפני ההגדה ישב על מקומו כמה רגעים נרגש ונפעם, לאחמ"כ הגביה קולו ואמר, הנה כמו שאנו עורכים את ה'סדר' אנו ובני משפחתנו כך עורכים אותו כל בני העיר - כצורתו וכמתכונתו, וכיו"ב עורכים כל בני המחוז וגם כל בני המדינה, ואף כל בני העולם עושים כן - במצה ומרור וכל ההגדה. התדעו היכן ראינו 'סדר' זה, אצל אבותינו, והם ראו זאת אצל אבותם וכן חוזר לדורות הקודמים אחרונים וראשונים, ולפניהם הגאונים האמוראים והתנאים, וכל קודמיהם עד דור מקבלי התורה... ועליהם נאמר (שמות יט ד) 'אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, וברש"י, לא מסורת היא בידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר

יציאת מצרים, ואם ישאל הבן את האב עליו לספר לו סיפור יציאת מצרים ושאר עיקרי האמונה, מכל מקום פעמים שלא יתיישבו הדיבורים בלב הבן, כי לפעמים אינו מוכשר לקבלם. אבל, בליל הפסח מתעורר בלבם אור גדול המסייע להם לקלוט את האמונה ביתר בל תמוט, יש אז כח ביד האב לנטוע את האמונה בלב בנו^מ, ועל האב לדבר אל בנו כפי כוחו והבנתו, וכלשון המשנה (פסחים יד) 'ואם אין דעת בבן אביו מלמדו', כי בעת כזאת יחרטו הדברים על לוח לבו ויעשו עליו רושם דקדושה לכל ימי חייו.

ליל גילוי שכינה, מתגלה ביותר אור האמונה הטהורה^מ, ולילה כיום יאיר וכבוד ה' עלינו זורח להאיר כל מחשבים שבלב. והזמן גרמא ומסוגל ביותר להשריש בלב 'אמונה תמה ושלימה', וממנו תוצאות חיים לכל השנה כולה^מ, וזו היא עבודת הלילה וכל חג הפסח להשריש בנשמתו ונפשו ובכל רמ"ח אבריו ושם"ה גידיו ובבניו אחריו את קנייני האמונה לטוב לו כל הימים.

וכבר אמר הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (לפסח ד"ה יכול מראש חודש) שאף שבכל השנה מצווים אנו לזכור

עשיתי למצרים. ומשסיים החל באמירת ההגדה בהתרגשות ובאמונה - קדש ורחץ וכו' - בהמחשה זאת רצה להכניס את כל המסובים למצב שיראו בעיניהם את יציאת מצרים כמו שאירעה עמהם בזו העת (הגדת 'חיים שיש בהם').
מז. רימזו לה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע ('ח"ב עמ' רפד) בלשון הכתוב (תהילים צב ג) 'להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות', שלכאורה קשה מדוע נקט ברישא 'בוקר' בלשון יחיד ומסיים 'לילות' לשון רבים, ולא 'אמונתך בלילה', אלא רמז יש כאן על ב' לילות בשנה, ליל הסדר וליל שביעי של פסח, שעיקר גילוי השכינה בהם היה בלילה, בליל שימורים - ועברתי בארץ מצרים, ובשביעי של פסח - בקריעת ים סוף, ועל כך נאמר ואמונתך בלילות, כי ב' לילות אלו הם בבחי' ראש השנה לאמונה, ועל ידי שיתחזק בלילות אלו ב'אמונתך' יזכה 'להגיד בבוקר חסדך' בכל השנה כולה.
מח. מעשה נורא ציוה החיד"א זצ"ל לספר כל שנה ושנה בליל הסדר, פעם היתה אשה שנטפל אליה 'דיבוק', ובצר לה הלכה אל האר"י הקדוש זצ"ל שיסיר ממנה את הנשמה שנדבקה בה, שלח האר"י את תלמידו המובהק הגה"ק רבי חיים וויטאל זצ"ל כדי שימצא תיקון לנשמת הדיבוק, ואכן מהרח"ו עשה מה שעשה והלך לפגוש את הדיבוק, אך בבואו אליה החזירה מיד פניה לאחוריה, ונימוקה עמה שאין רשע יכול להסתכל בפני צדיק, שאל רבי חיים וויטאל את הנשמה איך הצליחה להיכנס אצל אשה זו, השיבה הנשמה, שפעם אחת נטלה האשה שני אבנים ושפשפה אותן זו בזו כדי להוציא מהם אש, ובתוך כדי מלאכתה נפלו האבנים, וזה הביא אותה לידי כעס גדול כאשר מתוך כך פלטה מפיה לשון קללה על עצמה שתלך לכל הרוחות, ובאותה שעה הצליחה לשלוט עליה. תמה מהרח"ו, מדוע נענשה האשה בעונש כזה בשביל שנכשלה פעם אחת במדת הכעס, וכי זו עבירה וזו עונשה, השיבה הרוח, שבודאי לא זו היתה סיבת העונש, אלא שהשטן מקטרג בשעת הכעס ולכן הצליחה אז להיטפל אליה, אך הטעם והסיבה שנענשה ביסורים אלו הוא בגלל שאין תוכה כברה, ובליל הסדר כאשר כולם סיפרו והאזינו לסיפור יציאת מצרים היתה היא מפקפקת באמונתה, ולכן נגזר עליה עונש זה, מיד התחילה האשה לבכות ולהתוודות על הרהורי אפיקורסות שמנקרים במוחה, וביקשה לחזור בתשובה מכאן ואילך ולהתקרב אליו יתב"ש, באותה שעה פנה מהרח"ו אל האשה, ושאל אותה אם היא מאמינה באמת בסיפור יציאת מצרים, וכאשר השיבה האשה בחיוב יצאה תיכף נשמת הדיבוק ועזבה אותה לנפשה.

מט. הדרכה נפלאה נותן לנו הגה"ק בעל ה'קרן לדוד' זי"ע (שבת הגדול תער"ג) את הדרך כיצד נאמר את השירה וההלל בליל פסח, באופן של התלהבות נפלאה, וז"ל, כי עיקר אמירת ההלל לתת שבח והודיה לשמו יתברך שמו, על חסדו הגדול שהפליא לעשות עמנו כמו שמבואר, בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ולא רק נסי וחסדי ה' אשר עשה בשעת יציאת מצרים, אלא כל מה שעשה עמנו תמיד, לא ימוש ממנו לעולם (כלומר, שעד היום הוא עושה לנו יסים ונפלאות בכל עת עד אין מספר), וכמו שפירש בספר ברכת אברהם מהגאון המנוח דק' בארדיוב, במאמר הכתוב (דברים טז ג) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך', שעם זכרון יציאת מצרים, יזכור גם כל ימי חייו וחסדיו אשר עשה יתברך שמו עמו, כי את כמו עם, ולא לומר ההלל בשפה לבד, בלי לב רגשי שלהבת הקודש. ואם הבן רואה סדר כזה (עם התלהבות ואש קודש) אצל אביו, לא ישכחנו לעולם ולא ימוט ח"ו מאמונתו, ויעשה רושם בלבו - רושם קיים, ע"י שגם הוא נתעורר בראותו התלהבות האב.

ומוצא רמז לזה בדברי חז"ל (פסחים קטז:) עד היכן אומר הלל, בית שמאי אומרים עד אם הבנים שמחה, ובית הלל אומרים עד חלמיש למעינו מים, והכוונה, באיזה אופן מחוייב לומר ההלל, ב"ש אומרים עד אם הבנים שמחה

באר הפרשה - פסח

יש מביאים בשם הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע שנתן טעם למנהג ישראל תורה שלובשים 'קיטל' בליל הסדר, כי בלילה הזה מחויב כל אב למסור לבנו את ניסי השי"ת, שכל אמונת ישראל תלויה בזה, וכדי שיעשה בן בשלימות ילבש 'קיטל' שהוא בגד לבן הדומה לתכריכים, ובכך יזכיר לעצמו את יום המיתה - ואם לא עכשיו אימתני^{נא}, וישים אל לבו שעליו להקים דורות

שימשיכו בדרך ה' מתוך אמונה פשוטה, וימסור ביתר שאת את כל גבורות ה' ונפלאותיו לדור אחרון^{נב}.

לילה כיום יאר - גודל הקדושה הבאה עלינו בלילה הזה איתא בווה"ק (ח"ב מ:)) שהקב"ה וכל הפמליא של מעלה יורדים לחזות בנועם זיו עבודת בני ישראל בלילה הזה^{נב} (וע"ע בפרי עין חיים' שער חג המצות פרק א ופרק ח).

- שירגישו האם והבנים שסביב לשולחנו. ובית הלל אומרים עד חלמיש למעינו מים - שגם מי שלבו כחלמיש יתעורר עד שישפוך לבו כמים, בזה האופן יהללו לשמו יתברך.

נ. בעיר מאנטשעסטער התגורר יהודי זקן ושמו רבי יעקב יוסף ווייס ז"ל, הלה עבר את מאורעות הנוראות ב'מלחמה', ונפטר בשיבה טובה זקן ושבע ימים, מדי שנה בשנה בליל הסדר היה מספר, שבאותם ימים קשים היה לו חבר טוב שנשלח יחד עימו למחנות, והוא היה מחזק תמיד את חברו לבל יפול ברוחו ולא יתייאש מן הרחמים, כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, ואם חפץ השי"ת להצילם אין מעכב בעדו, אך הלה לא היה יכול לשאת את היסורים הקשים שהעבירו אותו על דעתו רח"ל, ותמיד היה מקנטרו בדברים שקשה מאד להאמין באלוקים חיים בעת שבני ישראל למשיסה וזדים שולטים בהם, ואעפ"כ לא איבד רי"י את אמונתו בהשי"ת, וחזר ואמר לו שוב ושוב שבסייעתא דשמיא עוד ניצל מגיא צלמות ונצא מאפילה לאור גדול.

לימים ציוו הרשעים על כל הקבוצה להיכנס לתאי הגזים, באותה שעה פנה חבירו אל רי"י, ובמרירות שאלו מה יש לו לומר עכשיו, אך רי"י לא התפעל, וחזר על משנתו שגם בתוך ההסתרה נמצא השי"ת, ואפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. לא עבר זמן רב והחייל הרשע הגיע לסגור את הדלת ולא יכול מרוב ההמון ששהו בחדר, וכיון שרי"י היה בעל בשר משכוהו חוצה, ורק אח"כ נסגרה הדלת ומתו כל האנשים שהיו בפנים, ונשמתם עלתה בלבת אש קודש השמימה לפני כסא הכבוד, הי"ד. ואילו הוא ניצל ממות לחיים ברגע האחרון. והיה מסיים ואומר, שאמונה תמימה וחזקה זו נשתרשה אצלו כאשר היה סמוך על שלחן אביו בליל הסדר, שאז היה מעורר במסובין את האמונה בבורא כל עולמים.

נא. מעין הדברים ביאר גם ה'חתם סופר' (בהגדה ד"ה ושאינו יודע לשאול), כי לבישת הקיטל באה להזכיר לו לאדם כי לאחר מאה ועשרים... יהיה לבוש ב'לבנים' וכבר לא יוכל להוסיף לעצמו זכויות, אלא יצטרך לבניו שיאמרו קדיש לעילוי נשמתו ויעשו מצוות עבדו, ומוכרח הוא לחנכם כדבעי ולהשפיע עליהם לילך בדרך התורה והמצוות, והזמן מסוגל לזה ביותר בליל הסדר.

גם הגאון רבי שמעון שוואב זצ"ל ביאר על זה הדרך, שהנה פעמים הרבה מזהיר האב את בניו לעשות דבר פלוני אך הבן מרגיש באביו שאינו מדבר אלא מן השפה ולחוץ, ואין פיו וליבו שווים, אמנם כשהאב מצווה מחמת מיתה אין ספק בדבר שדבריו נובעים מן הלב, כי אין אדם מנחיל שקר לבניו בשעת מיתה, על כן נהגו ללבוש קיטל בליל הסדר, שהוא ליל השרשת האמונה בזרעו אחריו, להיות דומה למי שלובש תכריכים, וכמי שאומר לבניו 'הנה אנכי הולך ל...', וזה צוואתי ורצוני האמיתי שתהיו מאמינים בכל לב ונפש באבינו שבשמים.

נב. כיוצא בזה הוי מעשה אצל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שבשנה אחת טרם פשט את ה'קיטל' פנה אל המסובים ואמר 'היום לובשים את ה'קיטל' ואחר הסדר פושטים אותו, אך דעו נא - יבוא יום שמלבישים בגדי לבן ולא יפשטוהו עוד'...

וכבר אמר הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, כי אילו היו מחזירים 'מת' מהעולם העליון להאי עלמא לכמה שעות בלבד, הרי אין כל ספק שהיה 'המת' - החי' ממחר כל עוד רוחו באפו לבית המדרש ומנצל כל רגע ורגע בריבוי תורה ומעשים טובים, ולא היה מבזבז אפילו רגע אחד לשוחח עם חבריו משכבר הימים ב'חדשות' ובשאר דברים בטלים... כן הוא הדבר גם בליל שימורים, אשר קודש הוא לה' וכל רגע ורגע בו יחשב להון יקר אשר לא יסולא בפז, ובכדי שלא נבזבז אותו על דברי שטות וכדומה התקינו ללבוש קיטל, כדי שניציר לעצמנו כאילו שלחו אותנו מעולם העליון למשך כמה שעות ספורות...

נג. לפני כמה שנים, בעת שמכר הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל את החמץ אצל הגאון רבי שמואל הלוי וואזנער זצוק"ל כמנהגו, אמר לו בלכתו, שיעזור השי"ת ונזכה מחר [בליל הסדר] להשראת השכינה, נענה הרב

ואין אלו הפלגות בעלמא, אלא שהם נוגעים להלכה ולמעשה, וכפי שכתב השל"ה (הובא במשנ"ב סימן תעג סקע"א) שאין יושבים בהסיבה בעת אמירת ההגדה, ויש שנתנו טעם לדבר, מפני שהקב"ה עומד על גבינו, וכביכול הרי אנו כתלמיד אצל רבו שאינו מסיב"י.

נוראות כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות לשבה"ג תקס"ב ד"ה כי תבואו) דבתי בני ישראל נהפכים בזה הלילה ל'בית המקדש' ממש, בו נאמר 'מועט מחזיק את המרובה' - עומדים צפופים ומשתחוים רוחים, ומעולם לא אמר אדם צר לי המקום, גם המזון נתברך בו להיות מועט מספיק לרבים, ובוה מבאר מדוע מכריזים בבית פנימה 'כל דכפין יתי ויכול', והלא מן הראוי היה להכריז כן מיד אחר תפילת ערבית - בעודו בביהכנ"ס, למען ישמעוהו העניים הרעבים, אלא (ו"ל) כי מקום הקדושה אינו מחזיק מקום בעולם הזה הגשמי

ונמצא שהאדם יושב בביתו לפני מלך מלכי המלכים פשוטו כמשמעו ממש"י, והקב"ה כביכול עומד על גביו.

וכן פירש הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ליום ב' הפסח ד"ה בלילה ההוא) בלשון המשנה (פסחים קיד.) 'הביאו לפניו, וכן (שם קמז.) 'מוזגין לו' וכדומה, [ומדוע נקמו 'לפניו' - לשון נסתר, אלא ד'] 'לפניו' קאי על הקב"ה, מביאים לפניו סדר מצוות הלילה בשעה הזאת, וישראל הם המביאים והמוזגין לפני המלך הקב"ה, וזהו 'לפניו' כדאמרינן 'ונאמר לפניו שירה חדשה' יי.

עוד מביא ה'תפארת שלמה' (שבה"ג בד"ה מצות תאכל) את דברי הוזה"ק (ויקהל קצו.) עה"כ (אסתר ז, ח) 'המלך שב מגינת הביתן' שבכל לילה בהגיע שעת חצות, הקב"ה נכנס ל'גן עדן' ומשתעשע עם הצדיקים שם. אבל בלילה זה יורד הוא כביכול להיות עם בני ישראל העושים רצונו במצוות הלילה בעולם הזה.

וואזנער ואמר להשראת השכינה ודאי נזכה, שכך מבואר בזה"ק שכל הפמליא של מעלה באים לשמוע סיפור יציאת מצרים מישראל, אבל צריך לבקש לזכות שהשראת השכינה תישאר אצלנו לאורך ימים ולא תסתלק חלילה...

נד. שמעתי מחכם אחד, שבכל השנה אמרו בגמרא (ברכות ג.) 'אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם' אך כל זה אינו אלא בכל השנה, משא"כ בלילי פסחים, כי אז אכן יושבים על שולחן אבינו שבשמים. וכעין מה שמצינו להלכה (ש"ע סי' תע"ז ס"ב ובמ"ב סק"ח) שבבילי הסדר 'אתנא דרחמנא סמכינן' - סמוכים אנו על 'שולחן' הקב"ה. נה. יסוד לדבריו מצינו כבר בדברי רבינו הרמב"ן על הפסוק (בא יב מב) 'שמורים לכל בני ישראל לדורותם' וז"ל, שישמרו אותו לעבוד בו לפניו באכילת הפסח וזכירת הנסים, ולתת הלל והודאה לשמו, עכ"ל.

נו. מקובל על הרה"ק רבי יחיאל מאיר מגוסטינין זי"ע שלא היה יכול לישן בליל הסדר, והסביר טעמו במשל, לאחד שנודע לו ששמו עלה בהגדלת ה'לוטו' וזכה בסכום עצום של אלף אלפים דינרי זהב, הרי פשוט הדבר שמרוב אושר והתרגשות לא יוכל האיש להירדם, והכי נמי בחג המצות מתעשר כל יהודי בעשירות נפלאה ברוחניות, ומי יכול לישן בעת כזאת.

נד. על הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל מקובל, שבבילי הסדר היה עושה 'תענית דיבור' לבלתי יכשל בדיבורים בטלים, וטעמו ונימוקו עמו, דהא כתיב (שמות יב יב) 'ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה' - דהיינו הלילה שאנו עומדים בו עכשיו, ודרשו חז"ל 'ועברתי' - אני ולא מלאך אני ולא שרף, נמצא שהקב"ה בכבודו ובעצמו שוכן בתוכנו, ואיך יעז בשר ודם לדבר לפני המלך דברים של מה בכך.

וכבר כתב השל"ה הק' (מסכת פסחים, נר מצוה) בזה"ל, על כן ראוי לאדם להיות נזהר שלא ידבר בלילה זו שום שיחה משיחת חולין, ויזהיר בני ביתו על זה, ולא יהיו נפרדים מדבקות השי"ת רגע כמימרא, רק יתעסקו הכל במצוות הלילה הזה ובסיפורי ניסי מצרים לפרסם אותם לבני ביתו.

ומהאי טעמא מפרש ה'ערוגת הבושם' זי"ע (הגדת 'הלל נרצה' הא לחמא), שעל כן פותחים את ההגדה באמירת 'הא לחמא עניא' בלשון ארמי, ללמדנו שבבילי הסדר אין האדם זקוק למלאכי השרת שיעלו את תפלתו לפני כסא הכבוד, ואין זה כשאר תפילות שאמרו חז"ל (שבת יב:) 'כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי, מפני שהשכינה שורה בביתו של כל יהודי ויהודי, והוא יתב"ש שומע ומאזין בכבודו ובעצמו לדברי בני ישראל ולכן אפשר להתפלל אף בלשון ארמי [כעין המבואר שם, דבחולה אפשר להתפלל בלשון ארמי כי שכינה למעלה מראשותיו].

הוסיף על כך חכם אחד, שלכן אומרים בסיום הסדר פיוט 'חד גדיא' שגם הוא בלשון ארמי, כדי ללמדנו שהשכינה הקדושה בתוכנו מרישא ועד גמירא, ובכל זמן עריכת ליל הסדר יש השראת השכינה בבתי ישראל.

כלל... וזה אני חושב במאמר 'כהא לחמא עניא די אכלו אבהתנא' (היינו ש) זה הוא המאכל של עינוי ועוני שאכלו במצרים מחמת רעבון ועינוי, והוא בעצמו המאכל שאנו אוכלים ושמחים בו בהיות ברכת ה' חופה עלינו בספרנו ניסיו ונפלאותיו. ולא עוד אלא אעפ"י שלא הכנו אלא (כדי) צרכינו, מ"מ - כל דכפין ייתי וייכול, וכל דצריך ייתי ויפסח, ויהי' מספיק לכל הבאים... [ובמקום אחר כתב תשלוט בו הברכה ויתרבה כמו שהיה אצל אלישע והאשה השונמית ב'אסוך שמן']. גם דירתינו ומקום מושבנו לא יהיה דחוק לכל הבא, כי להיות עתה ביתנו מקום קדוש שמו הגדול, וספור נפלאותיו הרי הוא מעין ארץ הקדושה, כי עתידים בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל לקבוע בארץ ישראל (מגילה כט.), והיינו השתא הכא לשנה הבאה תהי' הבית הזה קבוע בארץ ישראל.

שהיה הבה"ג לובש בגדי לבן בהכנסו לפני ולפנים ביוה"כ... כי מעלת וקדושת כל יהודי ויהודי בלילה זה הוא כדוגמת הבהן גדול בעת שנכנס לקדשי קדשים ביום הכיפורים^{יח}, ומאריך בענינים וסודות עמוקים וסתרי תורה, ומסיים וליל שימורים הוא ביום הכיפורים בזה הענין, וטעם שניהם נסתר.

זכה גדולה היא 'רוח המהרה' היוורדת בליל זה על בני ישראל, עד שהביאו הפוסקים (ט"ז ומנ"א או"ח סימן תעב סק"ב) את דברי המהרי"ל (הלכות סדר ההגדה עמוד פח), שבלייל פסח מותר להניח על השולחן משכונות של גוים ולשמות בראייתם, ורבים תמהו, דאף שאולי מצד הדין ליכא איסורא ליהנות מצד הנחתם על השולחן, אך מסברא אין ראוי שיעלה דבר שמה של גוי על שלחן מלכים זה שלחן הסדר אשר לפני ה'. ומבאר ה'חתם סופר' בדרשותיו (שבה"ג, ח"ב דף רנה) 'שהקב"ה השפיע קדושה על בני ישראל בלילה ההוא עד שנתבטלו כל כוחות המומאה בתתק"ס חלקי הקדושה (כי תתק"ס

צא ולמד מדברי מהר"ל (הגש"פ ענין לבישת הקיטל) נוהגים ללבוש בגד לבן בליל פסח לעבודת הסדר כמו

ולא זו בלבד, אלא מובא משמיה דה'חזוה' מלובלין זי"ע, שעל כן תיקנו לומר 'חד גדיא' בלשון ארמי שהוא 'לחש' כנגד עין הרע, כי אחרי התגלות והארה כזאת איכא למיחש שמא יקנאו המלאכים בכנסת ישראל, ועל כן הקדימו רפואה למכה לבטל הנזק שבא על ידי עין רעה, ולמדנו מכאן שבני ישראל מתעלים במעלה גבוהה מעל גבוהה עד שיש לחשוש שמא יקנאו בהם המלאכים, והדברים מלהיבים.

נח. בזה הסבירו מנהג צדיקי בית בעלזא זי"ע, שהיו נוהגים לספוק כף על כף קודם אמירת 'מה נשתנה', והיינו טעמא, כי הכהן גדול נצטווה ללבוש מעיל שתלויים בו פעמונים ומפורש טעמא בקרא (שמות כח לה) 'ונשמע קולו בבואו אל הקודש', ודומיא להכי סופקים כפים להשמיע קולות בבואו אל הקודש.

מעתה בין נבין גודל האור שזכו לו הצדיקים בליל הסדר, כי התקדשו בקדושה עילאה ביותר עד שלא יכלו להביט בתואר קדשם, וכפי שהעיד הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע על חותנו הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע שכל השנה היה לו תואר של מלאך ה' צב-אות (תואר זה כותב על חותנו בתשובותיו אבה"ע סימן קכב אות מ) ובסדר ליל פסח היה תואר פניו כאחד משרפי מעלה.

ועוד אמר, כי בליל פסח היה חותנו הקדוש כל כך מורם מזה העולם, מה שאפי' ביום כיפור לא ראו אצלו כזאת, ופעם אחרת אמר כי היה חותנו הקדוש מופשט מענייני העולם וגבוה מהם, עד שבחציו השני של הסדר יצאו מפניו ניצוצי אש ממש (ראה כל זה באביר הרועים אותיות עג, שמד), וידוע שה'אבני נזר' לא היה אומר גוזמאות ולשונו לא היתה 'לשון מליצה' כלל, וכמו"כ חישב מאד בנתינת תוארים, וכל דבריו היו מדודים ומדויקים.

סיפר הגה"צ רבי עקיבא סופר גאב"ד פרעשבורג זצ"ל על זקנו הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע שבלייל הסדר בערו פניו כלפי אש והיו מאירים כשמש בצהרים. וכשסיפרו בנותיו של החת"ס להרבנית חוה לאה ע"ה מחברתו בקודש של הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע, כי אי אפשר להביט אל מראה אביהם בלילה זה מגודל האור המבהיק מפניו, סברה כי אך גוזמא היא זו, אולם בבואה לפניו ניסתה ולא יכלה להסתכל בפניו, עד שאמרה שכשם שאי אפשר להביט אל השמש ביקידתה בשעות הצהרים, כך לא היה אפשר להסתכל בפני חותנה הקדוש.

אגב אורחא, הנה מקום איתנו להתבונן בדרכי הצדיקים, כי הגם שבערו כלפי אש ממש אך מכל מקום סיפרו ביציאת מצרים ולא 'שרפו באש' את המסובים על שולחנם... ומכאן ילמד כל אחד, שאף אם 'בוער באש' ונמצא בעליונים' וכולו אומר קדושת החג, מ"מ יזהר שלא יבוא מחמת כן לידי כעס ומריבה ולשריפת נשמה בגוף קיים, ודי בהערה זו.

מאמר חכמים שתקנו מצות הסדר וההגדה, ולא יהא הדבר קל בעיניו, אף אם כמה דברים יש בסדר שנראה בעיני האדם שאין הקפדה בהן, ישכיל בדעתו לקיים, שאין שום דבר ריק בהן^נ.

רוב ניסים הפלאת בלילה - בכל שנה ושנה נשפע שפע רב בליל זה

אין לשער ואין לתאר גודל ההארה והשפע הנשפע עלינו בליל זה, עד שכביכול הקב"ה פונה מכל עסקיו אלינו לעשות לנו ניסים בזמן הזה כבימים ההם, וכך איתא במדרש (פנים אחרים, נוסח ב פ"ו) אלוזקיה של אומה זו עסוק הוא להיות עושה להם ניסים בלילה הזאת.

וכן איתא ב'תרגום יונתן' (פר' תולדות) על הפסוק (בראשית כו א) 'ויהי כי זקן יצחק ותבהין עיניו מראות - [מתורגם ללה"ק] ויקרא יצחק לעשו בנו הגדול ביום י"ד ניסן, ואמר לו, בני, בלילה הזה משבחים כל משרתי עליון לבורא עולם, ואוצרי טלין מתפתחין ביה - ואוצרות השמים נפתחים^ס.

היינו שיעור מקוה, וזה מיהר הכלים). ולכן בכל ליל פסח מותר להשתמש במשכונות של עכו"ם, כי חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יוצא בפועל ממש בכל שנה ושנה ממצרים, ונמצא עומד באותו מקום ובאותו זמן, לכן גם עתה בזמן הזה אין שולט בנו כח הטומאה, וכלשון החת"ם ולכן בכל ליל פסח מותר להשתמש במשכונות של עכו"ם כי אז מכת ההתלהבות הסיפור יציאת מצרים לא ישלט בנו כח הטומאה אעפ"י שלא נטבלו... והקב"ה הפליא בחסדו ונשא אותם על כנפי נשרים משערי טומאה והביא אותם אל מ"ט שערי קדושה, עכ"ל.

ומבל זה נלמד עוד עד כמה כל מנהגי ישראל שבליילה הק' הנה יסודתם בהררי קודש, ואין לנו שמץ השגה עד כמה הם פועלים בשמים ממעל באופן נשגב. וכמו שכתב המהרי"ל (מנהגים תחילת ליל הסדר) וז"ל. דרש מהר"י סג"ל כתיב (משלי כח יד) 'אשרי אדם מפחד תמיד', וכתוב (תהלים קיב ז) 'משמועה רעה לא ירא' קשיין קראי אהרדי. אלא ר"ל, 'מפחד תמיד' אל דבר מצוה לעשותה כתיקונה, כך יהא כל אדם חרד באימה לקיים

נט. שנה אחת כאשר סידר האדמו"ר רבי שלום משאץ זי"ע את קערת ליל הסדר, נענה ואמר, בספרי מקובלים האריכו בסדר עריכת הקערה, היכן לשים ולהניח כל דבר ודבר, כי זה מעורר דין וגבורה, וזה רחמים וחסדים, ברם, אנשים פשוטים אנחנו ואין לנו השגה ועסק בנסתרות, ומכל מקום עלינו לדעת שעל ידי הפעולות והמעשים בעולם הזה גורמים 'מהפכות' בכל העולמות העליונים.

והסביר בדרך משל, לריחיים של חמור, שהבעלים נותן עול על החמור והוא הולך ומושך את האבן הגורמת לגלגל את הריחיים אשר שם החיטים נטחנים, החמור שאינו בר דעת תמה מדוע מוליך אותו בעליו סחור סחור לשאת אבן גדולה ללא תכלית, בשלמא אם היה מבקש ממנו להוליכו לעיר רחוקה ניחא, אך מדוע מתאכזר עליו ומעבידו ומענה אותו בעבודת פרך בחינם, אולם האמת שרק 'חמור' חושב כך, שהרי באמת יש תועלת גדולה בכך, שעל ידי משא האבן גורם לגלגל ולטחון החיטים יפה יפה, ועי"ז ירוויח בעליו את מטה לחמו, כמו"כ אנו, ע"י סידור הקערה פועלים גדולות ונצורות בשמים ממעל, אך בל נהיה כחמורים אשר שכלם רפה ומבטם מצומצם. כמעשה הלזה היה גם אצל הרה"ק הנתיבות שלום זי"ע בעת שסידר את הקערה, ואחד מהמסובים שאלו, מהו עניין 'זרוע - חסד', כיצד הנחת הזרוע פועלת וממשיכה חסד. ענה לו הרבי, הנה יושב לו הטייס הנוהג במטוס (עראפלאן), כשהוא משתמש בכפתור מסוים מיד מתרומם המטוס ועולה עד שמי מרומים, וכי הוא מבין כיצד נעשים הדברים, מדוע כפתור זה מרומם אותו ומשנהו מוריד אותו עדי ארץ, לא ולא... (שהרי אינו אלא בקי בתורת ה'הנהגה' אבל הוא לא בנה את המטוס). אלא כך הוא מציאות הדבר, ע"י כפתור זה יארע כן וע"י השני יארע להיפך. כן הוא גם לעניינו, אף אם אינך מבין סוד הדברים אך מאמינים אנו באמונה שלימה שכל פעולה ופעולה פועלת גדולות ונצורות בעולמות העליונים, ומגביהה גם אותנו עד שמי מרומים.

ס. ואין הכוונה רק להשפעות היורדות מן השמים לארץ אלא שכל העולמות העליונים ניזונים מהשפעת הלילה, וכדאיתא ב'תפארת שלמה' (ליום ב' דפסח) לא יאומן כי יסופר מקהלות רבבות הסודות והיחודים אשר נעשים בעולמות העליונים ע"י ישראל - על ידי סדר ליל שימורים, אכילת מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים בהגדה בלילה הזה, ובזה מפרש מה שגזר מרדכי הצדיק תענית על ישראל בליל פסח, וכמאמרם (מגילה טו.) 'ויעבור מרדכי - שהעביר י"ט הראשון של פסח בתענית', ומדוע מיהר לקבוע צום ביום טוב של פסח, והלא גזירת המן בן המדתא היתה

באר הפרשה - פסח

רק בעוד כ"ב חודש ביום י"ד אדר, ושפיר יש פנאי לקבוע תענית אחר הפסח, אלא היינו טעמא, כי מרדכי התחכם לבטל את ישראל מלערוך את הסדר ככל משפטו וחקתו, 'כי כאשר בטלו מעבודתם בלילה הזה, נעשה רעש למעלה בכל העולמות, מה זה ועל מה זה... כי אם יתבטלו ישראל חלילה יתבטלו כל העולמות'.

בהגדה של פסח עם פירוש 'גבורות ישראל' להרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע איתא, וז"ל. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. כי יש סדר לכל אחד מישראל ועת לכל חפץ וכו' וכתבתי לעיל שיש אופן בתוך אופן להשתנות מזלו מרעה לטובה וכו', וזה נקרא יציאת מצרים שיצא מגבוליו לטובה [כי 'מצרים' הוא מלשון מִצְרַיִם וגבולות, שכביכול האדם נמצא בתוך גבול ומחיצות שאינו יכול להיחלץ מהם, וזהו ענין יציאת מצרים - שיוצא מגבוליו ומשתנה מזלו לטובה], ותחילת זה היה במצרים שהיה התחלה לכל הגאולות, ובכל ליל פסח נתגלה ויכולין לבטל כל גזירה רעה להפכו לטובה, עכ"ל (בדרך רמז אמרו כי הנה 'מזל' ר"ת זכר ליציאת מצרים, ולמדנו כי זכרון יציאת מצרים כוחו גדול כנגד ה'מזל').

כה גדול הוא הלילה עד שכתב ה'פרישה' ריש סימן תע"ג בשם רב עמרם גאון לבאר (קו' הטור ועוד) מדוע אין מברכין בליל פסח 'שעשה ניסים' משום דיום ישועה הוא ועדיף מנס, עכ"ל. ונראה כוונתו בפשטות שאם יודו על ה'נס' אינו אלא ממעט מהנעשה ונפעל בזה הלילה - כי היום יום ישועה כלומר שהכל מתהפך לטובה.

בשבת הגדול שנת תקצ"ח לפ"ק (וחזר עליה בשנת תר"ב) דרוש דרש הגה"צ רבי אליהו גוטמאכער זצ"ל הנודע בכינוי 'הצדיק מגריידיץ', דברים חוצבים להבות אש קודש לפני קהל עדת מרעיתו בגודל קדושת ליל הסדר, למוצאי שבת העלה את הדברים על גבי הכתב וציוה לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל.

בדרשתו האריך בגודל סגולת הלילה להיעשות בו ניסים לישראל, ואף מי שנולד במזל רע, בבני - בצער גידול בנים וכדו'. בחיי - בענייני בריאות וכדו', או בממוני - שהיכן שמניח ידו נהפך כחומר חותם, כל חד וחד יש לו להתפלל על זה בליל פסח - ליל הסדר, ויפעל לשנות מזלו לטוב.

ומבאר בדרך משל לאחד שנתנוהו במקום המוקף חומה גבוהה ובצורה שאין ביכולתו לטפס ולצאת, ואין שום דרך שיוכל לצאת מאפילה לאורה זולתי בהתחכמות גדולה לעשות אפילו נקב אחד, אמנם, אחר שכבר ניקב הנקב בידו להכות בפטיש סביבות החור - להרחיבו, וכך יגיע לבסוף לשבר את כל החומה.

ועל פי זה ביאר, דלכאורה יפלא על מרדכי הצדיק שגזר תענית ביו"ט ראשון של פסח (מגילה טו.), כמו שנאמר (אסתר ד יז) 'ויעבור מרדכי' - שציווה להתענות מי"ד ועד ט"ז ניסן, ומדוע מיהר מרדכי לגזור כבר עתה תענית - לבטל את מצוות הלילה ולהשבית את החג בדבר שאינו צורך השעה, והרי זמן רב עמד לרשותו - והיה אפשר לו לגזור שיתענו אחר החג, כי לא הייתה הגזירה אלא ליום י"ג אדר - בעוד י"א חודשים. וביותר יפלא דהיה לו לקבוע התענית ביום הדין' - ראש השנה ויום הכיפורים שאז 'ספרי חיים וספרי... פתוחים לפניו'.

אלא, שהרי 'מרדכי ידע את כל אשר נעשה', וידע שהגזירה נכתבה ונחתמה בטבעת מלכו של עולם, ולא מלך טיפש - אחשוורוש, גזר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים אלא הקב"ה גזר כן, ואין עצה ואין תבונה כנגד השם, ולא יועילו שום תפילות ותחנונים לבטל הגזירה. אולם הזמן היחיד שניתן לבקוע כל השערים הוא ליל הסדר, שהוא כדוגמת החור שבחומה, מכיוון שלילה זה נקבע משנים קדמוניות להושיע את ישראל, שהרי ראש האומה אברהם אבינו ע"ה נלחם עם ארבעת המלכים בליל ט"ו בניסן וניצחם, ונאמר שם (בראשית יד טו) 'ויחלק עליהם לילה', והביא רש"י - 'ומדרש אגדה שנחלק הלילה בחציו הראשון נעשה לו נס וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים', ומני אותו הזמן נקבע 'ליל שימורים הוא לדורותם', ועל כן גזר מרדכי תענית דייקא בליל הסדר שהוא הזמן המסוגל לבקוע שערי ברזל ולהרחיב את הפרצה שבחומת הדין. ואפילו גזר דין שיש בו שבועה אפשר לבטלו בזה הלילה.

ובזה מבאר מה שנאמר (ישעי' מט ח) 'כה אמר ה' בעת רצון עניתך וביום ישועה עזרתך', שבעת רצון היינו יום הכיפורים שבו 'עניתך' מלשון עינויים שגזרתי להתענות בו חמישה עינויים, וביום ישועה - היינו ליל הסדר אזי עזרתך, שהקב"ה עוזר בו להושיע מכל צרה וצוקה.

ומביא משל לאחד שמבקש מרעהו הלוואה אך אין מעות ברשותו לכן שולח אותו לפלוני ידידו שילוה ממנו, והוא יהיה ערב בעדו, ועל דרך זה הזקוק לישועה ומבקש עליה בזה הלילה, הרי אף אם אי אפשר להושיעו ימציאו לו מן השמים תשועה גדולה ממקום אחר, שכן בכח הלילה להושיעו בודאי מצרתו. והוא על דרך מעיין שכבר נחפר ויצא ממנו מים בעבר שבנקל ניתן עתה לחופרו ולמצוא מים חיים, וכך בלילה הזה שכבר נעשו בו ניסים לאבותינו

אזי קרובה ישועה לבוא (הובא בקובץ 'מוריה' של"ז של"ח [שנה כ"ט א-ב]).

שלא נאמר 'היינו משועבדים' בלשון עבר, אלא הרי אנו לשון הווה, כי הכוונה על מצריים של ימינו - כל דוד ודוד ומציריו, ועתה הננו יוצאים ממצרים אלו בכח אותה יציאת מצרים הפועלת פעולתה כהיום הזה בכל שנה ושנה^{כב}.

והיינו טעמא, כי בליל זה מתעלה כל הבריאה למעלה מהנהגת הטבע, וממילא ביד כל אחד לשנות את מזלו לטובה, ויש שרמזו זאת ב'יחז' - לפי המנהג שעושים מצות 'עגולות', כי העולם הזה דומה לברור העגול, ובשבירת המצה מרמזים שבלילה הזה יש בידנו בוח לשבור את ההנהגה הטבעית הנרמזת בדבר עגול, ולהתרומם מעל לדרך הטבע^{כג}.

ובכללם כל אשר נעשה אז חוזר שוב עלינו, וכבר הובא בזוהר הק' (ח"ב לה.) שבלילה זה אור היה להם כ'שמש בצהריים', והגידו צדיקים, שלא דווקא בשנה בה יצאו בני ישראל ממצרים היה כן, אלא בכל שנה ושנה מאיר לנו הלילה באור גדול כשמש בצהרים ממש^{כד}. וכן מפורש ב'אור החיים' הק' שמדקדק בלשון

וכן שנינו בפרקי דר' אליעזר (פ"ב) שבליל הסדר נפתחין כל שערי שפע^{כה}.

ובבל הדורות זכו בני ישראל לניסים ונפלאות בזה הלילה, החל מאברהם אבינו במלחמתו עם המלכים בלילה זה וניצחם, ככתוב התם (בראשית יד טו) 'ויחלק עליהם לילה'. ובליל פסח התגלה הקב"ה אל יעקב אבינו בחלום הלילה בהיותו אצל לבן, וכן כל חיילי סנהריב מתו בליל הסדר, ועוד ניסים הרבה כמוזכר בפיוט 'ויהי בחצי הלילה'.

בפפתור ופרח יובנו דברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ח ד"ה כל המרבה) לבאר את הנאמר (איוב ט י) 'עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר' ולכאורה צ"ב מהו 'אין מספר', כי אף אם הם ריבי רבבות ניסים עדיין יש להם מספר. אלא ביאורו מאחר שבכל שנה ושנה נעשה מחדש ניסים לבני ישראל נמצא שאי אפשר שיהיה להם מספר - שהרי עדיין לא נגמר מניינם. ע"כ. ובה אפשר לבאר הלשון 'ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו מצרים הרי אנו ובנינו משועבדים',

סא. סיפר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שכאשר היה אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ילד צעיר לימים שאל פעם את אביו ה'שפת אמת' זי"ע, מדוע נוהגים ללבוש 'קיסל' בליל הסדר, השיב לו אביו, שמכיוון שלובשים בגדים חדשים לכבוד היו"ט, ורוצים שלא יתלכלכו הבגדים על כן לובשים כעין סינר בעת האכילה שלא יעלה כתם על הבגדים. לימים אמר ה'אמרי אמת', שעתה הינו מבין את עומק דברי אביו, כי ב'פסח' יורד ובא שפע גדול לעולם, וכדי שנהיה ראויים לקבל השפע לאורך ימים עלינו להתעטף בבגד זה המזכיר לאדם את יום ה... וימלא יראת שמים, וע"י יראת ה' טהורה ישארו נפשו ונשמתו נקיים לנצח.

סב. ובזה ביאר הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע הא דכתיב (שמות יב כז) ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל, וקשה, מדוע לא כתב ואת בתינו הציל - והרי מדבר על הדור שיצא ממצרים, אלא ביאורו, דקאי על הבתים שלנו, כי גם אנו ניצולים ויוצאים מכל מיצרנו ע"י שאנו מספרים בנסים של אותה הלילה.

סג. מצינו במהרש"א (ח"א יבמות עב. ד"ה הא) שחצות הלילה הוא עת רצון (כמבואר שם בגמ') והרוח הנושבת באותה שעה נוחה היא וטובה לאלו שנחבלו ונפצעו, ואעפ"כ 'וה' הכה כל בכור בארץ מצרים' בחצות ליל, ולא הועילה להם הרוח לרפאותם 'כי יש ביד הקב"ה לשנות הטבע', מעתה קל וחומר בן בנו של קל וחומר עד כמה עת רצון הוא הלילה הזה לישראל, ועד כמה הקב"ה משנה את הטבע עבורם.

סד. הנה כתיב בפרשת בא (יג ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, ולכאורה צ"ב, כי בחז"ל מבואר שזמן הסיפור הוא 'בלילה' ליל ט"ו - בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך... ומדוע קרא לזמן הזה ביום ההוא, ואיתא ב'אור החיים' הקדוש וז"ל. ואמר ביום ההוא הודיע במתק לשון צדיק כי הלילה ההוא יום יקרא לא לילה, והוא אומר (תהלים קלט יב) ולילה כיום יאיר. ומסיים האור החיים 'ואולי כי סמך ביום ההוא עם והגדת, כי גם נס זה בכלל מצות ההגדה, שמצוה עלינו לספר לבנינו שאותו הלילה היה אור לכל בני ישראל במושבותם.

כה ביאר הגה"ק רבי חיים אלפנדרי זי"ע (הביאו הגה"ק החיד"א בפני דוד תחילת פרשת בא) בלישנא דקרא (תהלים עד טז) 'לך יום אף לך לילה אתה הכינות מאור ושמש', שהנה מצינו במדרש (בר"ר ו ג) על הפסוק (בראשית א ה) 'ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא לילה' - אמר רבי אלעזר לעולם אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה אלא על הטובה,

הזאת. 'הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם' - אף לדורות, כי בכל הדורות מוציא ה' את ישראל ממצרים בלילה הזאת.

כתב מהר"ל (הקדמה ל'גבורות ה') דכמו שיש 'סדר' לטבע כך יש 'סדר' לניסים^{ס"ה} (והיה מרגלא בפומיה דהחידושי הרי"ם זי"ע לחזור על דבריו הקדושים אלו - הובא באמרי הרי"ם פסח, ועיי"ש). ומבאר ה'חידושי הרי"ם' דלכן נקרא 'ליל הסדר', והנה מעיקרא דדינא צריך ביאור, דהא ה'נס' מחוץ לגבול הטבע הוא, והוא שלא מסדר הבריאה, ואיך שייך 'סדר לנס', אלא, דעצם בריאת העולם בסדרי הטבע הוא מטובת הבורא לברואיו, וכמו שכתוב (תהלים קמח ו) 'ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור', כי רק כך יודעים הבריות איך ומתי לזרוע ולקצור, וכך נקבע היום למלאכה והלילה למשמר, אבל בלא הנהגת טבע לא מצינו ידינו ורגלינו שהרי לא ידעו מתי לעבוד,

הפסוק (במדבר נג כב) 'א-ל מוציאים ממצרים' - בלשון 'הוה', וז"ל. על דרך אומרים ז"ל (פסחים קמז:): 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', על כן אמרו יודעי פנימיות התורה, כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים, והוא אומרו 'א-ל מוציאים', כי לא יציאה ראשונה לבד, אלא בכל שנה ושנה מוציאים בנובר, עכ"ל. נמצא שאף אם יהא האדם בדיוטא התחתונה - כבני ישראל שהיו שקועים בתחתית המדרגה - מ"ט שערי טומאה יש בידו לצאת משם כדרך שהם יצאו, להתעלות ולהתרומם בלילה הזה.

ובן דייק הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (לפסח פב: ד"ה ליל שימורים) על הפסוק (שמות יב מב) 'ליל שימורים הוא לה' להוציאים מארץ מצרים', וז"ל. נכתב בלשון עתיד, שהוא עתיד להוציאים תמיד בכל שנה כשיבוא הלילה

ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא אלוקים לילה אין כתיב כאן אלא ולחושך קרא לילה' (ולא נזכר מי הוא שקרא לחושך לילה). ולפי זה יש להקשות שהלוא מקרא מלא דיבר הכתוב (שמות יב מב) 'ליל שימורים הוא לה' להוציאים מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם', והרי שנזכר שמו של הקב"ה על הלילה, אלא כי הלילה הזה מאיר הוא לישראל כמו יום. וזהו שאמר הכתוב לך יום - תמיד נקרא היום שלך, שהקב"ה מייחד שמו רק על היום, אף לך לילה שיש לך גם לילה אחד, הוא הלילה הזה לה', וטעמא מאי משום שאתה הכינות מאור ושמשי, שבלי לילה זה הארת לנו כשמש בצהריים בתקופת תמוז.

בדרך דרש הובא לפרש בשם הגר"א מווילנא זצ"ל כוונת קושיית הבנים 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות', דהרי 'לילה' הוא לשון נקיבה, ואילו כעת 'הלילה הזה' בבחינת יום שהוא לשון זכר, ולא עוד אלא שרוב מצוות התורה מתקיימות ביום ולא בלילה, ואילו בפסח עיקר החיוב הוא בליל הסדר [אכילת מצה ומרור, וסיפור יציאת מצרים], אך התשובה לכך היא, שאכן 'הלילה' נקרא 'הזה' בלשון זכר, כי הלילה מאיר כיום, ולכן לא חשוב 'לילה'. וכך פירש ה'אור החיים' הקדוש (שמות יב ל) מאי דכתיב 'ויקם פרעה לילה', שרק אצל 'פרעה' ואומות העולם

הרשעים נחשב ליל הסדר ללילה, אבל אצל כלל ישראל מאיר לילה זה באור יקרות וכזריחת השמש בצהריים. סה. ואחרים הפליגו יותר, שהניסים מוכנים ומזומנים, אלא שעלינו לפשוט את היד וליטלם, וכל אחד ואחד ראוי לכך, כי בלילה הזה נותן הקב"ה לאדם הרבה יותר ממה שהוא ראוי וזכאי, וכמו שעשה עמנו השי"ת במצרים, שהעלה את ישראל במתנת חנם ממ"ט שערי טומאה למ"ט שערי קדושה, וכך כתבו חז"ל איתא במדרש (שמו"ד יט ה) 'קרא ה' למשה ואמר לו לך ומהול את בני ישראל... והרבה מהן לא היו מקבלים עליהם למול, אמר הקב"ה למשה שיעשה הפסח, וכיוון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לארבע רוחות העולם והם פיזרו בארבע כנפות הארץ את ריח 'בשר צלי' שהיה נודף מקרבן הפסח, שנאמר (שיר השירים ד טז) עורי צפון ובואי תימן, והיה ריחו הולך כדי מרחק מהלך ארבעים יום. וכיוון שנתאו בני ישראל לאכול מבשר הפסח נתכנסו אצל משה, ואמרו לו בבקשה ממך האכילנו מפסחך, אמר להם - אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין, מיד נתנו עצמן ומלו, ונתערב דם הפסח בדם המילה, והקב"ה עובר ונוטל כל אחד ואחד ונושקו ומברכו, שנאמר (יחזקאל טז ו) 'ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך' חיי בדם פסח, חיי בדם מילה'. משמע כל אחד ואחד בלי יוצא מן הכלל, כלומר שהקב"ה עבר ובחר בכל אשר בשם ישראל יכונה, ולא דווקא בצדיקים אלא באלו שנימולו רק בגלל ריח הבשר... כי הקב"ה מתאוה לעבודתו של כל יהודי ויהודי באשר הוא שם. ויש לדייק מלשון המדרש 'והקב"ה עובר' - בלשון הוה, ללמדנו שבכל שנה ושנה מתעורר מחדש אהבת השי"ת לבניו אהוביו.

כבני חורין - בשמחה וטוב לבב בכל מצב שהוא כתב ב'סדר היום' בזה"ל, ראוי לכל אדם לענג נפשו וגופו בלילה הזה ולהראות חירות בעצמו, וירחיק מעליו כל דאגה וצער שיש לו ממקום אחר^{סח}, ואין צריך לומר שלא יעורר עתה מחדש שום קטטה ומריבה^{סט}, אלא הכל יהיה שלום והנחה^ע, ולא יתן פתחון לבעל דין לחלוק^{עא}. עב"ל^{עב}.

כי לפעמים יהנו מאור השמש ולפעמים יצטרכו להסתפק באור הלבנה, וכן בכל העניינים צריכים הברואים ל'סדר' בעולם, לפיכך קבע הקב"ה גבולות בעולמו. אולם כל הנהגה זו היתה עד ליל ה'סדר', אך מליל ה'סדר' והלאה נתחדשה הנהגת הבריאה - שהמתנהג למעלה מהטבע יתנהג אף הבורא עמו למעלה מדרך הטבע, ואין מעצור בעדו מלהיוושע בכל מיני ישועות ורחמים.

סו. וזהו עיקר העיקרים בליל הסדר להיות שמח בחסדי ה' שהוציאנו ממצרים, וכלשון הזוה"ק (ח"ב מ: מ: הוא הזוה"ק שרבים נוהגים לאומרו בתחילת ההגדה) 'כָּל בַּר נֶשׁ דְּאִשְׁתֵּי בִּיצֵאת מִצְרַיִם, וּבַהֲהוּא סְפוּר חֲדֵי בְּחֻדָּה, זְמִין אֵיהוּ לְמַחְדֵי בְּשִׁכְנֵתָא לְעֵלְמָא דְּאֵתֵי דְּהוּא חֲדוּ מְפֻלָּא, דְּהֵאֵי אֵיהוּ בַר נֶשׁ דְּחֲדֵי בְּמַרְיָה' - 'כל בן אדם שמספר ביציאת מצרים, ובאותו סיפור שמח בשמחה, מזומן הוא לשמח בשכינה לעולם הבא שהוא השמחה מכל, כי אותו אדם שמח באדונו', ופוק חזי שם כמה פעמים נזכר הלשון 'חדאן בפורקני', 'חדאן בחדוה'.

ועיננו הרואות כי השטן מזמין ומסבב כל מיני תקלות שונות אשר אי אפשר לפורטם כי רבים הם... והכל בכדי להעכיר את שמחת היום טוב, ולהביא את האדם לידי צער ועגמת נפש, והחכם עיניו בראשו לעמוד על המשמר לדעת שאין זה אלא עצת היצר, ולברוח מן הכעס על עצמו או על אחרים כבורח מפי האש... מעשה נפלא מסופר על הגאון הגדול רבי יצחק הוטנער זצ"ל שהיה מטבעו מסודר ונקי להפליא, באחת השנים בליל הסדר הזיז מהמסובים את השולחן, ונשפך 'כוס יין מלא כברכת ה'" על הקיטל הלבן הבוהק של רבי יצחק עד ש'אזיל חיוורא ואתי סומקא', ללא כל שהות נענה בשלוות הנפש מופלאה, קיטל ללא יין הרי הוא כיום כיפור'דיגע מחזור (מחזור של יו"כ) ללא סימני דמעות...

ומלבד שיש ללמוד מכאן על הזהירות בכבוד הבריות והיאך חס עליו שלא יבוא לידי בושה וכלימה, נלמד מכאן לקבל כל 'תקלה' בניחותא ובשלווה... סז. ואף אם מרגיש ש'שערי אורה' ננעלו בפניו והרי הוא כעץ יבש בלא התעוררות הלב אל יפול רוחו בקרבו, אלא ידע כי אין לך חביב לפני המקום כ'לב נשבר'.

וכן הווה מעשה, עני ואביון מרוד היה רבי שמואל מקארוב זצ"ל [מחשובי תלמידי הרה"ק ה'חזוה' מלובלין זי"ע], קבלה היתה בידו שלא לבקש סיוע ועזר מבשר ודם, ורק אם יבוא מי מעצמו ויעניק לו ממתת ידו יקח ויקבל. באחד השנים עמד ר"ש בערב הפסח כשאין הפרוטה מצויה בכיסו, ולא מצא כסף לקנות אף לכזית מצה וארבע כוסות, ואעפ"כ לא הסכים לעבור ולהפר קבלתו, ואכן לא הלך לבקש מתנת איש, וכך התקרבו ימי החג כשביתו ריקם. בערב פסח ביי"ד ניסן נכנס הגביר רבי שלמה קנסקיולי ז"ל אל ה'חזוה' לקבל ברכת רבו, ציוה עליו הרבי לשלוח תיכף את כל צרכי החג להחסיד רבי שמואל, מיד יצא העשיר ומילא עגלה גדולה ביין ומצות וכל טוב בהרחבה גדולה ושלחה אל בית החסיד. העגלה המלאה הגיעה אל ביתו של החסיד שעות מעטות לפני התקדש הליל, לנוכח הרחבה זה נתמלא ר' שמואל בשמחה גדולה ועצומה על שיזכה לקיים את מצות היום בדיצה וחדוה, וביותר היה שש ושמח שלא הוצרך לעבור על הקבלה שלו ולא ביקש נדבה מאיש. לאחר התפילה חזר לביתו מתוך התרוממות הרוח ושמחה, וכך ערך את ליל הסדר במוחין גדולים ונשגבים עד מאד, והרגיש בנפשו שמעולם לא זכה לערוך סדר כזה...

ויהי ממחרת - בליל שני של פסח, ויפל אלוקים תרדמה על ר' שמואל, ויפקח את עיניו סמוך לחצות לילה - כשהוא עומד לפני תפילת ערבית, כאשר התעורר בבהלה הוצרך למהר להתפלל תפלת ערבית ובאמירת הגדה ושאר סדרי הלילה כדי שיספיק לאכול את האפיקומן לפני חצות (כמנהגו להקפיד אף בליל יו"ט שני של גלויות לאכול אפיקומן קודם חצות), ומה מאד התעצב אל לבו על 'סדר' זה שערך בחפזון ומהירות.

ויהי אחר הדברים האלה בנסעו אל רבו ה'חזוה' ונכנס אל הקודש, פתח הרבי ואמר 'בואו נחשב ונראה את הסדרים שעשה רבי שמואל, הסדר הראשון היה במוחות גבוהים כשהוא משוטט בשמי עליונים - זה אינו התכלית. אולם בסדר השני שערך, אין בעולם מי שיוכל לערוך סדר קדוש ונעלה כזה...'. היינו, שה'סדר' שנערך בלב נשבר ובלא חשק נתקבל בשמים לרחמים ולרצון יותר מהסדר שנערך ברוח מרוממת.

באר הפרשה - פסח

ורבות יש להתעורר ולהתחזק ממה שמצינו ברש"י על הכתוב (שמות לד כט) 'ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו', וכתב רש"י, 'ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו שנאמר (שם לג כב) ושכותי כפי', שהנה משה רבינו זכה לראות מה שאין הפה יכול לדבר ואין הלב יכול להשיג, וכמו שנאמר 'וראית את אחורי', וכן 'קשר תפילין הראה לעניו', אך מכל אלו לא זכה לקרני ההוד, אלא קרן עור פניו דווקא מאותו הזמן בו הניח הקב"ה כפו עליו שלא יוכל לראות, כי עיקר העלייה הוא מזמן ההסתר והחשכות ולא מהגילויים וההארות. סח. וכך אמרו לבאר בפסוק (שמות יג ז) 'ולא יראה לך חמץ, ולא יראה לך שאור', שלא תראה על פניו של אדם כל חמיצות (פארזויערקייט), רק יהיה תמיד מלא שמחת חיים, בכל מצב ובכל זמן.

ונתנו רמז לדבר כי 'שמיכל' ר"ת לא יראה ימצא לך משהו שאור כלל...

אמנם לזה אמרו חז"ל (פסחים ה:): 'שלך אי אתה רואה אבל של אחרים אתה רואה', כשיש לאחרים איזהו צרה או צוקה הגורמת לו להיות פארזויער"ט (בחמיצות, כלומר בסבר פנים מרות) 'אתה רואה אותו, ומשתדל להעלות על פניו שמחה ותענוג, להסיר מעליו כל כאב וצער.

סט. וכך כתב החיד"א (מורה באצבע סימן ז) וז"ל. 'יראה לי, שהלילה הזו מאירה כשמש בתוקף באורות עליונים, ועל כן היצה"ר עושה לו פותחות ומבקש עילה ליכנס באחד מבני הבית או המשרתת (על ידי המחלוקת והכעס), והחכם עיניו בראשו שלא תנעל הדלת ויעביר הכל, מוציא מצה [מלשון מריבה - שיגרש מאתו כל מיני מריבות] ומכניס אהבה, ואשריו, עכ"ל.

חידוש נפלא כתב הגה"ק רבי אליעזר נחמן פואה זי"ע, תלמידו של הרמ"ע מפאנו, בפירושו על ההגדה 'מדרש בחידוש' על מה שאמר רבן גמליאל 'כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור, פסח שהיו אוכלים אבותינו בזמן שביהמ"ק היה קיים על שום מה, על שום שפסח הקב"ה על בתי אבותינו במצרים, שנאמר (שמות יב כז) ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל', [כי כפי פשוטו 'הציל' היינו מלשון 'הצלה', אך הוא מקשה שא"כ היה צריך לומר ואותנו הציל, ומדוע תלה את ההצלה בבתים, על כן מפרש] ש'הציל' הוא מלשון 'צהלה' ואורה, 'לפי שהשכינה נכנסה בבתי ישראל והאירה מכבודה בתוכם, ויהיה 'הציל' כמו 'להצהיל פנים משמן'. ולדין ייאמר שגם זה מדברי רבן גמליאל להצהיל את הבית ולהאירו ולשמחו, ולא להיפך ח"ו...

וכבר אמרו לדייק בלשונו של רבן גמליאל כל שלא אמר שלושה דברים הללו, שבכוונה נקט לשון אמירה שהיא לשון רכה, ולא נקט כל שלא דיבר שלושה דברים, כי כל הרוצה שייקלטו דרכיו והנהגותיו בקרב צאצאיו עליו להנחילם בניחותא, והדבר פשוט וברור, שאם חג הפסח ותהלוכותיו יהיו עליהם כמשא כבד ובאופן של היפך מניחותא הרי עתידם בסכנה וד"ל, על כן צריך שיאמר בניחותא ולא 'ידבר'...

ע. סיפר הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע, שאצל אביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע היה איש חסיד מורם מעם ושמו רבי בערצ'י ז"ל, בכל עניני חג הפסח היה ר' בערצ'י מחמיר בחומרות שונות, ובפרט באפיית המצות, שהיה הוא בעצמו שומר על החיטים משעת קצירה, וכן בהכנת היין היה משגיח על הענבים משעת בצירה לבל יגע בהם שום ספק ספיקא של חמץ, ואחר כל היגיעות הצליח לאפות כמה מצות שמורה כדי צורכו ויין לארבע כוסות, וכך יצא מביתו בערב החג שמח וטוב לב, כאשר היין והמצות היו ערוכים על השלחן אשר לפני ה'.

בשעה שהיה רבי בערצ'י בבית המדרש עברה זוגתו (שהיתה אשה קשת רוח) ליד השולחן ונתפס השירצ"ל (סינר) שלה במפה, ומבלי משים גררה אחריה את המפה שעל השלחן, וממילא נפלו המצות ונשברו, היין נשפך, ואף הכלים נשברו. ולא ידעה האשה את נפשה מרוב צער, ומתוך מרירות עלתה על יצועה בלב כבד על בעלה.

כאשר חזר רבי בערצ'י מבית הכנסת שפכה עליו את זעמה, והתחילה לצעוק עליו בכעסה שהוא אשם בכל התקלה הזאת, שלא הניח את המצות והיין על מקומם הנכון ואיך עשה כדבר הזה, וברצונה שמיד לאחר החג יתן לה גט פיטורין וישלחנה לחפשי מאתו, כל אותו הזמן שמע החסיד חרפתו ולא השיב מאומה, ואדרבה פייסה בדברים באמרו, 'מאי שנא אם האשם תלוי בי או בך, הרי הכל מאתו יתברך', ובניחותא הרים את המצות והיין [הגם שנהג שלא לאכול בפסח ממה שנפל על הארץ, אעפ"כ לא שת לבו לזאת בידעו שלא עתה עתה להרבות בחומרות כדי למנוע מריבה מתוך ביתו], והתחיל לערוך את הסדר בשמחה ודיצה. למחר נכנס הרה"ק מקארלין לבית המדרש, ומנה בפני התלמידים שסדר של צדיק פלוני האיר ופעל בכל העולמות, ומעשיו של צדיק פלוני בעולמות אחרים, 'אבל הסדר של רבי בערצ'י עלה על כולנה, כי איש לא השיג את מה שהוא השיג'...

במשארותם ובחדר משכבם, ואילו לבני ישראל לא נגעו ולא פגעו הצפרדעים כלל, וכיו"ב בשאר מכות, א"כ צ"ב, במה נשתנה נס דמכת בכורות לקרות על שמו את החג - הפסח, יותר משאר הניסים.

ומבאר המהר"ל, דבכל המכות ליכא חידוש כלל שלא שלטה המכה בבני בישראל, שהרי הם באו על ידי מלאך, וכיון שבני ישראל גבוהים יותר במדרגה מן המלאכים על כן לא היה להם שליטה עליהם כי

ולקחתי אתכם לי לעם - ההתקרבות שבין הכורא לבני ישראל כלילה זה

כתב ה'מהר"ל' (גבורות ה' פ"ס) שהנה נקרא החג בשם 'פסח' - על שום שפסח על בתי בני ישראל במכת 'בכורות', וצריך ביאור מאי אולמיה (תקפו) של מכת בכורות יותר משאר ה'מכות', והלא גם בשאר המכות היה הפרש והבדל בין מצרים ובני ישראל, וכגון במכת דם כשישראל וגוי שנתו מכוס אחד - זה שתה מים חיים וזה שתה דם, לאלו שרצו הצפרדעים בתנוריהם

עא. מסופר על אחד מבני ירושלים של מעלה שלא זכה לזש"ק, ואף הרבנית לא הייתה בקו הבריאות הנפשית, באחד מלילות הסדר חזר היהודי מביהמ"ד בלווית כמה בחורים שהזמינם להיות סמוכים על שולחנו כלילה קדוש זה, ויהי כהיכנסם הביתה נחרדו הבחורים לראות כי 'בעלת הבית' לא די שלא ערכה 'שולחן סדר' כראוי, אלא אף הפכה את השולחן - ראשו על הקרקע ורגליו זקופים ועומדים מלמטה למעלה, המצות והיין מושלכים על הארץ וכו'... אך 'בעל הבית' נשאר בשלוות נפשו, ונענה אל אורחיו הנדהמים, כאן תראו 'חג חרותנו' באמת, וכי 'חרותנו' הכוונה דווקא כשמגיע מביהמ"ד ומוצא שולחן ערוך בכל מטעמים, מפה פרושה עליה וכלי כסף וזהב לרוב, בנים כשתילי זיתים סביב לשולחנו, הרי באופן זה אינו 'חירות' אלא הוא 'משועבד' למצב זה - שרק במצב כזה שמח הוא בה' אלוקיו. אך כאן בבית הזה שהכל להיפך ממש, זוהי 'חירות' באמת, חירות מכל שעבוד לענייני עוה"ז וכל שמחתנו רק בה' הוא האלוקים.

עב. מעשה היה אצל הסב"ק רבי שלמה אליעזר אלפנדרי זי"ע שסמוך לחג הפסח אירע גניבה בביתו ושדדו הגנבים סך מאתיים 'נפוליון' זהב שהיה סכום עתק ביותר, אין צורך לתאר את הצער והכאב שהביא מעשה הגניבה לבני הבית, כשנכנס הסב"ק לשולחן הסדר פתח ואמר, הן אמת שגנבו מעמנו מאתיים נפוליון, אך את הלב ואת המח לא גנבו...

לדין ייאמר, על כל תקלה וצער שלא תבוא, שנזכור היטב, אף אם נשבר כלי וכיו"ב אך המח לא נשבר, הבה נזהר שלא לשבור את לבנו ושל בני הבית...

שמעתי ממקור נאמן מעשה שהיה לפני יותר ממאה שנים, בבית אחד שלט 'שר העניות' שלטון ללא מצרים... ושררו שם דחקות שאי אפשר להעלות על הדעת, והגיעו הדברים עד שבשב"ק היה כל מאכלם מעט מיני מזונות, כשכל ילד קיבל פרוסה זעומה מה'טארט' (עוגה, קעיק) שהכינה עקרת הבית.

בליל התקדש חג הפסח הסבו כל בני הבית לשולחן הסדר, הילד הגדול שהיה אז כבן י"ב שנים פתח פיו ודרש בדברי תורה מתוקים, וכשסיים את ה'דרשה' נעמדה אחותו הקטנה כבת חמש, ובטוב טעם ודעת החלה לתאר עד כמה ליבה מלא הערצה והערכה לאחיה הגדול השוקד על תלמודו יומם ולילה, ועל כן ברצונה להעניק לו מתנה ויצאה לחדרה להביא את המתנה, המה ראו כן תמהו, וכי איזה 'רכוש' יש לילדה קטנה זו, והרי הבית ריק כמצולה שאין בו דגים, לא חמץ ולא מצה... חזרה הבת ואמרה שכבר כמה שבועות 'חוסכת' היא מהעוגה שמגיע לחלקה בכל שבת ושבת, ועתה נותנת את העוגה ה'נכספת' לאחיה לאות הוקרה והערכה... והנה, באופן רגיל - ללא עבודת מידות וכיו"ב מצד האב, היה מתחולל באותו בית קולות וברקים, גערות ונזיפות, כשמעלים על השולחן בליל הסדר חמץ גמור... אכן האב לא איבד עשתונותו ומיד התחיל להללה ולשבחה על גודל אהבת התורה הבוררת בלבבה הטהור שמחמת כן 'הקריבה מדם הנפש' ממש... והמשיך להסביר לה על איסור חמץ בפסח, וקיים את ההלכה לכפות כלי על החמץ, ושוב הפליג בשבחה, וסיים בברכה שבגין כך תזכה להינשא לתלמיד חכם, ואכן כשהגיעה לפירקה זכתה להקים בית עם הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל.

ועתה בואו חשבון, אילו היה האב בוער באש 'לשם שמים' על המכשול הנורא של חמץ בפסח, הרי בזעמו הגדול היה כופה עליה את הכלי בזעקות על מה שעוללה... ובזה היה פוצע את נפשה וגורם לה נזק שלא יוכל לתקון, עד שהיא היתה רוצה להינשא לבעל הדומה לאביה... ועתה כאשר שלט על עצמו כפה את הכלי על החמץ ולא עליה... והצליח לשמור על טוהר לבבה, וזכתה להיות 'אשת חבר'.

ברית - כשנפרדים שני אוהבים מחלקים טבעת אחת לשנים, וכל אחד לוקח החצי לזכרון אהבת עולם, ועל כן יחצו את המצה, שאנחנו כורתים ברית עם בוראינו ללכת בדרכיו ולשמור חוקותיו.

ונראה לבאר עומק הרעיון בדרך משל, לשני אוהבים שהוצרכו להיפרד זה מזה, וכדי שלא ימוש זכרם זה מזה לוקחים הם דמות תמונת דיוקנם, הוצימ את התמונה לשנים וכל אחד לוקח לעצמו חלק אחד - שכאשר יפגשו בשנית ישלימו את התמונות בצוותא חדא. והכי נמי בחציית המצה, הננו כורתים ברית עם הקב"ה, מחציית המצה נותנים לו יתב"ש, והחצי השני שומרים אצלנו, וכאשר יתקרב האדם אל בוראו בשאר ימות השנה יזכה על ידי זה להשלים את התמונה ולקיים הברית ע"ד.

בצאתי ממצרים - אף הפחות שבפחותים מתעלה בלילה הזה עד רום המעלות

כתב הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (הגש"פ יא) בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע, דאין לומר שה'רשע' של ההגדה (רשע מה הוא אומר) הכוונה לרשע גמור, אלא הכוונה למי שנזאש מהתשובה, ומדמה בנפשו כי אבדה תקוותו, וכבר אין לו חלק ונחלה בכלל ישראל, ועל זה אמרו שהוא כופר בעיקר - כי מוציא את עצמו מכלל ישראל, וצריך לענות לו - 'בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים' לכל יחיד ויחיד, כי גם במצרים היו בני ישראל משוקעים במ"ט

איך ישלמו על מי שגבוה מהם, אמנם הא דבמכת בכורות לא שלטה בהם המכה, זהו דבר חידוש, הוא כתיב (שמות יב יב) 'ועברתי בארץ מצרים' שהקב"ה בכבודו ובעצמו עבר בארץ מצרים והרג את הבכורים... אלא, מכיוון שבני ישראל הם 'חלקו' של הקב"ה, וכביכול עמו כחטיבה אחת - לכן לא הויקה להם המכה, וזהו עיקר השבח שעל שמו נקרא החג - פסח, וענין זה מתעורר שוב בכל שנה ושנה בליל הסדר, שהקב"ה מנשא ומגביה את ישראל להיות כביכול חטיבה אחת עמו.

והנה מצינו במהרי"ל (סדר ההגדה ג) שבליל הסדר הוא כביכול 'נישואין' בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמו ש'כלה בלא ברכה אסורה לבעלה' (מסכת כלה פ"א), כך ב'נישואין' הללו - מברכין בליל הסדר 'שבע ברכות' קודם אכילת מצה (עיי' בהערה אלו הם) ע"י.

ואף מי שמרגיש בנפשו כי 'מגורש' הוא מן הקדושה [כדכתיב אצל אדם הראשון (בראשית ג כד) 'ויגרש את האדם', ואמרו (בר"ר יט ט) שנתן לו הקב"ה גט פיטורין והיה דינו כאשה מגורשת], הרי בליל הסדר חוזר לברית נישואין על ידי אכילת מצה, בקירבת אדם הראשון קודם החטא, והדברים נשגבים.

הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע (מנחם ציון ד"ה ורח"ק) מבאר את ענין חציית המצה ב'רחץ', שהוא ככריתת ברית בין ישראל לאביהם שבשמים, וזוה"ק 'ותהי חציית העדה את האפיקומן כמו כריתת

עג. ולכן נמי אמרו בירושלמי (פסחים פ"י ה"א, הובא בתוס' פסחים צ"ט: ד"ה לא) שהאוכל מצה בערב פסח קודם זמנה 'כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו', כי אין ראוי להקדים לאכול את המצה טרם ברית הנישואין.

וב'מעשה רב' (אות קצא) להגר"א זי"ע מפרט את שבע הברכות, שלש בברכת קידוש [בופה"ג, מקדש ישראל והזמנים, שהחיינו], הרביעית בעת נטילת 'ורחץ' [שלשיטת הגר"א מברכים על נטילה זו], בופה"א על ה"כרפס", ברכת 'אשר גאלנו', ובורא פרי הגפן על כוס שני. זהו לשיטת הגר"א שנוטלין ידים בברכה בעת נטילת 'ורחץ', ולדידן שאין מברכים - עיין ב'לבוש' (סימן תעא סק"ב) שברכת 'על אכילת מצה' היא הברכה השביעית.

עד. כתבו המקובלים (ראה ביסוד ושורש העבודה שער ט פרק ו) שראוי לכל אחד להוציא מפיו את הסימנים 'קדש, ורחץ' עד 'נרצה'. צדיקים נתנו טעם לדבר, דהנה קיימא לן (ב"מ כז.) המוציא אבידה חייב להחזירה לבעליו על פי 'סימנים', והנה במשך השנה לפעמים אפשר שיאבד האדם מדרגותיו הרוחניות מחמת כוח היצה"ר שמתגבר עליו חדשים לבקרים, וסגולת ליל הסדר שיחזירו לו את האבידות שאיבד - על ידי שיאמר את הסימנים בפיו.

מענין לענין, פעם נשמע הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע אומר לעצמו בריש ה'סדר' את כל סדר הסימנים (קדש ורחץ כרפס וכו') ואח"כ התחיל קדש כסדר. יש שביארו לרמז דלפעמים 'מתעורר' האדם ב'נרצה' שהיה יכול לנצל את הלילה - ב'קדש' ב'ונצעק' וכו', חבל על דאבדון, על שלא ידעתי ולא חשבתני, לכן מיד בתחילת הסדר אמר את כל הסימנים, לאמר, ראה עוד מעט מגיעים כבר ל'נרצה' ואל תהיה בחינת שוטה המאבד מה שנותנים לו...

מוזה, שמי שעובר את ה' באמת יכול ליקח מלילות הללו של סדרים הרבה והרבה, הן ברוחניות והן בגשמיות, ולא דוקא אנשים גדולים יקרי ערך, אלא אפילו אנשים העבים והגסים פחותי ערך, כל אחד יכול ליקח כפי ערכו, וחייבים להאמין בזה ולעורר את הלב בתשובה כדי להתקרב אליו יתב"ש, עכ"ל"ע.

ואפשר לתת רמז לכך מן הכתוב (שמות י"ד) 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', שהמשיל הקב"ה את

שערי טומאה ואעפ"כ גאלם הקב"ה והוציאם מאפילה לאור גדול, וכן עתה מחויב כל איש ישראל להאמין ולומר 'בעבור זה עשה ה' לי דייקא', כי גם כהיום - בלילה הזה יוצאים מאפילה לאור גדול אפילו מי שמשוקע ונמצא בשפל המצב"ע.

ואל ידמה האדם בנפשו דהני מילי לצדיקים נשגבים, אבל לדידן לא שייך כל זה, כי זה אינו, וכמו שכתב ב'בית אהרן' (לפסח עמוד פה:) וז"ל. 'היוצא לנו

עה. סיפר החסיד הישיש רבי משה בויס ז"ל שעוד זכה להסתופף בצל קדשו של הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע, כי בחצר אלכסנדר היו כל החסידים כולם משתתפים בעריכת הסדר של האדמו"ר ('קיטל' מיוחד היה להם שבו תפורים כיסים גדולים עבור המצות והיין), ומידי שנה בשנה כשנכנס ה'ישמח ישראל' לערוך את הסדר היו פניו חוורות כמראה הסייד, וחרדת אלוקים נפלה על כל העם - חרדה שאי אפשר לתארה, כך ניגש אל ראש השולחן הניח הקערה והחל זועק בקול גדול ליל התקדש חג, ליל התקדש חג, שוב ושוב עד שפניו בערו כלפידיים בשלהבת אש קודש, ואמר א איד וואס גלייבט נישט, אז אין דעם נאכט גייט מען ארויס פון די נידעריגסטע בחינה ביז צום עכסטן מדרגה, איז ער דער רשע וואס די הגדה מיינט [מי שאינו מאמין שניתן לעלות ולצאת בזה הלילה מהשאל תחתית הנמוך ביותר עד המדרגה העליונה ביותר הוא הרשע המוזכר בהגדה], ופניו החוורים נהפכו לאדומים כאש ודפק בחזקה על השולחן עד שכל הכלים נרעדו מחוזק ההכאה.

וכבר העירני חכם אחד, כי ביתר עומק מצינו עוד לימוד נפלא בדבריו, שגם השרוי בשאל תחתיות עדיין אינו מכונה 'רשע' שבהגדה, מתי ייקרא כן - רק המתייאש ממצבו ואינו מאמין שבידו לצאת משם בלילה כזה, הוא הוא ייחשב כ'רשע' שבהגדה.

איתא ב'ישמח ישראל' (לשחזה"מ ד"ה הנה אמרו חז"ל), שהנה בשבת חול המועד פסח מפטירין מענין העצמות היבשות' שהחיה יחזקאל הנביא, וב'טור' (או"ח ת"צ) כתב כי איתא מרב האי גאון שבפסח תהיה 'תחיית המתים'. ומבאר הישמח ישראל דקאי על אלו האומרים נואש לעצמם, וז"ל יבשו עצמותינו ואבדה תקוותינו - אין לנו עוד חלק ונחלה מאבינו שבשמים. אבל באמת אינו כן, אלא עצמותו של כל יהודי חי וקיים, אין לו אלא להחיותם... ומבאר שם, שהחג הקדוש הזה מסוגל לזה כמו שאנו אומרים (פיטס לפר' החודש) אמיץ לעורר מרדם ישינים.

עו. הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע נלב"ע בה' שבט תרס"ה, והנה קהל הקודש חסידי השפת אמת ראו בבנו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע כממשיך של אביו הגדול, אך הוא לא כל כך הסכים לכך, והגם שאנ"ש הגיעו להסתופף בצילו - הוא לא דחאם, אבל טיש'ן (עריכת שולחן) לא ערך במשך כמה חדשים, וכך היה אומר באותה תקופה, אבי הק' השאיר לי ירושה לא קלה, לאידך, חבל שתתפרד החבילה.

אחרי כג' חדשים ומחצה (אותה השנה שנה מעוברת היתה), לקראת הפסח הורגש בקרב הקהל איזה הרגשה שיהיה כאן איזה שינוי, ורבים נתאספו שמה מקרוב ומרחוק. ואכן, בליל הסדר נענה האמרי אמת, 'עצור במילין לא אוכל' (איוב י) ופתח לדבר את השמועס (שיחה) הראשון שלו, וכה אמר (נדפס באמרי אמת לימים ראשונים של פסח תרס"ה, תחת התיבות עצור במילין לא אוכל) הנה אומרים בהגדה על ה'בן הרשע' ואף אתה הקהה את שיניו, וצריך ביאור, מדוע מרחקים אותו כל כך - הקהה את שיניו, מדוע אין מקרבין אותו לה' ולתורתו, הרי סוף סוף הוא אחד מה'בנים', ולא עוד אלא ששאלתו דומה עד מאד לשאלת החכם, עד שכמעט ואך בקושי מבחינים ביניהם (שהחכם אומר אתכם, ואילו הוא אומר לכם).

אלא ביאור הדבר, שאכן בפסח הזמן מאיר לכל יחיד ויחיד באשר הוא, ואפילו הרשע יש לו 'עליה' ואור נפלא בימים הללו, לכן הוא בעצמו מתחיל לשאול שאלות ה'דומות' לשאלות החכם. אלא שהבראך (השבר) הוא, שכוונתו להשאר בקושיות, ואינו בא כלל לשמוע 'תשובות' ודיבורים המחייבים אותו לעזוב דרכיו הנלוזות... (וז"ל) ועדיין עומד ברשעו ומוציא עצמו מן הכלל אדם כזה קשה מאד שיהיה לו תקנה וצריכין להרחיקו לפי שבימים אלו הוא יכול לקרב עצמו למקום בניקל ואינו רוצה... ופסח הוא הזמן שכל אחד יכול להוושע, ואפילו מי שאין לו עוד מחשבות

זהרי זה עיקר משמעות של שם החג 'פסח', מלשון דילוג וקפיצה, ללמדנו שביד כל אחד לקפוץ מדריגות רבות^{ע"ז}, הרבה יותר ממה שבכוחו לעלות בכל השנה כולה^{ע"ח}.

הבן שואל - עת רצון למלא משאלותיו וביותר לזש"ק ופתיחת הלב בתורה

שנינו בפסחים (קמז:). 'מוזנו לו כוס שני וכאן הבן שואל', ופירשו צדיקים שנרמזו בדבריהם הקדושים כי בגשת האדם לשאלת 'מה נשתנה' נעשה 'עת רצון' בשמי מרום, ואפשר להתפלל ולבקש כל משאלות לבו, והיינו 'הבן שואל' יכול כל איש מבני ישראל הנקראים 'בנים למקום' לבקש בקשותיו מאביו שבשמים. וכך איתא ב'בית אהרן' (עט:). 'אבי זצוק"ל (רא"ש מסטאלין) אמר כאן הבן שואל, פירוש שואל הוא מלשון שאלה ובקשה, ר"ל באן יכול הבר ישראל לשאול ולבקש מאביו שבשמים כל מה שצריך, ולקבל חיות על כל הדברים בלילה הזה ולהשיג מה שלא עמל ויגע על זה. עכ"ל^{ע"ט}.

הגאולה להעלאה על גבי הנשר - אף שהוא עוף טמא, כי אדרבה, ללמדנו בא, שאף מי שנמא בעוונות יכול להתקרב אליו יתב"ש, וידו פשוטה לקבל שבים.

וכן אמר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות לפסח תק"פ, בתחלתו) וז"ל. והנה כמו שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כמו בן חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא היה מעובדי עבודה זרה 'ועכשיו' קירבו המקום לעבודתו. והיום בלילה התחיל לעבוד את ה' בתחילה במצוות הנהוגות אותו הלילה, עכ"ל.

ובזה מבאר החתם סופר הטעם שמברכים ברכת 'אשר גאלנו' בסוף 'מגיד', אף שבכל המצוות קי"ל שצריך לברך עליהם עובר לעשייתם, כי מצינו גם בנר שמברך לאחר הטבילה, והיינו טעמא כי קודם לכן אינו יכול לברך שעדיין נכרי הוא, וכך אנו נדמים לגר שמתגייר עתה, ורק לאחר סיפור יצי"מ הרי אנו נחשבים כיהודים ויכולים לברך (ומיישב בזה עוד כמה קשיות, עיי"ש).

טהורות ודעתו מעורבבת והמכוון לאלו האנשים שדעתם מעורבבת הרבה שגם להם היתה עליה בימים אלו וגם הרשע יכול להיוושע בפסח, עכ"ל.

ומידה טובה מרובה, שהרוצה להתקרב בימים אלו - אכן, תקנה יש לו, ויזכה לרב טוב הנשפע בימים הללו ממעל. עז. ונרמז זאת ב'כרפס', שכל השנה הריהו טמון באדמה, ורק ה'עלים' יוצאים מלמעלה, ואעפ"כ בליל פסח מוציאים אותו מעמקי האדמה ומתהפך להיות חפצא של מצוה - לעלות על שלחן מלכים זה שלחן הסדר, וכיו"ב ביד כל אחד להתעלות מבירא עמיקתא לאיגרא רמא למעלה למעלה.

והכי הוה מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע על ה'צנון' הנלקח ל'כרפס' (לפי כמה מנהגים) - 'כל השנה ביסטו גיווען ווערד א רעטיך', פירוש היית שוה כצנון [בשפת האידיש מדמים דבר שאינו שוה כלום 'ער איז ווערד א רעטיך'] ועתה זכית להתעלות ולהיות על שולחן הסדר, כמו כן לדידן, אף מי שאינו שווה אלא 'רעטיך' - בידו להתעלות בלילה הזה.

עח. כתבו ה'ראשונים' (רשב"ם פסחים צט:). דחז"ל תיקנו לשתות ארבע כוסות של יין בליל הסדר, שהוא זכר לארבע לשונות של גאולה שהבטיח הקב"ה לישראל במצרים, והוצאתי וגאלתי ולקחתי, וביארו ה'אחרונים', דמכל מקום צריך לתת טעם מדוע תיקנו לקחת דווקא יין, ולא אמרו שיקחו ארבע מצות וכדו', ואומרים משמו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שבכל לשון של גאולה זכו בני ישראל לגאולה גבוהה ושלמימה יותר, וכנגד זה תיקנו זכר לזה בשתיית יין דהשונה 'יין המשכר' הרי בכל כוס וכוס נעשה הוא 'אדם אחר', וכמה שישתה יותר יתבשם וישמח טפי - ממילא אף הודאתו לה' וסיפור הנפלאות תהיה כ'פנים חדשות'...

וכלומר, שזאת היא הכוונה, שעל האדם להיפך להיות 'אדם אחר' - בריה חדשה, מכח ליל הסדר וסיפור ההגדה ולהתעלות בדרגא בתר דרגא.

עט. וז"ל הרמב"ן (שמות יב מג), ומן הידוע שהיו ישראל במצרים רעים וחטאים מאד, ובטלו גם המילה, (ומוכיח זאת מפסוקים) ועל כן ארך גלותם שלשים שנה (יתר על ארבע מאות). והיה ראוי שיתארך יותר, אלא שצעקו והרבו תפלה. וזה טעם ויאנחו מן העבודה ויצעקו ותעל שועתם, וישמע אלהים את נאקתם (לעיל ב כג כד), ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי (שם ג ט), וכתוב (דברים כו ז) ונצעק אל ה' אלהי אבותינו וישמע ה' את קולנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו, כי לא היו ראויים להגאל מפני הקץ שבא, אלא שקבל צעקתם ונאקתם מפני הצער הגדול שהיו בו עכ"ל.

וביותר אפשר לפעול על חשוכי בנים שכבר יפקדו ויפות הן התפילות בליל הסדר שבוקעות רקיעים ובכוהן בורע של קיימא^פ, וגם זה בכלל 'הבן שואל' - לבקש על הבן. שבשמים^{פב}.

ואף מי שכבר זכה לבנים, יקיים 'הבן שואל' - לשאול עוד יש להביא בסגולת אמירת 'מה נשתנה' וכמו ולבקש על הבנים, שילכו בדרך הישר והטוב^{פא}, שכתב ה'ויגד משה' (להגאון רבי משה יהודה כ"ץ

אמור מעתה, גם מי שמרגיש כי הוא 'רע וחוטא מאד', אל יתייאש מגאולתו ומתפילתו, כי גם אליו ישמע ה' בתפילתו. וכן מצינו לשון רש"י הקדוש (יבמות עב.) שכתב אודות 'עת רצון' שאפילו בזמנים שאין בני ישראל ראויים, מ"מ ה'עת רצון' ממשיך להתקיים ולפעול לטובת בני ישראל. ודבריו נסובים על דברי הגמרא, ת"ר כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היה יום שלא נשבה בו רוח צפונית בחצי הלילה שנא' (שמות יב-כט) ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וגו', מאי תלמודא הא קמ"ל דעת רצון מילתא היא. וז"ל, עת רצון מילתא היא. וכיוון דחצות הלילה עת רצון הואי למכת בכורות, הואי נמי עת רצון לרוח צפונית, ואין לך יום שרוח צפונית אין מנשבת בו בחצי הלילה, וזה היה סימן לדוד, כנור תלוי לו למעלה ממטתו ונקבע כלפי צפון, כיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו ומנגן מאליו, והוא נעור. והאי דנקט הכא 'ארבעים שנה' לומר לך שאפילו אותן מ' שנה דנזופים היו ולא נשבה להו (רוח צפונית) בימים, נשבה להו בחצות לילה, משום דעת רצון הוא.

פ. גם מצינו ב'אור החיים' הקדוש (פרשת בא) על הפסוק (שמות יג ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, ומאי 'לאמר', ובאחד הפירושים מפרש 'להיות שאמר 'והגדת לבנך', תינח אם יש לו בן, אם אין לו בן יהיה פטור, תלמוד לומר 'לאמר', שעל כל פנים צריך להגיד אפילו בינו לבין עצמו, ואם תאמר כיון שעכ"פ הוא צריך להגיד אפילו בינו לבין עצמו אם כן למה אמר 'לבנך', ואולי שאם יגיד הגדה האמורה בענין יזכהו ה' שיגיד לבנו, וכדי שלא תטעה לומר דווקא, לזה אמר 'לאמר' [ויש נוהגים ללמוד דברי ה'אור החיים' הקדוש אלו אחר ליל הסדר, כסגולה לזכות לזש"ק, והרבה מעידים שנפקדו בדבר ישועה ורחמים אחרי שלמדו דבריו הקדושים אלו. זאת ועוד, שמעתי מדיין חשוב שבנו עמד כארבעה שנים אחרי נישואיו ועדיין לא נושע בזש"ק, בחודש אלול בפרשת כי תבוא כשבא לומר את ה'שיעור הקבוע' שהוא מוסר בליל שישי בספר 'אור החיים' הקדוש, הגיע לפסוקים של 'ארמי אובד אבי' ושם נזכר מהסגולה ללמוד דברי האוה"ח אודות הפסוק 'והגדת לבנך ביום ההוא', ובטעות היה נדמה לו שגם פסוק זה נכתב בפרשת כי תבוא, חיפש ולא מצא, עד שנזכר שזה בפר' בא. מיד למד את הענין מפרשת בא, וכעבור עשרה ירחים נולד לבנו בן למזול"ט, והרי שלימוד דברי האוה"ח הק' הללו מועיל אף 'שלא בזמנה', וכ"ש בליל הסדר].

עוד טעם להא דסגולת הלילה להיוושע בזש"ק, דהרי מפתח של חיה לא נמסר למלאכים ואינו אלא בידי הקב"ה בכבודו ובעצמו (תענית ב.), ונמצא שבשעת הכושר זו שהקב"ה עם הפמליא של מעלה יורדים כביכול לביתם של ישראל יכול כל אחד מישראל לשאול מלפניו, ולפעול עבורו ברכת טוב של זרעא חייא וקיימא.

עובדא ידענא באברך בן טובים שעברו עליו שנים ארוכות אחר נישואיו וטרם נפקד בזש"ק, אתא ובא לפני אחד מצדיקי דורנו ותינה בפניו את צערו, הציע לו הצדיק, שילמד היטב את נוסח 'הגדה של פסח' עם 'מפרשים' על בוריו מרישא ועד גמירא, ואכן עשה הלה כדבריו, והתחיל ללמוד את ה'הגדה' עם פירושי הראשונים, ותוך זמן קצר נתבשר בדבר ישועה ורחמים, למותר לציין שתיכף מיהר אל הצדיק כדי לבשר לו על הבשורה הטובה שגמל עמו הקב"ה על ידו, אך הרבי השיב לו בפשטות 'אף אני לא ידעתי עד כמה גדול כוחה של סגולה זו...!'

פא. וכך נהג הרה"ק בעל ה'עקידת יצחק' מאלכסנדר זי"ע ושאר הצדיקים לבית אלכסנדר, לומר בכל שנה 'וכאן הבן שואל', דא קען מען בעהטן אויף קינדער און אויף גוטע קינדער (כאן אפשר לבקש על בנים ועל בנים טובים).

פב. חסיד בר אוריין ציפה שנים רבות לזרע של קיימא, שנה אחת בעת שהלך רבו הרה"ק רבי יחיאל יהושע מביאלא זי"ע לשאוב 'מים שלנו' לאפיית המצות, ניצל את שעת הכושר ובכה לפניו בדמעות שלישי על שהוא הולך עריירי, וברצונו שהרבי יפעל עבורו ישועה, נענה הרבי ואמר, 'הלא אמרו צדיקים שבליל הסדר קודם 'מה נשתנה' אפשר לבקש על בנים, כמרומז בלשון קדשם 'כאן הבן שואל', על כן איעצך ויהיה אלוקים עמך, תקרא אל ה' בחזקה באותה שעה ובודאי תזכה לישועה...!', אולם בשעת מעשה היו לו כמה טרדות בעת עריכת ליל הסדר,

באר הפרשה - פסח

שעצם נוסח ההגדה הוא תפילות (תחנונים ובקשות), ובידו לפעול נשגבות.

וזכר כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק בא אות ט) בזה"ל, עיקר זכרון יציאת מצרים, שיזכור האדם אף בצר לו מכל מקום כשיפנה עצמו לה' יתברך וישעו מכל צר ועקו דיליה, כמו שהיו במצרים בעומק הקליפות וכו' מכל מקום הוציאים השי"ת, בן כל איש אשר ידע נגעו לבבו לא יתייאש חס ושלום מלבקש עזר ה' להושיעו מן המצר.

ובפרט בענין הפרנסה, יתפלל שיומין לו השי"ת די מחסורו לו ולכל בית ישראל. ואף בכל ימי החג הקדוש הזה מסוגלת התפילה על הפרנסה להתקבל כי בן שנינו (ר"ה טו.) - 'בפסח נידונים על התבואה', על בן הוא זמן ראוי להפיל תחינה על שפע הפרנסה.

הרה"ק ה'אהבת שלום' מקאסוב זי"ע (ראש השנה ד"ה והוכיח) היה דורש כמין חומר מקרא שכתוב (בראשית כא כה) 'והוכיח אברהם את אבימלך על אודות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך', שאברהם הוא הצדיק פונה כביכול אל מלך מלכי המלכים הנרמו בתיבת 'אבימלך', וטוען לפניו יתב"ש על אודות 'באר המים' אשר גזלו המקטרגים שלא יושפע שפע לישראל כפי צרכם, 'ויאמר אבימלך' משיב השי"ת, 'לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה' לעכב את הפרנסה, אולם 'וגם אתה לא הגדת לי' - בשעת אמירת ההגדה לא רמזת לי מזה כלל ולא בקשת על הפרנסה, 'וגם אנכי לא שמעתי' גם ב'שבועות' בעת קריאת התורה ב'עשרת הדברות' המתחילים באנכי, לא שמעתי בקשה על כך, 'בלתי היום' זה ר"ה שנקרא היום ורק אז התפללו על הפרנסה, ומזה בא חסרון הפרנסה^{פד}.

מסערההעלי, סכ"א אות י"ג) וז"ל. ראיתי בכתב יד הרב הגאון בעל המחבר ספר שו"ת 'משנה שכיר' ז"ל שכתב שבספר 'כורסייא דאליהו' ממקובל קדוש מירושלים, הביא בשם בעלי מקובלים דע"י שאילת מה נשתנה גורמין פתיחת הלב לתורה, ועל כן נהגתי בביתי שכל המקובצים אצלי בליל הסדר כל אחד ואחד שואל 'מה נשתנה' - ומתפלל שיהיה לו לפתיחת הלב, ואחר גמר כל הנאספים גם אני בעצמי אומר מה נשתנה, עכ"ל.

ונצעק אל ה' - הזמן גרמא ומסוגל לקבלת התפילות לפעול בו כל מיני ישועות

אחר שביארנו כי 'אוצרות טלין נפתחין ביה' הרי הזמן מוכשר ומסוגל מאד להתפלל על כל המצטרך לו, בבני בחיי ומוזוני, שהרי הקב"ה וכל הפמליא של מעלה עומדים סביבו ומביטים בעבודתו, ואהבת האב על הבן מתעוררת באותה שעה, וכל שערי רחמים פתוחים לפניו, ולכן אם יבקש ויתפלל בודאי ישמע ה' שוועתו^{פז}, וימלא כל משאלות לבו לטובה ולברכה. וכך מצינו במהרי"ל (הלכות ההגדה) שלכן נוהגים לאכול ביצה בליל הסדר, כי בלשון ארמי קוראים לביצה ביעא שהוא גם מלשון תפלה [כדתרגם אונקלוס (בראשית מח כב) 'בחרבי ובקשתי - בצלותי ובבעותי'], 'דבעא רחמנא בן ופרקינן', ויש בזה כדי להזכיר לאדם לנצל שעת הכושר זו ולהתחנן לפני מלך מלכי המלכים שיפדה אותו מכל צרותיו.

וכן מבואר ב'דרכי משה' (תע"ג סק"ב) הנותן טעם למה נוטלים את הידים קודם אכילת כרפס, וז"ל. 'אפשר לומר, דסיפור ההגדה הוי כמו תפלה, שאנו מספרים כבוד הא-ל ושבחיו יתעלה, לכן צריך כאן נטילה, והיינו

כי מיהר מאד כדי להספיק להיות נוכח אצל רבו בעריכת הסדר שלו, וזה גרם לו ששכח לבקש ולהתפלל על בקשתו, ויהי בסיום הסדר כאשר נכנס האברך אל בית רבו כדי להשתתף ב'סדר', קראו הרבי, ושאלו בצער 'מדוע שכחת לבקש...?', מיד התעשת החסיד וניצל את השעות שנשארו לו מאותו לילה לבקש רחמים ותחנונים לפני המקום, וזכה בשנה הבאה להיפקד בדבר ישועה ורחמים.

פג. אך 'למודעי אני צריך' כי אין הכוונה להפך את ליל הסדר ל'עצרת זעקה'... אלא כל התפילות והבקשות יהיו מתוך שמחה והודאה כי עד הנה עזרונו רחמיק, ואל תטשינו ה' אלוקינו.

פד. כיו"ב אמר גם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, אך בשינוי קצת - 'בלתי היום' איני שומע מכם דבר כי אם - 'היום' דהיינו דיבורים על עניני היום כל אחד שואל האיך אשיג פרנסת יומי, וכל שיח ושיג הבריות נסוב אודות מצב השווקים ('היום' הדולר עולה או יורד וכיו"ב), ועל כן אין השפע מגיע אליהם, כי במקום להתפלל על הפרנסה הינם עסוקים וטרודים בהבלי הזמן - על עניני היום.

יש שרמוזו לתפילה על הפרנסה בפסח, בדברי חז"ל וביותר, עת זומן לפעול דבר ישועה ורחמים בעת (עירובין יח:) 'יהיו מזונותי מרורין בזית', שצריך לבקש על הפרנסה 'והמזונות' כאשר אוכלים 'כזית מרור' ברשימות שכתב חסיד אחד מה שראה אצל רבו הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע בליל הסדר, שבתוך הדברים למצות היום.

פה. נוראות מתאמרא בשם הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (עיי' פרי צדיק ויצא אות ט) דלכן 'מתחיל בגנות' את ההגדה של פסח ופותח בפרשת ארמי אובד אבי, כי על זו הפרשה כתיב במדרש (תנחומא ריש פרשת תבא) וז"ל. אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא, בוא וראה כמה מתחטאין, וכמה יש להן פתחון פה לעושי מצות, אדם יש לו עסק אצל מלכות, פעמים שהוא נותן כמה ממון עד שמגיעין אותו אצל המלך. כיון שהגיע אצל המלך, ספק עושה שאלתו, ספק לא עושה. אבל הקב"ה אינו כן, אלא יורד אדם לתוך שדהו, ראה אשכול שביכר, תאנה שביכרה, רמון שביכר, מניחו בסל והולך לירושלים ובא ועומד באמצע העזרה ומבקש רחמים על עצמו ועל ישראל ועל ארץ ישראל, שנאמר, השקיפה ממעון קדשך וגו'. ולא עוד, אלא שהיה אומר, איני זז מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה (כחוני המעגל בשעתו), וכתוב אחריו, היום הזה ה' אלוקיך מצוך לעשות... אמר רבי חייא בר אבא, כמה מתחטאין עושי מצות לפני הקב"ה, שהקב"ה גוזר גזירה, וצדיקים מבטלין אותה, שנאמר, כאשר דבר מלך שלטון, ומי יאמר לו מה תעשה (קהלת ח ד). מי הוא (האומר לקב"ה מה יעשה, ה"ה) שומר מצוה לא ידע דבר רע (שם שם ה), זה ממחה על ידו של הקב"ה, עכ"ל המדרש. ומרמזים לאדם - אף שאין ביכורים בזמן הזה, אבל כוחן של מביאי ביכורים יש כהיום הזה לכל איש ישראל בלילי פסחים, כי הוא כחוני המעגל בשעתו שהיה מתחטא 'כבן המתחטא לפני אביו' - שהרי עתה יושב הוא על שולחן אביו, ויכול כל יהודי לומר לקב"ה איני זז מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה והוא מבטל כל הגזירות. סיפר הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ה'שרף' ממאגלניצא זי"ע מעשה שהיה עם רבו ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע, וכך הוה, יהודי תמים, שהיה חוכר 'בית מזיגה' מן הפריץ כדי להתפרנס ולהביא טרף לביתו, מחמת איזה סיבה לא היה לו מעות בכדי לשלם לפריץ במועד הנקוב לו - שחל בעיצומם של ימי הפסח, והנה הפריץ שלח להזהיר את היהודי כי אם לא ישלם את דמי החכירות במועדו במקומו וכהלכתו רע ומר יהיה עונשו. ויהי כאשר קיבל היהודי את ההודעה הזאת נפלו עליו אימה ופחד, כי בהבל פיהם היו השליטים הללו חורצים את גזר דינו של אדם לחיים ולמות, וכ"ש כאשר היה הדבר נוגע למשפטו של יהודי שאז לא היו מגזימים כלל, ולא על כגון דא נאמר (תהלים קמד ח) 'אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר'.

בצר לו שם פעמיו לאפטא, אך מכיוון שלא היתה הפרוטה מצויה בכיסו הוכרח לילך רגלי, ומלאו מנעליו וכל בגדיו רפש וטיט מביצות הדרכים, בערב שבת הגדול הגיע אל העיר אפטא, ומיד מיהר אל חצר הקודש, הגבאי שראה את ההילך מלוכלך ומטונף לגמרי לא נתן לו להיכנס הביתה והודיעו שלא יוכל להקביל את פני הרבי קודם שב"ק, בלית ברירה נשאר לשבות באפטא כדי להיכנס אל הקודש אחר השבת, ויהי בשבת אחה"צ עלה ה'אוהב ישראל' על הבימה ודרש דרשת שבת הגדול בקול חוצב להבות.

'כפרי' זה לא הבין אפילו דיבור אחד של הרבי, לאחר דרשתו החל הרבי לדרוש ב'הגדה של פסח', בהגיעו ל'ונצעק' כבר היה בדביקות גדולה, והתחיל לעורר את העם ואמר (בלשון אידיש - שלכן הבין הכפרי את דבריו) שלא ידמו בנפשם שזהו 'מעשה שהיה' פעם אחת במצרים, רק זה יכול להיות גם היום, כי בכל שנה בליל החג 'הזמן גרמא' ומתעורר שוב אור זה - וכל איש הנמצא בצר ומצוק שצריך לישועה ורחמים אם יצעק אל ה' בלילה ההוא, הן מי שצריך להפקד בבנים, הן בפרנסה, הן מי שיושב כבר בבית האסורים או מי שירא שלא יצא גזר דינו לבית האסורים, והן מי שצריך לשלם לאדונו ואין לו במה לשלם - 'כולם כולם' יושעו אם יצעקו לה', כי רק בצעקה תליא מילתא... כשמוע היהודי התמים את דברי הרבי, הבין בנפשו, שבוודאי הייתה כוונת הדברים אליו, לכן לא התמהמה כלל אלא מיד במוצש"ק חזר לביתו והודיע לבני משפחתו שקיבל הדרכה ברורה מן הצדיק, והוא כבר יורה לה בבוא העת כדת מה לעשות, ואכן בליל הסדר כאשר הגיעו לפיסקא 'ונצעק אל ה' אמר לאשתו כאן תצעקי ונוושע, והחלו לצעוק הוא והיא, וכך צעקו וצעקו ולא ידעו אימתי לפסוק... עד שהכה אחד בחלון, ופסקו מצעקתם בכדי לשמוע מי הדופק בחלונם, וראו כי הוא ערל אחד ממכיריהם, ויפתחו לו את הדלת, והנה הוא נושא ב' חביות, ויספר להם כי השתכר היום, והכה את אשתו עד שמתה תחת ידו, ומפחד הוא כי יודע הדבר לאדון ויענישהו בעונש מוות, על כן מוכרח הוא לנוס על נפשו, וכאן יש בידו שתי חביות מלאות אדומים, ואינו יודע מה לעשות עמהם, ומכיוון

שראה כי בביתם עדיין אור הוא, על כן בא אליהם, ואמר להם - קחו שתי חביות הללו, ובאם אחזור לעיירה כאן תתנו לי אחת מהם, והב' תישאר בידכם, במתנה גמורה, הסכים היהודי והורה לו היכן להניח את החביות. מיד בחולו של מועד הלך היהודי אל הפריץ וסילק את כל חובו בשלימות, וקיבלם הפריץ בסבר פנים יפות, ואמר לו מכיוון שאיש נאמן אתה יהא ה'ארענדע' (שכירת בית המזיגה) לך עד עולם.

אחר החג נסעו להעיר להלביש עצמם ולהנעיל את עצמם בדרך הכבוד, גם סוסים ופרים קנו להם, ונסע לאפטא כדי להודות על הנס שנעשה עמו, אך מיד בכניסתו אל הקודש אמר לו ה'אוהב ישראל' בפשטות 'אין לך מה להודות לי על הנס, כי אתה המשכת עליך ישועה בעת שצעקת באמירת 'ונצעק'...' (הובא בתורת השרף ממאגלניצא מתוך 'שארית ישראל' עמו' 208).

ויש סיפורי ניסים כאלו למאות ולאלפים מאנשים שנושעו על ידי שקיימו בנפשותם 'ונצעק' בליל הסדר, ולא ניזול כי רוכלא לפרט את כולם, וחדא מינייהו הווה ביהודי שעברו עליו יותר מעשר שנים מנשואיו ועדיין לא זכה להיפקד בפרי בטן, באותה שנה החליט יחד עם בני ביתו לערוך את הסדר בינם לבין עצמם, כדי שיוכלו לשפוך שיחם אל ה' באין מפריע, ואכן כעבור שנה זכו להיוושע בדבר ישועה ורחמים, (ובוודאי שאין בזה הוראה כללית להתבודד בעת הצעקה, שהרי העיקר הוא התפילה היוצאת מקירות ופנימיות הלב, והקב"ה יקבל תפילתנו לרחמים ולרצון).

שמעתי מידיד נאמן איש צדיק וחסיד, לפני כמה שנים נחרב ביתו ומשפחתו כשהוכרח לתת 'גט פיטורין' לנוו"ב, אז עלה לארה"ק וישב בה באחד הערים כאיש בודד, וכה מספר הצדיק, כשבוע לפני פסח החילותי להרגיש יסורים נוראים בגבי, יסורים חותכים כמו סכין, וכבר הוכרחתי לבקש עזרה בהליכה... הרופא ערך לי בדיקת סי טי וחכיתי לתשובות... מאחר שהייתי בודד הוצרתי להכין לבד כל הפסח, ומתוך היסורים הללו עלה הדבר בקושי עצום, ויהי בערב החג, כאשר הגיע כבר זמן שריפת חמץ, קיימתי את הסגולה הידועה - לכתוב את כל הצרות על גבי הנייר ולשרוף הדף בתוככי שריפת החמץ. באותו זמן התקשר אלי הרופא שעשה את הסי טי וביקש לדעת מי 'רופא המשפחה' שלי... אחר כמה דק' התקשרתי בעצמי לרופא המשפחה, והלה גילה את לבי שיש חשש לגרוע... וקבע עמי שאבוא אליו ביום הראשון של חוה"מ, רק זאת אמר לי באותה שעה, שאמעט ככל הניתן מהליכה ברגליים.

חזרתי לביתי, בקושי רב ובלב כבד מאד הכנתי את שולחן הסדר, הכנתי לכוסות יין טוב שיוציאני מעט מה'מצב' שהנני שרוי בו. בליל התקדש החג הלכתי לביהמ"ד כשהנני יודע (חושב ומדמה) שזה ה'פסח' האחרון בחיי... באמצע אמירת 'הלל' בתפילת ליל החג החילותי לתפוס את הנעשה עמדי, ובהגיענו לפסוק 'לא המתים יהללו י-ה' החילותי לזעוק את הפסוקים בקולות וברקים... כל המתפללים הסתכלו עלי כמו שנפלתי מהירח... אבל אני את שלי עשיתי, בכיתי והתפללתי, שפכתי נפשי לפני אדון כל. כשבכל אותו הזמן עדיין הנני מרגיש יסורים נוראיים.

אחר התפילה באתי 'יחידי' הביתה, שבור ורצוף, אמרתי, רבש"ע אין לי כלל חשק לערוך סדר... כשהנני עומד ונוזר היכן הייתי אך לפני כמה שנים, מלך בגדוד, אב למשפחה ברוכה, יושב בראש שולחן הסדר, בניי כשתילי זיתים סביב לשולחני... והנה עתה, נהפך הגלגל, איכה ישבה בדד... אבל אין עוד מלבדך כאן, אנא ראה נא בעניי, וקבל את הסדר לרחמים ולרצון. החילותי ב'קדש', ומשם להא לחמא עניא... בהגיע ל'כאן הבן שואל' פרצתי בבכי טהור לפני אבי שבשמים אשר רק אני והוא עמי בבית, אוי, רבוש"ע, אין לי לא 'בן' ולא 'כאן'... מה אירע עמדי, אבל, אתחזק לשאול, אני אשאל אותך 'אבי' שבשמים - מה נשתנה הלילה הזה מכל לילות סדר בשנים עברו, אנא, אני אשאל מה נשתנה מתוך ברען (התלהבות), ואתה תענה לי גם בברען, וכך המשכתי בכל הסדר. מה אומר ומה אדבר, בהגיעי ל'ונצעק', קיימתי בעצמי את ה'ונצעק' כדת וכראוי, מקרב לב בקעו הזעקות, וכ"כ זעקתי עד שלאחמ"כ כמעט לא יכולתי להוציא הגה מפיו... בהגיעי אל 'צפון', שוב נפתחו סכר דמעותי, ובקשתי מקרב לב עמוק - רבש"ע שלח לי את ה'צפון', אותו השידוך (השני) הצפון ונסתר ממני אשר אני ממתין לו בכליון עינים.

ע"כ פרק א' - סיפור הקושי והצער. אמנם מכאן ואילך נפתח לפני פרק ב' - פרק הישועה. בחוה"מ נכנסתי אל הרופא כשהנני חושש לגרוע, ומיד שאלתי אותו מתי הוא 'יום המיתה' שלי, אמר הרופא, למה תדבר כך... במשך החג תשב על מקומך, אחרי החג תפנה לבית החולים רמב"ם, שם יושב חבר טוב שלי (במרפאות חוץ) והוא 'מבין' טוב על כל המעשה הלוזה. באסרו חג הגעתי לרמב"ם, הלה בדק ועיין היטב, ונענה בשלוות הנפש, אינני יודע מה אמרו לך, אבל אני, אינני רואה כאן מאומה, רק משהו קטן, אתן לך אנטיביוטק' רגילה, עשה נא 'צילום' נוסף וחזור הנה, מששבתי אליו בשנית, אמר לי הכל נקי לחלוטין, הנך בריא ושלם בתכלית. ואחרי 3 חדשים באתי בקשרי אירוסין... והכל נתהפך לטובה ולברכה.

וזה תוכן מכתב נפלא מאחד מבני החבורה שליט"א, והוא כי באמת תמיהה שבתמיהות תמהתי מאוד עד לב השמים, על מה שנשתרש בשנים האחרונות לעשות את ליל הסדר שהוקבע לסימני חרות וכבני מלכים לזמן תפילה וזעקה, ולכאורה יפלא מה מקום כאן לתפילות וזעקות והרי בגמ' ובראשונים כן בהלכה לא מצאנו שנקבע זמנה לתפילות וזעקות, והנה ראיתי בשו"ת דברי יציב (אבן העזר ס"ח פ"ג) דמוכיח שם להדיא שהג' תפילות שאנו מתפללים בכל יום שחרית מנחה וערבית תקנום האבות ביום א' דפסח, כמו"כ מביא שם דעה מהגמ' ומהמדרש שלידת יצחק ועקידת יצחק היו בו ביום, ושוב הראו לי בליקוטי מוהר"ן תורה ר"א וזל"ק מרומז בתרגום (איכה ב') שבפסח צועקין בתפילה כמובא על פסוק 'קול נתנו בבית ה' כיום מועד' כקל עמא דמצלין בחגא דפסחא, ולפיי"ז הפלא ופלא מה יש מקום וזמן יותר מתאים לתפילה וזעקה מלילי פסחים בהן מצאו אבות האומה לתקן סדר תפילה, עד כאן לשון המכתב. סיפר הגה"צ רבי יוסף משה מייזליש אב"ד לאסק שליט"א מב"פ, מעשה ששמע במעונות הקיץ של המוסדות העומדים בנשיאות גיסו הגה"צ אב"ד קראסנא שליט"א, במחנה הקיץ דשם עבד בחור ושמו 'מאניש', מאניש זה מן התמימים בעם היה, כחד מתמימי דקמאי... ומשהגיע הלה לפרק 'האיש מקדש' לא קם ולא זו שום שידוך (מכמה סיבות), וכבר היה נראה כי 'מה שהיה הוא שיהיה', ולא במהרה יקים הלה בית בישראל. יומא חד כשבת יחדם כל השלשה דלעיל, פתח אב"ד קראסנא וסיפר לגיסו כי 'מאניש' שכבר היה כבן כ"ח שנים בא בקשרי שידוכין, ותיהום כל העיר... פתח מאניש לספר סיפורו, בהאי שתא בליל הסדר ישבתי עם 'הגדה של פסח' המוסברת ב'עברי טייטש' (פירוש העשוי לפשוטי עם בשפה המדוברת), ושם ראיתי כתוב בסמוך לקטע של 'ונצעק' כי מעשה היה בימי הרה"ק מאפטא זי"ע, ולאחד ה'מושקע'ס (כינוי לחוכרים היהודים) לא היה לשלם דמי חכירותו לפריץ – דבר שהיה כידוע כרוך בסכנת נפשות, ושמע מושקע מהאפטער רב שאם יצעק ב'ונצעק' יושע, וכך הוזה.

והנה ב'סדר' אצל אבי שליט"א הסבו כל בני המשפחה, והחל מאניש לפרט בפרוטרוט את כל המסובים אחי ממאנסי והאחות מלעקוואד וכך האריך כיד... הטובה עליו, בהגיענו לקטע של ונצעק, השתקתי את כל הציבור ונעניתי בקול אל אמי, מה יהיה... מה יהיה הסוף.... כשל כח הסבל, אפס כוחי מלשבת כך מבלי לבנות בית, האם שהכירה היטב את בנה ואת מצבו נענתה ואמרה, מאניש יקירי, וכי מה בידינו לעשות עוד, הרי יודע הינך שאנו מדברים כסדר עם שדכנים, ובעזהשי"ת יבוא היום והכל ייגמר בכי טוב. נענה מאניש ואמר – כל המסובים כאן ישמעו היטב לדברי, כי ראיתי כאן ב'עברי טייטש' שב'ונצעק' יש ביד כל אחד להרים קול זעקה אל ה' האלוקים ולהושע בכל מילי דמיטב, אין מצוקה שאי אפשר לצאת ממנה. על כן כל אחד מהמסובים כאן (ושוב פירט אח פלוני, ואחות פלונית וכו' וכו') – כולם יזעקו אל ה', וישאלוהו כל המסובים מה נצעק ואיך נצעק, נתלהב מאניש ואמר בתמימות ובפשטות, זעקו ג' פעמים אל ה' – כבר אין בכוחו של מאניש לסבול ולהמתין יותר. מאניש מוכרח כבר לבוא בברית האירוסין... ואכן הכל חחרו אחריו ואמרו ג' פעמים באותו נוסח שנצטוו ממאניש. וכבר רצה האב להמשיך בעריכת הסדר, אך שוב החריש אותם מאניש, ואמר, ומה יהא עם אחי יעקב אשר אף הוא כבר בן כ"ו שנים, וכי מן היושר להמשיך בעריכת הסדר מבלי לסדר לו את זיווגו, על כן זעקו כולכם בשנית ג' פעמים אל ה' – כבר אין בכוחו של יעקב לסבול ולהמתין יותר. יעקב מוכרח כבר לבוא בברית האירוסין... ואכן הכל חחרו אחריו ואמרו באותו נוסח.

וראה זה פלא, מיד ביום א' דחוהמ"פ הציעו לשניהם הצעות שידוכים, ונתגלגלו הדברים במהירות עצומה, כגלגל הנופל במורד הר גבוה, עד שכבר עמדו שניהם בפני גמר ביום שלאחמ"כ, אלא שאז נתעורר להם ספק כדת מה לעשות – אם מותר לגמור ב' שידוכים לב' אחים באותו יום מחשש לעינא בישא, ושאלו את כ"ק האדמו"ר מוויז'ניץ מאנסי זי"ע שפסק להם שיגמרו למאניש ביום ג' בשבוע, ולאחיו 'הקטן' ביום ד'. ובעזהשי"ת הצליח מאניש מאד בכל דרכיו, בנה בית נאמן בישראל, לשם ולתפארת, ומוכר הוא מאד בעירו כאיש מצליח בעזהשי"ת.

לדין ייאמר, כי כל ה'חכמים' אשר בקרבנו, אם אך ישימו עצמם כ'מאניש' בתפילתם, ויתפללו ויזעקו אל ה' האלוקים כמאניש זה אשר לא ידע מ'חכמות', אלא בתמימות עצומה התפלל וזעק, וזכה לקרוע שערי שמים בתפילתו, אף אנו בגשתנו אל התפילה בתמימות ללא חכמות נקרע את שערי השמים.

עובדא ידענא מכלי ראשון, באחד שלא מצא זיווגים הגונים לבניו, השנים נקפו וחלפו כאשר בניו מתבגרים ועיניו רואות וכלות, שנה אחת כשנטלו הבחורים 'ברכת פרידה' מרבם הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע טרם נסעם אל אביהם לחג הפסח, אמר להם בצחות לשונו 'הלא הבן שואל בליל הסדר, תשאלו את האב מדוע עדיין אינכם חתנים...' הבחורים היו בטוחים שבודאי כוונת הרבי שישאלו ויתפללו אל אביהם שבשמים מדוע לא הגיע זמן ישועתם, אך בליל הסדר החליט אחד הבחורים לקיים דברי חכמים כפשוטם, ושטח בפני אביהם את שאלתם החזקה, מה נשתנה

באר הפרשה - פסח

אמר, דהנה העולם טועים וסוברים, שמה שאנו שונים מדור היוצא ממצרים, כי אין לנו 'משה רבינו' שיוציאנו ממצרינו - כל חד וחד בדיליה, אך אין זה נכון^פ, כי כל מה שזכו בני ישראל בהיותם ממצרים שהקב"ה ישלח את משה רבינו להושיעם היה אך ורק בזכות 'ויזעקו', והבי נמי בימינו אלה, אם נקיים בראוי 'ונצעק' אזי מיד ננאל מכל המצוקות, ואף נוכל לפעול שבוא יבוא בריתה משיח צדקינו במהרה בימינו.

למען תספר - סגולת סיפור יציאת מצרים אמרו חז"ל 'כל המרבה^פ לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח'^{פח}. נוראות איתא ב'חתם סופר' (דרשות,

חלקם שעדיין לא מצאו את זיווגם מכל חבריהם שכבר בנו בתים נאמנים בישראל, ויהי כשמוע האב המיוסר את שאלת בניו המיוסרים, נתעוררו רחמי האב על הבן ופרץ בבכי תמרורים וגרר אחריו את בניו המבוגרים, ועלתה צעקתם אל ה' בתפילה ובתחנונים שיזכו כבר להיוושע מצרתם, וכה בכו במשך זמן עד שאמם התאושה וצעקה עליהם שיש לשמוח בחג ואסור לבכות ולהצטער, מיד קיבלו כולם על עצמם להפוך את הדאגה לשמחה, והמשיכו לומר את סדר ההגדה בהתלהבות, ורק בתום הסדר הציע האב לומר הספרים רביעי וחמישי בתהילים ושפכו לבבם כמים לפני השי"ת, ובתוך פרק זמן קצר באו כולם בברית הארוסין.

סיפר בעל המעשה הרב עראקי שליט"א מעי"ת אלעד יצ"ו, אשר הינו בידידות קרובה עם הרב נ"ג ואף מארח אותו על שולחנו מפעם לפעם בשבתות ובימים טובים, לקראת ליל הסדר תשפ"ב הזמין את הרב נ"ג עם נור"ב להיות אורחיו, כמה ימים קודם החג נסע ברכבו עם אחד מבניו הגדולים, ובדרכם שמעו מפי 'בעל דרשן' את המעשה עם הרה"ק האוהב ישראל' מאפטא זי"ע אודות הסגולה הגדולה והנפלאה לערוך 'ונצעק' בליל הסדר, בשעה שאומרים 'ונצעק אל ה' אלוקי אבותינו' בסדר ה'הגדה', אמר לו בנו, מן היושר שהשנה נעניק את ה'ונצעק' עבור האורח ר' נ"ג שכבר עברו עליו יותר מט"ז שנים מיום נישואיו ועדיין ביתו ריקם, והגם שכבר דרש ברופאים הגדולים ביותר עוד לא נושע, סבר וקיבל ואף הודיע לבניו ביתו 'להיות עתידים ליום הזה', ואכן כאשר אמרו את ההגדה של פסח והגיעו ל'ונצעק' קמה שם 'צעקה גדולה', ואין הכוונה לצעקות בקולות וברקים שישמעו מקצה העיר עד לקצה השני... אלא היתה צעקה גדולה מקירות הלב, כמה רגעים בהם זעקו והתחננו לישועת ה' כשעין לא נשארת יבשה, עד שהרגישו ש'כיוונו את השעה' וכיוונו לעת-רצון ופעלו את הישועה. תיכף לאחר עריכת 'הסדר' אמר לו בנו הקטן כבן שבע שנים, לשנה הבאה יהיה לנו עוד ילד במשפחה, כי אני התפללתי ב'ונצעק' עבורנו... אני רוצה שיהיה לי עוד אח קטן...

ועתה הטו אזנכם לדבר פלא, בערב פסח אשתקד - שנת תשפ"ג, נסעו המארח ה"ה הרב עראקי וב"ב לבית החולים, ואף החלו שם לערוך סדר פסח כהלכתו, ובאמצע הסדר נולד להם בן זכר... וראו בחוש איזה רושם בשמי מרום עשה ה'ונצעק' של ילד קטן 'תמים'... והנה באור ליום רביעי פר' תזו"מ כ"ז ניסן נולד בן זכר לאורח הרב נ"ג לאחר המתנה של י"ז שנה... ואכן ה'ונצעק' פעל את פעולתו הן לגבי האורח והן אצל המארחים ושניהם נפקדו בדבר ישועה ורחמים בחודש ניסן שישועות בו מקיפות, ולא עוד אלא שכל המתפלל על חברו הוא נענה תחילה... פו. מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, שלכן לא נזכר שמו של משה רבינו בכל נוסח ה'הגדה של פסח' [אלא רק בדרך גררא 'רבי יוסי הגלילי אומר וכו' ויאמינו בה' ובמשה עבדו'], ללמדנו שכדי לזכות לגאולה שלימה אין בני ישראל זקוקים למנהיג גדול וקדוש כמשה רבינו ע"ה, רק 'צעקה ותפילה' המקרבת את הגאולה, כמו שזה גרם לגאולת ישראל ממצרים שנאמר (שמות ב כג) 'ותעל שועתם אל האלוקים'.

פז. בא וראה עד כמה צריך 'להרבות' בסיפור יציאת מצרים, שהנה נאמר גבי קרבן פסח 'ואכלתם אותו בחפזון' (שמות יב יא), וביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ בא ד"ה ואכלתם), כי בא הכתוב לרמז להאריך בסיפור יציאת מצרים בשעה שמצה ומרור ופסח מונחים לפניו עד שלבסוף הזמן שמותר בו באכילה יהא בהול ונחפז לאכול הפסח קודם שיעבור הזמן. ולדין ייאמר שיש להאריך בסיפור יצי"מ עד שתהא אכילת המצה והסעודה בחפזון... וכמו שמסיים שם החתם סופר 'והנסיון מוכיח'...

פח. הבטחה גדולה כתב ב'יסוד יוסף' (פפ"ה) בהאי לישנא וכל האומר שבח ויציאת מצרים והסיפור של ההגדה בחדוה ובשמחה, בלי שום לב רגז ובלי עצלות בדמיון משא ח"ו, אלא בכוונה ושמחת הלב, זה הוא אשר כנפי השכינה פרושות עליו תמיד להצילו בכל מקומות ובכל דרכים, וזוכה להיעשות לו נסים.

חסדים לכל העולמות שתמיד יעשה עמנו הא-ל ניסים ונפלאות לטובה.

גם הרה"ק ה'אגרא דכלה' זי"ע (פרשת עקב) עה"פ (דברים ז יז) 'כי תאמר בלבבך' וגו' מביא הידוע לנו מצדיקי דורותינו בקבלה מבעלי רוח הקודש שבאשר יצטרך אדם לאיזה ישועה כגון לרפואה ולהצלחה ולעבור במצולות ים בלי מבשול אזי יזכור כמו פיו מעין אותם הנסים בכיוצא בזה שנעשו לצדיקי הדורות לרבים או ליחיד, וע"ש שמפרש עפ"ז למה יעצו להמן להמית מרדכי דוקא על ידי תלייה על עץ, כיון שמעולם עדיין לא ניסו לעשות כזאת לישראל ועדיין לא נושעו מזאת הצרה, וממילא לא יוכלו לספר את נס ההצלה מהעץ, ולא יוכלו להמשיך את הישועה.

עוד ביארו בזה, כי כשהאדם מודה ומשבח להקב"ה על רוב חסדיו הרי הוא ממשיך בזה על עצמו עוד השפעות טובות כהנה וכהנה, ובזה פירשו צדיקים בלשון הכתוב (שמות טו ב) 'עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה', שהזמירות לא-ל הטוב הם ממשיכים את הישועה.

איתא בגמרא (ברכות ד:) 'דאמר ר' יוחנן איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה, וברש"י ביאר וז"ל, וסמיכת גאולה לתפלה רמזה דוד בספר תהלים דכתיב (תהלים יט טו) 'ה' צורי וגואלי' וסמך ליה 'יענך ה' ביום צרה' (שם כ ב), ואמרי' בברכות ירושלמי (פ"א ה"א) מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה, לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג, אף הוא הפליג. אלא יהיה אדם מקרב להקב"ה אליו ומרצהו בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו, עכ"ל^{פט}. הא למדת עד היכן גדלה

ח"ב רנב. לשבח"ג שנת תקצ"ד ד"ה הא לחמא), וז"ל. כי מובטחים אנחנו אפילו בגלות החיל, בשעה שאנחנו יושבים לספר יציאת מצרים לבנינו, להשריש לבותם ביראת ה', אזי שפע אלוק עלינו כמו בצאתנו ממצרים, עכ"ל.

הרה"ק הישמח ישראל' זי"ע (אות נו) מפרש מה ששינונו (פסחים קמז). 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח', היינו דאף אם כאשר התחיל לספר ביציאת מצרים היה במצב של 'גנות' מכל מקום על ידי הסיפור מתעלה הוא עצמו להיות 'משובח', והיינו שעל ידי הסיפור יצא ממצבו וישתבח מצבו בגשמיות וברוחניות בלילה הזה. וכך מבארים את הנאמר 'וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח' שה'מספר' עצמו נעשה משובח ומשתנה למעלותא, והתנא מבטיח לנו, אף שנתחיל בגנות עכ"ז על ידי הסיפור נתעלה ונעשה משובח^{פס}.

ובה כתב הרה"ק בעל ה'נועם אלימלך' זי"ע (בא ד"ה ולמען), היות כשהקב"ה ברחמיו עושה נס לישראל פעם אחת ונוקם להם מאויביהם או נתעוררו הרחמים ומועיל אפילו לעתיד בכל דור כשישראל צריכין להנקם מאיזה שונא העומד עליהם להכבידם בעול שררה או מלך או הקב"ה עושה נקמה בו כיון שכבר נתעוררו אותן הרחמים בענין בזה. וזהו ולמען תספר כו' אשר התעללתי במצרים, וכשתספרו זאת תעוררו אותם הרחמים וינקם לכם מאויביכם לבל יוכלו היצר לכם בלל, עכ"ל^{קז}.

ובזה פירש הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (קדושות לחנוכה, קדושה שניה) בלשון שאומרים בהגדה 'כל המרבה לספר הרי זה משובח' - הרי זה משובח בחסדים, כיון שיוצא מפיהם של עמו בני ישראל ספור הגדה והאותיות של חסדי המקום לבית ישראל אזי אלו האותיות מעוררין

פט. בדרך רמז פירשו בלשון 'מגיד' שהוא מלשון 'המשכה' (כמו 'גוד אחית'), שעל ידי אמירת 'מגיד' 'נמשך' האדם כלפי מעלה...

צ. ובדרך זה ביאר עוד הרה"ק ה'נועם אלימלך' זי"ע (ראה ד"ה א"י ראה) בלשון הכתוב (תהלים קמה ז) 'זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו', כי 'יביעו' הוא מלשון מבעבע, וכמו כששופכים מים על האש המים מבעבעים, וכשרוצים להזכיר רב טובך - להמשיך ישועות לעולם, הדרך הוא על ידי שמבעבע באיתערותא דלתתא, והוא ע"י וצדקתך ירננו, כשמרננים ומשבחים להשי"ת על כל צדקותיו וחסדיו.

צא. וכן מדאמרי יצא המלך ומצאו שהפליג משמע שבא לקראתו וחפץ לשמוע מה בפיו, כי על ידי אמירת פסוקי דזמרה ופסוקי שבח נתקרב הוא אל הקב"ה וכביכול הקב"ה מתקרב כנגדו לשמוע מה בפיו.

שה' יתברך הוציאנו משם ולכן צריכין לזכור תמיד יציאת מצרים. והאמת כי בכל עת יש 'מצרים' לכל איש ישראל (כל אחד בדידיה) ולכן מזכירין בכל יום יציאת מצרים, וכפי מה שיודעין וזוכרין שה' יתברך הוציאנו אין צריך להיות בפועל תוך המיצר כי (רק) כשאדם שוכח ומתנאה לומר כחי ועוצם ידי כו' (דברים ח יז) אז צריכין להביאו במיצר - שיראה כי הכל מה' יתברך. והנה יציאת מצרים הייתה הכנה לדורות כמו שכתוב בגמרא (ברכות לה.) שלשון 'המוציא אתכם' כולל על להבא וגם מעיקרא משמע, פירוש שיציאת מצרים היה לדורות, וכפי מה שהאדם זוכר ביציאת מצרים כן מתעורר אצלו יציאת מצרים בכל זמן (היינו ב'מצרים' הנהוג אצלו ושיך גביה בזמן הזה), עכ"ל (עיי"ש עוד).

תאכלו מצות - מעלת המצווה

נראות מצינו בדברי המהרש"א (פסחים קטז. ח"א ד"ה מצה) בגדולת מצוה זו, וז"ל, אבל אכילת מצה בערב הוא מטעם אחר, כמפורש סודו בקרבן מנחה שאמר 'מצות תאכל במקום קדוש' וכו', וזהו טעם אכילת מצה בליל פסח כדמיון המנחה לגבי כהן, וכו', ולמדנו מדבריו שאכילת מצה היא כאכילת 'קדשי קדשים'.

זאבן צדיקי הדורות היו משתוקקים בכל השנה כולה לאכול מצת מצוה בקדושה ובטהרה, ובקדושתם ערכו הכנה דרבה טרם קיימו מצוה רבה זו בכל פרטיה

קרבתו של המספר ביצי"מ אל הקב"ה, שכביכול גורם 'פתיחת השערים', ולא עוד אלא שהמלך יוצא לקראתו אל הפתח, עד שבכוהו לתבוע צרכיו, ואם בכל יום אמרינן כן, עאכו"כ בליל הקדוש הזה, שאז הוא הזמן והעת המיוחד לכך - בשעה שמצה ומרור מונחים לפניו, בוודאי ימלא ה' כל משאלות לבו לטובה.

זכה כתב ה'שפת אמת' (תרל"א ד"ה בכל) '...שהאמת כן (שיוצא בכל שנה ממצרים), רק שצריך לברר זה על ידי אמונה והוא סיפור יציאת מצרים... וכפי אמונת האדם - שמאמין כאילו יצא ממצרים, כן נתגלה בחינה זו, ומרגיש מיציאת מצרים של עתה, ויוכל לצאת כל אחד ממיצר שלו'.

והנה איתא עוד ב'שפת אמת' זי"ע (בא תרמ"ח) וז"ל. הקב"ה זכ"ש הקדים לנו גלות מצרים וגאלנו משם להיות הסיפור ביציאת מצרים במקום היסורין (שעל האדם לעבור), וכשם שאמרו חז"ל (מנחות קי:) 'כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה', כן הוא בפרשיות סיפורי יציאת מצרים שהעוסק בהם כאילו עבר עליו הגלות, עכ"ל צ"ב.

ובפשטות ביאור הדבר, מכיוון שפרשיות אלו נוטעים בלבנו אמונה, והרי בכח אמונה שפיר להתתיק את חיי האדם בהאי עלמא. ואולי בזה יבוארו דברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (וארא תרל"ד ד"ה והוצאתי) וז"ל. והוצאתי והצלתי ולקחתני... וידעתם כי אני ה' המוציא, ראינו כי כל הרצון בנאות מצרים היה לידע

והגיד הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע, דהמשבח ומהלל לשמו הגדול זוכה לחיים, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים קטו יז) 'לא המתים יהללו י-ה', ומכלל לאו אתה שומע הן, שהמהלל את הקב"ה זוכה לחיים טובים וארוכים

ובזה מובן מה שדקדקו בלשונם ואמרו 'והוא [-הקב"ה] מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו, ולא אמרו 'לבקש צרכיו', כי אחרי שמודה ומשבח לשמו הגדול יש בידו לתבוע ולבקש שיתמלאו כל משאלותיו. וכן ידוע מהרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי תשרי ב ו), שבשעה שיאמר האדם דברי שבח להקב"ה יכוון לבקש בקשתו, וכגון בשעה שאומר 'רופא חולים' יחשוב בדעתו שהוא מבקש שירפא ה' את פלוני בן פלוני, וכן בכל דבר ודבר, והיא סגולה גדולה היא לקבלת התפילות, כי בעת ההודאה נפתחים כל השערים ואין מי שמעכב אותן מלהיכנס לפני ולפנים.

צב. נמצינו למידים כאן הוראה ועצה נפלאה לכל ימות השנה (ולאו דווקא ללילי פסחים), בראות אדם מישראל שצרה באה עליו, יקרא ויתבונן באלו הפרשיות, וממילא יחשב כאילו כבר עבר את הגלות, ויפטר מן הצרה ומן הצער. וביאור הדבר, אפשר לומר, מכיוון שפרשיות אלו נוטעים בלבנו אמונה, והרי בכח אמונה שפיר להתתיק את חיי האדם בהאי עלמא.

'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים, עוגות מצות כי לא חמץ, כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם'. ומאד יזהר שלא לאוכלם במצות אנשים מלומדה ומתוך רגילות שכך אכלו אבותינו בצאתם ממצרים ואחריהם נהגו כן בכל דור ודור - ממצרים ועד הנה... אלא יבונן לעשות רצון אבינו שבשמים, ולזכור על ידי האכילה את הניסים שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים.

נפלאים דברי ה'רוקח' (הלכות פסח אות רצא) שהאוכל מצות בשבעת ימי החג כהלכתן נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וראייתו מהפסוק (שמות יג ז) 'מצות יאכל את שבעת הימים', 'שבעת ימים' אין כתיב כאן, אלא 'שבעת הימים' בה"א הידיעה, ללמדנו שנעשה שותף בבריאת שבעת ימי הבנין.

מצות תאכל - סגולת המצוה

סגולת אכילת מצה רבה היא מאד, וידועים דברי הוזה"ק (ח"ב פגנ): דהיא מיכלא דאסוותא [מאכל רפואה] ומיכלא דמהימנותא [מאכל המשריש אמונה בלב האדם]^{צג}.

ומבאר הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (רמזי פסח ד"ה נחזור לענין) את דברי הוזה"ק דתרווייהו חדא נינהו, דמי שחסרה לו מידת האמונה הרי נחשב הוא

ודקדוקיה וכוונותיה^{צד}. אמנם, אף לאנשים הפשוטים ביותר אמרה תורה 'בערב תאכלו מצות', כי אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו לומר שרק אם הכין את עצמו כראוי נחשבת המצווה כמצוה ראויה, אלא, כל אחד יכין עצמו כפי כוחו והשגתו ודי בזה.

כתב ה'חתם סופר' (ח"מ סימן קצו), וז"ל. 'מצות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח - והיא יחידה שנשארה לנו מכל מצוות אכילה שבכל התורה, ואין לנו לא פסח ולא קדשים, לא תרומה ולא מעשר שני, רק מצוה אחת משנה לשנה, ואם גם היא לא תועילה בדינו בשלימות, הייטב בעיני ה' חלילה וחלילה', עכ"ל.

בכללות כתב הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל ב'מכתב' (מכתבי רעק"א יב) וז"ל. 'בליל פסח יתנהג בקדושה וביראה, ולשמוח במצות שזיכה ה' אותנו בלילה הזה, מצות עשה של קידוש, ומצות עשה של אכילת מצה, ומצות מרור, וד' כוסות ואמירת הלל', עכ"ל.

ואכן השל"ה הק' כתב (מסכת פסחים נר מצוה אות לפ) שחסידים ואנשי מעשה נהגו לנשק את המצוה בעת שהגביהו אותה בליל הסדר^{צד}.

בונה ראשונה שיש לאדם לבונן בעת האכילה היא לקיים מ"ע שציונו הבורא 'בערב תאכלו מצות' (שמות יב יח). והם 'זכר ליציאת מצרים' ככתוב (פסוק לפ)

צג. וכבר זעק הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע שנה אחת קודם אכילת מצה מתוך געגועים עזים 'רבש"ע, אדער דו אין מיר אריין, אדער איך אין דיר אריין...' (או שאתה קוב"ה תשכין את שכינתך בקרבי, ואם לאו אכנס אני בקרבך כביכול). מפורסם היה הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויזניץ זי"ע בגעגועיו העזים ובהשתוקקותו הנפלאה לקראת מצוות אכילת מצה, ומתחילת השנה היה מדבר ומזכיר מענין אכילת מצות בערגה, מידי שנה בשנה לקראת חג הפסח היה פוקד את הציון של התנא האלוקי רשב"י במירון, והיה מתפלל שם שיזכה לאכול כזית מצה מתוך דעת, וכל שכן בעת אכילת המצה גופא היו פניו בוערים כלפידיים בהתלהבות אש קודש, אשר אי אפשר לתארה, אשרי עין ראתה זאת. ממעט היה הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע באכילתו, והרבנית היתה תמיד מפצירה בו שיאכל באומרה הכנתי לך מעדנים ואינך טועם מזה... אבל הוא היה אומר על מאכלים מעין אלו דאס אדז'עט מיר (כאומר איני מוצא בהם כל טעם, ולהיפך), אולם כשהגיע ליל הסדר לאחר אמירת ההגדה ברוב השתפכות כדרכו בקודש, ניגש לאכילת מצה בתאבון גדול כמצוותה בהידורה. ובעיני זוגתו הצדקנית היה נראה הדבר כ'רעבתנות' יתירה, והעירה לו בדרך כבוד ושאלה 'וכי נהיית בעל-תאוה'ניק', נענה הרה"ק בזה"ל, 'בכל ימות השנה כאשר אין לי טעם באכילה מפצירים בי לאכול, ואילו כאשר פעם אחת בשנה כבר הנני מרגיש טעם באכילתי אומרים עלי שאני 'בעל תאוה'ניק'... אך תדעו כי כך היא האמת, המתאפק בכל השנה כולה מתאוות אחרות, זוכה לתאוה גדולה בעת אכילת מצה...'

צד. כתב ב'בארות המים' (ליום א' ש"פ) שהרה"ק מרימנוב זי"ע אמר, שאם לא היה חושש מפני המון העם היה נוטל את המצה לבית הכנסת, והיה עושה נענועים כמו הלולב והאתרוג.

צה. עכ"פ המצה באה כצרי ומרפא לנפש - 'מיכלא דמהימנותא' (מאכל האמונה) וכן מיכלא דאסוותא (מאכל רפואה). ושמעתי מחכם אחד להמשיל, כי הנה ב'רפואת הנפש' נהוג היום ב' מיני רפואות, אחד הנקרא פסיכולוג ואחד

באר הפרשה - פסח

הנפש על להבא. וכן איתא ב'ישמח ישראל' (להגש"פ אות נו) כי המצה מעוררת אותנו ל'אהבת ה' - וממילא כאשר נהיה בריאים על חולי הנפש אחר אכילת המצה - מיכלא דאסוותא, לא נכסוף לשום דבר זולת השי"ת תורתו ומצוותיו, כי תגדל האהבה אליו, לאהבה את ה' אהבה שאין לה תכלית וסוף על כל אהבת עוה"ז, וזהו 'אפיקומן' שהוא נוטריקון 'אפיקו מיני מתיקה', שיסיר מעליו כל הנאת עולם הזה, להיות דבוק באהבת השי"ת^{צז}.

גם מצינו בזה"ק (רנא:) לבאר הטעם שנקראת מצה בשם זה, וז"ל"ק (בלה"ק) משום שהיא משרדת ומברחה לכל צדדים רעים ועושה קטטה ביניהם, כדוגמת שם ש-ד-י שבמזוזה המברחה את השדים והמוזיקים

כחסר רפואה, וסגולתה היא לרפאות את אלו שיש להם חסרון באמונה, כי על ידי אכילת מצה זוכה האדם להכיר במי שאמר והיה העולם^{צז}.

ב'תפארת שלמה' (לשבת הגדול ד"ה א"י מצות תאכל) מוסיף עוד, כי מעלת מצוות 'אכילת מצה' היא כי בשונה משאר המצוות הנעשות בחוץ לגופו של אדם - זו נבלעת בקרבנו, ולכן מסוגלת היא לרפאות את האדם 'רפואת הנפש' ברוחניות, ומסייעת לו לעקור מעצמו את כל הרע שבקרבנו להיות דבוק באלוקים חיים.

עוד איתא בזה"ק (ה"ג רנא:) שאכילת מצה מזככת את נשמת ישראל מכל לכלוך ופגם, ולא רק על חטאים של העבר אלא היא גם מסוגלת לטהר את

הנקרא פסיכיאטר, וההבדל ביניהם, כי הפסיכיאטר נותן לחולה 'כדורים' (tablets) - הוא מתאים את הכדורים לפי המחלה ומסדר את החולי ואת החולה, ואילו הפסיכולוג דרך אחרת יש לו, הוא מדבר 'שיחות נפש' עם החולה, ומכוון את דיעותיו מחשבותיו והרגשותיו למקום שצריך לכוונם (פעמים הנצרך הוא שיחות חזוק, ופעמים ענין אחר).

כיו"ב ממש אנו מרפאים את נפשותינו בחג המצות, נפשות אשר נחלו במשך השנה, מבולבלים באמונה, האמונה בהשגחה פרטית, ובאין עוד מלבדו לפעמים מקולקלת ומבולבלת, וזוהי רפואתנו, אכילת המצה (בליל הסדר ובמשך כל ימי החג, כמבואר בזה"ק שבמשך כל שבעת הימים המצה היא המרפאת את הנפש) היא כעין ה'כדורים' הניטלים בפה, והדרך הב' היא ה'שיחות' שמדברים דיבורי אמונה וסיפורי הנהגת ה' בעולמו בסיפור 'ציי"מ' (ובכל החג, כשמו הנקרא פסח - פה סח), וזוהי תרפא הנפש לגמרי.

צו. ב'ישמח ישראל' (להגש"פ אות עח ד"ה כל דכפין) כתב 'ואף חכמי אומות הרופאים מסכימים, שמצה הוא רפואה להראש, אך המה מתנבאים ואינם יודעים מה מתנבאים', כי אכן, על ידי מצה זוכה לאמונה ומתקן ומטהר בזה את המוח שהוא בראש. ואילו הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע (מנחם ציון דרושים לפסח, ליום ה' אחרון של פסח) אמר, שסגולת אכילת מצה מועילה לבטל כל תאוות רעות מנפש האדם.

צז. ומכל מקום אין דברי הזוה"ק יוצאים מידי פשוטן, שאכילת המצה מביא לאדם גם רפואת הגוף בפועל ממש, וכמרומו בשמה 'מצה' - שהוא ר"ת מ'כל צ'רה ה'צילני.

ולכן יש הנוהגים לשאת באמתחתם בכל מקום מעט ממצת אפיקומן לשמירה, הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע נהג לחלק ממצות שמורה במוצאי שביעי של פסח, שהרי אמרו (סוכה לח). 'שיירי מצוה מעכבין את הפורענות', וכן נהגו הרבה צדיקים.

בתקופה שלפני מלחמת העולם השניה התגורר בראמניא (רומניה) אדם גדול ושמו הגה"צ רבי צבי קינסטליכער זצ"ל אב"ד הערמנשטאט-סעבען [אחר המלחמה היה דר בירושלים והיה קרוב מאד אל הגרי"מ דושינסקי זי"ע, הרה"ק רבי יהודה הורוויץ מדזיקוב זי"ע היה מסתופף הרבה בצלון], שנה אחת בחודש ניסן הרגיש ביסורים נוראים במקום הקיבה, ונסע לעיר קלויזנבורג כדי לדרוש אצל רופאים מומחים שימצאו מזור למחלתו, ואכן את אשר יגור ממנו בא, כי אחרי בדיקות חוזרות ונשנות הודיעו לו שמחלה קשה מקננת בתוך גופו, וחייבים תיכף לנתחו כדי לעקור ולרפא את המחלה. משקיבל הגר"צ את הבשורה הקשה 'לא יכולתי להסכים ע"ז להיות בבית החולים במשך ימי החג, ובטחתי בה' שלא אעבור על 'בל-תאחר', ובאתי לביתי, בלית ברירה הסכימו הרופאים לדחות הניתוח אך התרו בו מאד לבל יאכל שום דבר זולת חלב וביצים ומיץ תפוזים, וכ"ש שלא לאכול פת ולחם. את ליל הסדר ערך כדרכו ברוממות הרוח והתלהבות הנפש מתוך שמחה וחדוה, ובעת אכילת מצה החליט לעבור על דברי הרופאים ואכל כזית מצה שרוי בחלב בשני הלילות, 'וחסדי ה' כי לא תמנו, כי בליל שני אחר הסדר סרו היסורים לגמרי, וכאילו לא היו, ולא הרגשתי שום כאב ב"ה'.

מעט מזעיר הפסיד המצוות, ולדעתי מי שיש לו מוח בקדקדו ומאמין בתורת ה', איך לא יחוס על נפשו, ולא יהא מתיירא שמצווה גדולה כזו שאין לזכות בה עד יעבור שנה ומי יודע אם יחיה, יהיה נפסד בידו, ודי לנו בעו"ה במצות הרגילין כמו תפילין וברכת המזון שאין אנו מדקדקים בה ולמה נעשה כזה במצות אלו ר"ל, ואף במרור, מה גם שקשה לו קצת, הלא בכל יום אנו מקבלים לעבוד ה' בכל נפשנו, ולמה נקפיד בצער מועט כזה, אני מבטיח באמונה, במי שיעשה מצוה בחשק, ויחשוב בשמחה בזו הרגע 'אני מקיים מצות בורא' במעט לא ירגיש מרירות כלל, עכ"ל צ"ח.

שבשער, כך המצה מברחת אותם מכל משכני הקדושה ועושה מריבה וקטמות בהם וכו'.

על מרורים יאכלוהו - מתיקות המרור

דברים נוקבים כותב הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (מכתבי רעק"א יב) וז"ל 'בליל פסח יתנהג בקדושה וביראה, ולשמות במצות שזיכה ה' אותנו בלילה הזה, מצות עשה של קידוש, ומצות עשה של אכילת מצה, ומצות מרור, וד' כוסות ואמירת הלל, אך בתנאי שצריך ליהדר שיאכל כוית מצה ברוחה ולא בצמצום, וכמו כן במרור כל אחד [אשר] יחסר



בשבת אחרי פסח עלה לבימה, והודיע את צערו לרבים, שעליו לעבור ניתוח מסוכן ושיתפללו בעדו ויבקשו עליו רחמים, ומסר לפנייהם דברי פרידה בדמעות שליש שמא לא יזכה חלילה לקום ממיטת חליו, כי מי יודע מה יגזור עליו השי"ת. לאחר כמה ימים נסע שוב לקלויזנבורג אל הרופא, הרופא חזר לבדקו טרם הניתוח, ומה גברה תדהמתו בראותו שהמחלה נעלמה כליל, ולא מצא שום חסרון במקום הקיבה. והיה בטוח בדעתו שבינתיים ביקר אצל רופא מומחה שריפא את מחלתו, ומרוב התפעלות ביקש שיגלה לו מי הוא הרופא שהצליח לרפאותו רפואה שלימה, והשיב הגר"צ שלא היה אצל שום רופא, רק אכל בליל הסדר את הכזית מצה מיכלא דאסוותא, ועל ידי כך זכה לרפואה שלימה, 'וענה [הרופא] ואמר, שנס גדול נעשה לי, והודה שידיעת וחכמת הרופאים הוא כאין נגד רצון הבורא ית"ש'. בעל המעשה עצמו כותב את כל השתלשלות הדברים אל ידידו ומחותנו הגה"צ רבי ישראל וועלץ זצ"ל, ומסיים שם 'נא למסור תוכן המכתב לבני שיחי, שידע גם הוא להודות ולהלל לשמו יתברך על כל החסד אשר גמלני, ויברך ברכת שעשה ניסים לאבותינו' (המכתב נדפס במלואו ב'באר צבי' חלק האגרות, מכתב לב), וגם עדי שמיעה היו מספרים בערגה, איך היה הגר"צ מתאר להם איך הרגיש שהמצות פעלו להסיר ממנו את כל מכאוביו.

מעשה כיו"ב אירע בשנת תשע"ז, איש יהודי הדר בעי"ת לעיקוואד ושמו הרב צבי לאפה שליט"א נהג ברכבו בערב הפסח ולפתע אירע לו תאונה (עקסידענ"ט) קשה ונוראה, כשרכבו מתהפך וארבעת גלגליו עמדו בזקיפה ממעל הרכב, דפנות הרכב נמעכו ונמחצו לגמרי עד שארך לאנשי ההצלה כמחצית השעה לנסר ולחתוך אותם כדי לחלצו, מיד הובילוהו לבית החולים כשכולו פצוע וחבול, ומבדיקות וצילומי הרופאים עלה כי יש לו דימומים (Internal bleeding) בראשו (סביב המוח) ופציעות קשות בצווארו, כך שעליו לעבור כמה וכמה ניתוחים במשך החדשים הקרובים. ויהי בליל התקדש החג, ישבו היהודי ובני ביתו בחדרו שבבית החולים וערכו 'סדר' כהלכתו ככל משפטיו וחוקותיו, באמצע עריכת הסדר נכנס הרופא ו'תפסם' כשהם עורכים סדר באכילת מצות ומרור, ושתיית ד' כוסות, הביט בו הרופא כמי שהשתבשה דעתו וגער בו, הרי למחרת היום עליך לעבור 'ניתוח' כיצד תעיז לאכול עתה (כי לפני ניתוח על המנותח להיות בצום), אם תאכל עתה נהיה מוכרחים לדחות את הניתוח הנחוץ לך ב'פיקוח נפש', אבל זה האיש באמונתו התמימה המשיך בעריכת הסדר כמי שיושב בביתו ללא כל פגע במוחו וצווארו... וראה זה פלא, ויהי ממחרת, הובילוהו לבדיקת C.T. (Cat-scan) ונמצא מוחו וכל גופו נקי לחלוטין ומיד נשתחרר לביתו, הרי לך רפואתה של המצה עד היכן מגעת, שיצא האוכלה מסכנת מות לחיים טובים בבריאות השלימה.

צח. הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויזניץ זי"ע הגיד פעם, שאינו מבין מדוע נקרא 'מרור', והלא טעמו מתוק כל כך... והיינו כדברי רעק"א זצ"ל, שהמשכיל ומתבונן שעל ידי אכילתו זוכה לקיים מצוות הקב"ה בוודאי לא ירגיש כלל בטעמו המר של המרור. עוד נראה בעומק כוונתו, שעל ידי אכילת המרור מבטלים את כל המרירות והדינים, וכמו שידוע מצדיקים ש"מרור" עולה בגימטריא כמנין 'מות' (446-), ובא זה ומבטל את זה, ונמצא שרק תחילתו מר אך סופו מתוק.

שביעי של פסח

ויאמינו בה' - סגולת היום לבוא לידי אמונה בהקב"ה

בספה"ק האריכו רבות כי יום שביעי של פסח מסוגל לקנות אמונה באלוקים חיים^{צט}, וכפי שהביא הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע ב'מנחם ציון' (סעודת ליל ה', אחרון של פסח) 'שמעתי מגדול אחד, מתלמידי מורי [הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע] זכר צדיק לברכה, שאמר בשם רבו, שהעת המסוגלת לזה [לזכות לאמונה שלימה] היא בליל ז' של פסח, ויתחזק עצמו לקשר דעתו ומחשבתו בצדיקים הקדושים, לזה היא תועלת גדולה וסגולה אמיתית, שביום זה נאמר (שמות יד לא) 'ויאמינו בה' ובמשה', שאמונתם בה' נשלמה על ידי התקשרותם במשה'.

זכותב עוד, שאף המקיים מצוות ומעשים טובים כל ימיו זקוק ל'משיחה' (הכל) קטנה' להיתלות באילן גדול כדי שלא יפול מדרגתו, ועל כל בעל נפש לחשוש שמא יפול חלילה, ויתאמץ להתקשר את עצמו ב'משיחה קטנה' כדי שלא יפול מדרגתו, 'זהנה המשיחה קטנה היא האמונה השלימה', וזה היה דוד המלך ע"ה מבקש מילדותו (תהלים ל ז) 'ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם' - שמיום היותו לאיש עד זקנתו לא ישב בשלוח והשקט, ונתיירא תמיד שלא יסוג אחור, אשר לזאת בעל נפש יחוש לעצמו להתאמץ בכל כחו טרם נפלו, ולהיתלות באילן גדול אפילו במשיחה קטנה כדי לעלות בהר ה', נמצא שהאמונה היא הכלי להחזיק את כל המדרגות ועבודת השי"ת^ק.

ויושע ה' ביום ההוא - זמן מסוגל לישועות

בה אמר הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע (הובא בסוף ספר נהר שלום עמוד פא לנכדו הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין זי"ע), כי ב' פעמים בשנה מתעורר שוב הנס דקריעת ים סוף וכל הנרמז בו (זיווגים פרנסה וכו') - בשביעי של פסח ובשבת שירה, ונרמז בלשון הכתוב 'אז ישיר משה' 'אז' נוטריקון אל"ף זי"ן, 'אלף' היינו בשבת שירה - כי 'אלף' לשון לימוד (כמו"ש איוב לג לג, 'ואאלף חכמה'), והוא כשקוראים בסדר הפרשיות פרישת בשלח, וזי"ן - זה שביעי של פסח, שהוא הזמן שאמרו משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', ובזמנים אלו 'ישיר משה ובני ישראל וגו' לשון עתיד וחווה, פירוש בכל שנה ושנה באלו שתי הזמנים, נתעורר מחדש ענין השירה, ומחדש ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'.

ומוסיף ה'חווה', וזה פירוש אמרם ז"ל (שבת נא): 'וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר', פירוש 'בעלי השיר' הם משה ואהרן ומרים וכל הדור דעה, בכל שנה ושנה באלו שתי הזמנים הנ"ל שקוראין את השירה, המה יוצאין מן עדן העליון בשיר, ונמשכין לזה העולם בשיר, 'זמזין עליהן' פירוש שממשיכין השפעות ומוזנות על הממשיכין אותם, 'וטובלין במקומן' פירוש בעת שהולכים חזרה למקומן צריכים טבילה בנהר דינור.

מידי שנה בשנה מתעורר ענין קריעת ים סוף לבני ישראל בשביעי של פסח^{קא} והרחמים הגדולים

צט. מן הענין להביא שב'מנהגי מהרי"ל' (סדר תפילה אות ה) מביא שיש הנוהגים לומר זמן שמחתנו בתפילות העמידה של 'שביעי של פסח' (במקום 'זמן חרותנו' הנאמר בכל ימי הפסח).

ק. גם ייאמר לאידך גיסא, כי האמונה תריק עלינו שפע ניסים ונפלאות, כי כל קריעת הים היה בזכות האמונה כמו שאמרו חז"ל (מכילתא פ"ג) כדאי היא האמונה שהאמינו בי (שהלכו אחרי משה בארץ לא זרועה) שאקרע להם את הים. וזהו כל תכליתו וייעודו של האדם בהאי עלמא להאמין באמונה פשוטה בבורא עולם, כמו שאמר הרה"ק מקאצק זי"ע, הנה עם בני ישראל ראו על הים התגלות נפלאה, עד שאמרו 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בנבואתו' (מכילתא שירה, ג), ועם כל זה עדיין לא הגיעו למדרגה הראויה ביותר, עד ש'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כי כל החזיונות ('וירא' ישראל) אינם נחשבים כחשיבותה של אמונה.

קא. פעם בשביעי של פסח פנה הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע אל בנו הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע ואמר לו 'אילו היית שומע שבמרחק כמה 'מייל' נקרעו מי הים, האם היית ממחר לראות את המחזה הגדול הזה,

נבקעו', ולמה עשה ה' ככה, והלא כלל ידוע הוא (עי' דרשות הר"ן דרוש ח) 'לא עביד קוב"ה ניסא למנא', אלא, שבעת ההיא היו בני ישראל בצרה גדולה מאד ולא ידעו מאין מקום מוצא הנס, ופתח ה' שער עליון להושיע את ישראל ויבקעו המים. ועל ידי זה נפתח פתח שבכל זמן שישראל יהיו ח"ו בצרה יהיה שורש להוציאם, והנה 'מים' רומזים על צרות ויסורים, וכמאמר הכתוב (תהלים סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש', וכאשר נבקע הים בשביעי של פסח - נבקעו כל מימות שבעולם, להורות שהכנים הקב"ה בטבע הבריאה שיהא ביד ישראל לצאת מכל המיצרים והצרות בכל דור ודור, ובפרט באלו שנמשלו לקריעת ים סוף, כגון זיווגו של אדם (סוטה ב.), פרנסה, ענייני הלידה ושאר דברים הנאמרים במס' פסחים (ק"ה.), לבקוע את ים הצרות, ולפעול כל הישועות ק"י.

שנתעוררו בימים ההם על בני ישראל^{קב} שבים להתעורר בזמן הזה. כתב הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע בפירושו 'עטרת צבי', וז"ל. כי נפתח אז בנס קריעת ים סוף הישועה לדורות עולם, הן לרבים הן ליחיד, הן בכלל או בפרט, כל אחד הנס אם יסתמו ויסגרו שערי שפע הפרנסה, או הזיווג ח"ו... (עי' שאמרו (פסחים ק"ה). קשין מונותיו של אדם כקריעת ים סוף, קשה זיווגו של אדם כקרי"ס) יבקש על עת רצון הנפתח בעת קריעת ים סוף... בשם שנפתח אז (בעת קרי"ס), ויושיע את ישראל בעת שועם אליו, עכ"ל.

איתא מהרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע (בספרו פר' בשלח), דהנה אמרו חז"ל (שמור"ר כא ו) 'ויבקעו המים, אין אומר 'ויבקע הים' אלא 'ויבקעו המים', מלמד שכל המים שהיו בכל המעינות ובבורות ובכל מקום

ועוד הוסיף לשאול לו 'אם היית שומע שבמקום קרוב מאד נקרע הים, האם היית הולך לראות את הנס', הבן השיב בחיוב, או אז הגיב הרשב"ב ואמר 'דע לך, שבכל שנה ושנה בשביעי של פסח נקרעים מי הים בפועל ממש... נענה הריי"ץ והשיב בהצטדקות 'מה אפשר לעשות, שכל יושבי תבל הם עיוורים וחרשים...', כלומר שעל ידי החושים הגשמיים שלנו איננו מסוגלים לראות קריעת הים, ולפיכך עבודה קשה היא לנו להאמין בכך באמת, השיב לו אביו ואמר 'הוא הדבר אשר דברנו, כי ניסי קריעת ים סוף חוזרים בכל שנה ושנה, ואין החסרון תלוי אלא באדם עצמו, ואם היה מקדש אבריו וגידיו בשלימות היה זוכה לראות את המחזה בפועל ממש'.

קב. כמפורש הדבר בזוה"ק (ח"ב נב): 'ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי - תאנא [למדנו] בספרא דצניעותא, 'אלי דייקא [אין לך לצעוק אלי, כי תשועה זו אינה תלויה בידי, אלא] בעתיקא תליא כלא [כל תשועה זו תלויה בעתיקא], ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא [באותה שעה נתגלה עתיקא קדישא, היינו סוד התגלות מצח הרצון המכניע כח הדינים], ואשתכח רעוא בכלהו עלמין עלאין' [ואז נעשה שעת רצון בכל העולמות העליונים - מתוק מדבש]. ואף אם אין לנו עסק בנסתרות אלו, אך אנחנו מאמינים בני מאמינים שיש בחינות גבוהות ודברים נסתרים למעלה מהשגת שכלנו הדל, וחז"ל גילו לנו שהם מתגלים ומתעוררים במועדים וזמנים טובים. בענוותנותו אמר פעם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בסעודת ליל שבת קודש - סעודת 'חקל תפוחין', שאינו זוכה להבין מאי 'חקל תפוחין קדישין' ובקוצר שכלו אינו יורד לעומקם של דברים, 'אולם דבר אחד אני יודע, שאבי [ה'דברי שמואל'] זי"ע היה מתלהב בעת אומרו תיבות אלו, ומכאן שאוצר גדול מוטמן במילים אלו והנסתר רב מן הנגלה.

קג. ובזה פירשו בכפתור ופרח, שלכן כתיב בתורה לשון בקיעת ים סוף, כמו שנאמר (שמות יד כא) 'ויבקעו המים', ואילו חז"ל בגמרא קוראים לנס זה (ברכות נח. ועוד) 'קריעת ים סוף', ומאי שנא. ואפשר לומר, כי לשון בקיעה קאי על דבר שלם, כלישנא דקרא בקהלת (י ט) 'בוקע עצים', כי העץ היה בתחילה גוש אחד והאדם בוקע אותו לשני חלקים, אבל 'קריעה' שייך בבגד, שמתחילה עשוי על ידי תפירת חוטים דקים שנצטרפו יחדיו, ובקריעתו מחזיר את הבגד לקדמותו ולמצבו הראשון. והשתא אתי שפיר, כי בפעם הראשונה 'בקע' קוב"ה את הים, אך מאותה שעה ואילך נחשב הים כמחולק העומד בחיבור לע"ע. ואפשר לבני ישראל לחזור ולקרוע את הים - להינצל מכל מיני מים הזידונים, ובכלל זה מה שמצינו שהיו תנאים שעברו בהרבה בתוככי ימים ונהרות (חולין ז:).

קד. ויכניע עצמו כי רק כשהגיע נחשון למצב סכנה - ששקע עד למעלה מצווארו במים זעק 'הושיעני א' כי באו מים עד נפש' ונבקע הים, אמור מעתה כל הזקוק לישועה כקריעת ים סוף אם בפרנסה אם בזיווג אזי אם יגיע עד למעלה מצווארו במים ויזעק מעמקי לבבו הושיעני א' כי באו מים וכו' יושע בכל מיני ישועות, אמנם

באר הפרשה - שביעי של פסח

כי העיקר הוא שביעי של פסח^ק, כי הוא השלימות - שבו אמרו שירה'.

והנה אמרה תורה (שמות יב טז) 'וביום הראשון מקרא קודש וביום השביעי מקרא קודש', ולכאורה יש לבאר מדוע נקבע ז' של פסח ליו"ט האסור במלאכה - כי איזו מעלה יש בזה היום יותר משאר ימי הפסח - והלא בשעת הציווי עדיין לא יצאו בני ישראל ממצרים ועדיין לא נקרע להם הים, אלא יש לומר, שעיצומו של יום היה מעיקרא עת מוכן ומזומן לישועת ישראל, לכן נקבע כיו"ט האסור במלאכה.

ובך איתא ב'קדושת לוי' (פרשת בשלה) לפרש הפסוק (שמות יד ל) ז"ל. 'ויושע ה' ביום ההוא - שיש ימים שהקב"ה משפיע טובו לעמו ישראל ומגלה להם אהבתו, והיום היותר מסוגל לזה הוא יומא דפסחא, וזהו 'ביום ההוא' דייקא, עכ"ל. היינו שהסגולה תלויה ביום עצמו.

והנה ב'ליל הסדר' מקיימים אנו מצוות הרבה - מן התורה ומדרבנן, סיפור יציאת מצרים, אכילת מצה ומרור, הלל וארבע כוסות, ואילו בשביעי של פסח לא מצינו שום מצוה, ובביאור הענין איתא מה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שהשווה הכתוב יום טוב זה לעתיד לבוא, שאמרו (נדה סא:) 'מצוות בטלות לעתיד לבוא', כי יש בו מקדושה עילאה זו. ונראה ביאורם של דברים, כי הרי ידוע שקיום המצוה בפועל מסייעת ביד האדם

במה דברים אמורים להלכה ולמעשה בדורנו אנו, הנה בפסחים (דף קח.) מנו חז"ל כמה דברים שקשים לאדם כקריעת ים סוף, ובכללם, פרנסתו של אדם, זיווגו של אדם. וברשב"ם (ר"ה בקריעת) מפרש וז"ל. כלומר גם גדול עושה לו הקב"ה למי שנותן לו מזונות כאשר עשה לישראל שקרע להם ים סוף ונפקא מיניה למבעי רחמי. היינו שבכל השנה כולה צריך להרבות בתפלה ותחנונים כדי להיוושע בדברים אלו, אבל בשביעי של פסח הזמן עצמו מסוגל לכך, וכפי שכתב ה'בני יששכר' (חודש ניסן, מאמר יג אות ב) 'שמעתי מפי קדוש מחותני הרב הקדוש מהרצ"ה מזידיטשוב זצוק"ל, דהנה ההיתר למלאכת אוכל נפש ביום טוב כתבתו התורה בפרשת שביעי של פסח, שנאמר (שמות יב טז) 'אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם', ומיניה ילפינן לכל המועדים, ובכוונה תחילה נאמרה הלכה זו דוקא בשביעי של פסח ללמדנו כי ביום ההוא אשר מסוגל לנש גדול קריעת ים סוף, בקלות הוא יצו חסדו קדוש יעקב לגזור פרנסה טובה לישראל, אפילו ח"ו אין בידם זכות כל כך, ע"כ. ובוודאי הוא הדין לשאר הדברים, שהממתינים לזיווגם בידם לקרוע רוע גור דינם ולפעול שימצאו זיווגם בקרוב^ק.

ביום השביעי מקרא קודש - קדושת היום

איתא ב'בית אהרן' (דף צג:) 'אבל האמת הוא, כי השישה ימים (של פסח) הם הכנה ליום השביעי,

זה המהלך 'מיט ד'נאז ארויף' (כשאפו למעלה - מלשון גבהות וגאווה) הרי עדיין נשימתו 'מסודרת' ועדיין לא באו המים עד נפש - כיצד יושע...

קה. וכך היתה דרכו של הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע להורות לבחורים שהגיעו לפרקם, וכן לישועת הפרנסה ורפואת הגוף, לסיים ולומר כל ספר תהלים בשביעי של פסח כסגולה לישועתם השלימה.

קו. הנה אמרו חז"ל (ר"ה טז:) 'חייב אדם לטהר עצמו ברגל', וביותר בערב שביעי של פסח, וכפי שכתב הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע בצוואתו לבניו, שיקפידו ביותר על הטבילה במקוה טהרה קודם שביעי של פסח, כי הוא יום גדול ונורא.

והטעם, משום מעשה שהיה, בשביעי של פסח האחרון לחיי מרן הבעש"ט זי"ע, יצא הרה"ק מקאריץ לדרך כדי לשהות בצל רבו הבעש"ט, אך בדרך התעכב מחמת תקלות שונות והגיע למעזיבוז סמוך לחשיכה זמן קצר בטרם התקדש החג, ולא הספיק לטבול במקוה טהרה, ויהי כאשר קיבל את פני הבעש"ט נשאל על ידו אם טבל במקוה בערב יום טוב, משהשיב הרה"ק מקאריץ בשלילה נאנח הבעש"ט מאד, ולא ירד הרה"ק מקאריץ לסוף דעתו אך לא העז לשאול ולברר בסוד קדושים, אמנם לאחר פחות מב' חודשים כאשר נשבה ארון האלוקים בחג השבועות, ידע שיש קשר ושייכות בין אנחתו בשביעי של פסח להסתלקותו לגנזי מרומים, ולכן הורה לבניו ולזרעו אחריה להקפיד ביותר על הטבילה ביום הזה.

באר הפרשה - שבועי של פסח

להשיג אורות ומדריגות המתגלים במרומים על ידה באותה שעה, אבל בשבועי של פסח מתעלים בני ישראל למדריגה גבוהה כזו עד שאינם זקוקים לשום פעולה גשמית שעל ידה ישיגו את האור, כעין 'לעתיד לבוא'.

יה"ר שנזכה לחוג את חג המצות בזמן חרותנו, חירות ברוחניות ובגשמיות, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ונזכה לעלות לרגל עם כל ישראל אחינו, וישמע שוועתנו 'כי באו מים עד נפש' וישיענו במהרה דידן ונאמר אמן.



קז. רמז נפלא שמעתי מאחד מגדולי צדיקי הדור שליט"א, כי ידועה קושיית הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע, מדוע דייקא בגמר הסדר אומרים 'חסל סידור פסח כהלכתו', מדוע לא יאמרו כן בכל מצוה, חסל סדר תפילת שחרית, חסל סדר שבת קודש וכו' (עיי"ש תירוץ). וביאר הצדיק, כי בלילה זה אנו עסוקים עם הרבה מצוות שהם 'זכר' לזמן המקדש, זכר לקרבן פסח, זכר לחגיגה... לזה אומרים, 'חסל' סדר פסח כזה שיש בו רק 'זכר' וזכרון לימי המקדש, אלא 'כן נזכה לעשותו' - מעתה יבוא הגואל ונקיים את כל המצוות בפועל ממש, לא שזכור נזכור אותם באופנים שונים, רק נקיימם בפועל.

פרישע סימאס וועגט ערשינען!

לקראת חג הפסח תשפ"ד

פון דעם שפרודלדיגן קוואל
פון המשפיע הגה"צ

רבי אלימלך
בידערמאן שליט"א

געשריבן אין א לייכטן פליסיגן
אידיש



אין אמות'ע ליכטיגקייט אין די ליל הסדר

צו באקומען אין אלע ספרים געשעפטן

הפצה ראשית
נר המאור

